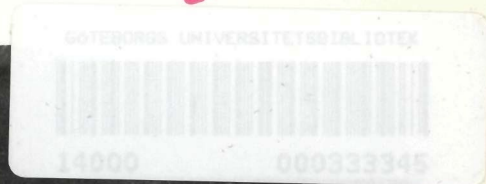

HC 18799
ej hemlån

Jönses flickor. Käleks- föreställningen.

Två kvinnopjäser
av Margareta Garpe & Suzanne Osten

GIDLUNDS

Jösser flickor. Käleks- föreställningen.

Tva kvinnopjäser
av Margareta Garpe & Suzanne Osten
Musik: Gunnar Edander

GIDLUNDS

© Margareta Garpe, Suzanne Osten 1977

Musik och noter: Gunnar Edander

Inlagans bilder: Berndt Petterson

Omslagsbild (framsidan): Berndt Petterson

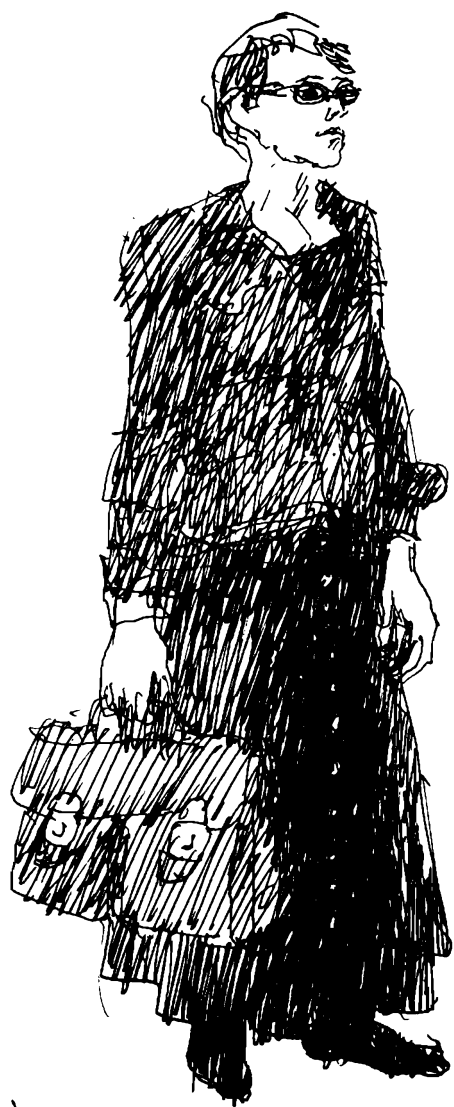
Omslagsbild (baksidan): André Lafolie

Omslag: Christer Jonson

ISBN 91-7021-166-3

Tofters tryckeri ab, Östervåla 1977

Bopar

Pettersen

FÖRORD

VI MÅSTE HÖJA VÅRA RÖSTER FÖR ATT HÖRAS!

"Vi måste höja våra röster för att höras". Så lät refrängen i slutsången på pjäsen "Tjejsnack" som spelades på ungdomsgårdar med premiär 1971. Sedan dess har dess uppfordrande ord sjungits i många demonstrationer och på kvinnomöten.

Det var under sjuttioalets första år som den nya kvinnorörelsen växte fram. Kring gamla kvinnokrav och nya skapades det en rörelse bland kvinnor. En del av inspirationen kom från den amerikanska kvinnorörelsen men att kvinnokampen startade i Sverige berodde på att även här blev förtrycket alltmer synbart och kännbart: låginkomstutredningen visade i kalla siffror på kvinnans utsatta situation på arbetsmarknaden – visade att kvinnan både hade det tunga arbetet, den lägsta utbildningen och den lägsta lönen samtidigt som hennes rätt till arbete urholkades än mer i tider av lågkonjunktur. I varje samhällsklass tillhörde kvinnan den lägsta kasten. Att unga kvinnor med hög utbildning var initiativtagare till den nya kvinnorörelsen de första åren berodde på att även de snabbt, på grund av en växande akademikerarbetslöshet, genomskådade de liberala föreställningarna om valfrihet. Den liberala könsrollsdebatten blev en återvändsgränd och därigenom växte analysen fram: kvinnans dubbla förtryck. Kvinnan är förtryckt av både klassamhället och manssamhället. Endast genom att avskaffa båda förtrycken är hennes befrielse möjlig.

Denna växande rörelse av kvinnor krävde nya kvinnobilder, formulerade av kvinnor för kvinnor.

Liksom all uppsökande teater för arbetarungdom nådde inte "Tjejsnack" de stora rubrikerna men väl publiken. Den har spelats på ungdomsgårdar och i skolor över hela Sverige och för oss förblir den viktig: "Tjejsnack" var starten till ett gemensamt försök att skriva dramatik för kvinnor.

Vår dramatik skulle, utifrån våra egna och andra kvinnors upplevelser, ge igenkänning och identifikation – vi är inte ensamma – men också visa på sambandet mellan vår dagliga situation och de övergripande politiska förhållandena.

Ty även om Strindberg och Ibsen fortfarande stod för de kraftfullaste kvinnoporträtten på våra scener var de inte tillräckliga som redskap i en kvinnokamp. De skildrade den förtryckta kvinnan genom mannens frustrerade perspektiv.

Ett tydligt exempel på skillnaden mellan manligt och kvinnligt synsätt är synen på sexualiteten. Under sextioalet hade de flesta av oss kvinnor haft mannens syn på oss själva. Få av oss hade högt vågat protestera mot utvikning och kommersiell nakenhet i rädsla för att stämplas som puritanska nuckor.

Vi hade tyst anslutit oss till de manliga radikaler som i uppgörelsen med det gamla viktorska moralbegreppet välkomnade den nya frigjordheten och därigenom banade väg för Lektur, FiB-Aktuellt och en växande porr- och prostitutionsindustri.

Typiskt för tidsläget även 1973 var att vi som underrubrik till "Kärleksföreställningen" satte "en nypuritansk pjäs". Så djupt satt de gamla ränderna.

Under denna period då massmedia fann den nya kvinnorörelsen intressant och fräsch, kunde en utställning på Moderna Museets filial med tema "Kvinnans dubbla förtryck", samla 14.000 besökare. Den stora tillströmningen till kvinnoevenemang visade på ett äkta behov från både unga och äldre kvinnor. Men i massmedia syntes bara de unga. Det politiska vardagsarbetet genom årtiondena skildrades aldrig. Den framväxande kvinnorörelsen var också i sig historielös. Men många av de äldre pionjerna fanns kvar. De levde och kunde berätta. Och för oss, födda en bit in på fyrtioalet blev deras erfarenheter en kunskap om både nuet och det förflutna. En brygga mellan generationer av kämpande kvinnor, en del av kvinnans bortglömda historia. Alla samtal blev så småningom till "Jösses flickor – befrielsen är nära", en skildring av en politisk förening åren 1924–74.

Höjdpunkten i massmedias bevakning av kvinnofrågan nåddes under FN:s kvinnoår. Men den stora publiktillströmningen berodde också på att här fanns en pjäs för både unga och äldre kvinnor, som fick se sin egen undanstopgade historia bli tagen på allvar. Arbetare och kvinnor har inte haft någon stor plats i den officiella historieskrivningen.

Majoriteten av teaterpubliken i Sverige består av kvinnor. Det har inte tidigare återspeglats i repertoaren, men det stora intresset för "Jösses" bevisade att kvinnor vill se dramatik av kvinnor för kvinnor.

DEN HJÄRTLÖSA KÄRLEKSINDUSTRIN

"Kärleksföreställningen" gjordes för en förortspublik och som uppsökande teater. Vi riktade den till en publik bestående av medelålders män och kvinnor samt deras tonårsbarn. I "Kärleksföreställningen" låter vi också publiken möta en familj. Han och hon har varit gifta i femton år, hon vill börja arbeta, han har problem på jobbet och deras son är både kvar hemma och på väg ut i vuxenvärlden. Alla utsätts de för pressen och de skapade förväntningarna från det "frigjordhetsideal" som den kommersiella porrindustrin tillverkar.

Bakom varje produkt en person. En hallick, en redaktör osv. Hur vi uppsökte dessa, hur vi arbetade fram analysen kan du läsa om i denna artikel som vi publicerade i Folket i Bild/Kulturfront 20/73:

LÖGNARNA

För en framväxande kvinnorörelse blev det alltmer orimligt att kräva kvinnans jämställdhet på det ekonomiska och sociala planet och dagligen, i allt värre former, se kvinnans kön säljas ut på löpsedlar och annonser.

Som ett led i förberedelsearbetet till teaterföreställningen "Kärleksföreställningen" började vi granska kärleksindustrin och dess värderingar.

Vi började med den mest officiella delen – de tre herrtidningarna som varje vecka går ut i drygt 600 000 ex.

Vi stämde träff med en av de reportrar som skriver om porrklubbar, gruppsex, hustrubyten och andra sensationer. Hans namn är ointressant, han är bara en av många tidigare dagstidningsjournalister. Vi kallar hans tidning för FIBLEKTYR.

Vår reporter är kritisk mot sina konkurrenter:

– Dom säger att vi kör med köpt kärlek. Men vi är mycket mer lättillgängliga för en kille på verkstadsgolvet.

Han tycker egentligen illa om det han skildrar:

– Ni bör verkligen, som tjejer, gå på det här. Tjejerna inom porrbranschen utnyttjas. Om dom inte går ner sig i knark och sprit försvinner ändå allt dom tjänar på hallickar, veckotidningar och dyra restaurangbesök. Dom tar risker också. Stöld, misshandel, våld . . .

Vi går in på hans olika reportage. Där han bl a badat naken i champagne på en porrklubb tillsammans med strippor, där han skrivit om hemmafruar som strippat gratis osv.

– Ni förstår. Hälften av allt det här är fantasi och kommer till vid

skrivbordet. Badningen arrangerades efter stängningsdags... ja JAG är ju ingen he-man precis. Och hemmafruarna, ja det var en professionell strippa som vi hyrde. Det kom inte riktigt fram i reportaget.

Men hur känns det att vara kritisk till sitt jobb och samtidigt ljuga medvetet?

– Ja, jag är kluven. Men snacka om valfrihet. Det är ont om jobb. Jag har bra arbetstider, bra månadslön. Jag har familj att försörja. Och jag kan ställa om mej. När jag är på tidningen går jag in för att sälja den. Och dessutom, vi säljer ju vårt seriösa material på det här.

– Men ordet kärlek är förstört för mej. Eva och jag, vi brukar säga ”tycka om”.

Samma dag träffade vi en reporter från damtidningsvärlden. Varje vecka säljs drygt tre miljoner tidningar, alla flicktidningar oräknade.

Vi besöker Williams förlag i Sundbyberg utanför Stockholm. Ett stort nybyggt hus där man bl a ger ut Mitt Livs Novell, Alexandra, Starlet mfl. Moderföretaget är amerikanskt och grundar sin ekonomi på truckförsäljning. Europakoncernen samordnar tidningsproduktionen. Det svenska materialet i tidningarna består av lite läsarbrev, en och annan spalt och vissa noveller.

I varje litet rum på Williams sitter en kvinna och klipper ihop en tidning. I ledningen sitter män och läser upplagesiffrorna.

Vi träffar en av dessa kvinnor. Hon är redaktör för en tidning som säljs med rubriker typ: ”De tog mitt barn ifrån mig”, ”Min man var otrogen”.

– Ja våran läsekrets... Vi vänder oss till sådana här i samhället som har svårt att tala och uttrycka sig. Till dom som har det sämst. Vi bygger mycket på självupplevt material. Men vi ärtar till det.

– Upplagan är ständigt stigande. Vi skriver enkla ord och meningar, men kan man smyga på dom lite upplysning är det bra. Men oftast har vi så mycket att göra, att vi inte hinner att diskutera. Vi är två personer som skall få ut tidningen. Ni kan inte ana hur jäktigt det är.

Vi undrar om inte rubriker och innehåll skapar ångest hos läsare som inte känner till sina rättigheter.

– Nej, sådana tankar hinner vi inte ha. Och vi dränks i brev om problem och ensamhet.

– Men jag klagar inte. Lönen är bra. Vi har ett fint lunchrum här. Och jag bemödar mej alltid om att göra snygga grejer. Att rubrikerna skall täcka innehållet. Men det är försäljningsavdelningen som driver på och vill ha ärtigare rubriker. Men snask tror jag inte på. Kvinnor är romantiska. Dom tror på kärleken.

Lögnarna kan indelas i två kategorier. En som skriver för kvinnovärlden, en som skriver för mansvärlden. Gemensamt medverkar de till att presentera verkligheten på ett förvridet och ångestskapande sätt.

Läget är utmärkt idag för de stora tidningskoncernerna. Arbetslösheten ökar bland journalister. Tryggheten i anställningen är en stigande upplaga. För den tryggheten är vissa reportrar villiga att tillvänja läsarna vid en verklighet som de själva inte tror på eller respekterar.

HAN vet att männens potensskräck och sexproblem ökar av fantasierna som kommer ur hans skrivmaskin.

HON vet att de sociala problem som läsarbrevens speglar endast är alibit för lögnerna om romantiken.

Kvinnans roll som konsument av kärleksindustrins produkter slutar med MITT LIVS – ALEXANDRA.

När vi möter henne i fortsättningen är det som ständig stjärt i FIBLEKTYRS förlängda verklighet, nämligen pornografin.

Vi började systematiskt att titta i porrtidningar. Hsons bokhandel i city "har allt i sex för alla", och vi gick dit och gratisläste porr. (Porne betyder sköka, grafein = skriva, det kommer från grekiskan.)

Vi tittade på bilder av barn och vuxna som hade samlag, grisar, hästar och kvinnor, män och kvinnor som hängdes, torterades med piskor, nålar, klädnypor. Vi läste om brutala våldtäkter, och i novellerna skrek kvinnorna: jag är en hora.

Om de våldsinriktade sadistiska magasinerna sägs vända sig till en liten grupp avvikare, vad skall man då säga om den "breda" porrflodens kvinnobilder? Där har kvinnan inget ansikte, och visas det är det för att sprutas sperma över.

PAPERSHALLICKARNA

Uppe hos direktör Curt Nilsson, alias Hson, är det lika jäktigt som hos vilken tidningsredaktion som helst. Redaktionslokalens skrivbord är fyllda med porrbilder, medarbetare väljer ut de bästa tagningarna; distributionsavdelningen arbetar för högtryck. Vi tas emot av Hsons sekreterare och anvisas de senaste numren av Piff medan vi väntar.

Hson spelar klassisk musik i sitt stora arbetsrum. Han har bokhyllorna fyllda av halvfranska vinröda band, som visar sig innehålla de samlade årgångarna av Piff, Sextas m fl. Hson är van att framträda vid intervjuer och han öppnar ledigt och pedagogiskt.

– Ja, jag brukar indela mina kunder i två kategorier. Dels den gruppen som köper porr som onaniobjekt, dels gruppen som använder porr som avstamp till samlag.

Porren är brutal. Påverkas inte "avstampsgruppen" av det, undrar vi.

– Men naturen är ju sådan. Mannen är brutal. Kvinnan är romantisk. Det ser jag överallt bevis på. Det är därför att kvinnan inte läser porr. Våld är någonting inbyggt biologiskt hos mannen.

För att övertyga oss berättar Hson om en teaterupplevelse i Paris. Där hade han sett en show med nakna kvinnor som piskades till döds av en karl i tyska herrefolkets kläder. Scenen översköldes av djurblod och publiken hade stått upp och applåderat i bänkarna.

– Ja, nazisex är någonting väldigt piffigt i sexsammanhang just nu. Ja våld är ju alltid intressant i sexsammanhang. Jag minns att när jag 1944 gav ut boken *Röda arméns moral*, blev det en bestseller. En verkligt stark sak.

Hson slänger fram några tidningar på bordet. "Babysex med indiska småflickor".

– Blev ni chockerade nu? Men tänk då på att i Indien gifter man sig tidigt, där finns det fortfarande barnäktenskap. Ja, själv har man ju sett allt.

– Tror du att sexbrotten har minskat genom din verksamhet?

– Nä, jag tror inte ett ögonblick att porren förhindrar grova sexbrott. Observera att de sjunkande siffrorna bara gäller smärre sexföreteelser som blottning o dyl. Det kan likaväl förklaras med att allmänheten polisanmäler i mindre utsträckning numer.

Ibland får Hson patos. Det är när han pratar om priser och kunder. De flesta tidningarna kostar mellan 7–25 kronor.

– Humör är livsfarligt i den här branschen. Allt skall vara rakt på sak. Utan omskrivningar. Ren porr. Köper man en tidning för 7 kronor skall man också få utlösning för 7 kronor. Det är mitt motto.

– Hson-porren är rå och bygger på chockupplevelse, säger Bert Milton på sitt sofistikerade kontor i en annan del av city och bläddrar i sin världsberömda kvalitetsporrtidning PRIVATE.

– Tidningen vänder sig inte till mannen på gatan i blåställ, utan till den välutbildade åldern 28–53, och upplagans storlek, det vet bara Gud, djävulen och jag.

När man tittar närmare på Private som ges ut på flera språk, upptäcker man att den speglar samma grundvärderingar som Hson-produkterna. Men papperet är bättre, bilderna snyggare, samlagen försiggår i Rolls Royce-miljö.

De sadistiska och brutala inslagen skildras i reportageform från nå-

gon klubb. Bert Milton gör allt själv; han fotograferar och regisserar samlagen. Han väljer kläder, frisyrier och makeup till sina flickor som han "hittar på gatan, i någon boutique, eller varför inte i Konsum?"

Milton är stolt över bilderna, han bläddrar upp Monique.

– Henne träffade jag när jag och min fru var ute och åt. En flicka i flera lager smutsiga tröjor frågade oss var man kunde bo billigt. Hon frågade också efter jobb. Jag gav henne mitt kort och pengar till att bo på af Chapman. Hon kom till mej dagen därpå. Jag satte henne in i det hela. Hon fick bada, hon fick nya kläder och makeupen gjorde underverk. Inte kan man tro att det var samma flicka.

– Men jag lockar aldrig med pengar. Flickorna får en kick av att vara med i ett sånt här reportage. När vi gör en resa utomlands, till Spanien till exempel, innebär det en upplevelse för dom, och då begär de inte så mycket pengar.

– De flesta kvinnor är exhibitionister, ja det är väl så att kvinnans främsta tillgång är hennes utseende.

Vi frågade Milton om han inte trodde att dessa unga vackra kvinnor i en flott miljö skapade ett falskt kvinnoideal; hur upplever männen sina kanske äldre hustrur efter att ha läst tidningen?

– Vi lyder under samma lagar som reklamen. Där ser man ju också någon ung flicka som skall låtsas vara trebarnsmor och städa. Om jag går på bio vill jag inte se en massa fula människor i en fattig miljö, då blir jag ju bara deprimerad.

Milton är övertygad om att det finns "en liten hora i varje kvinna". Han stöder sig på en socialläkare som arbetar med prostituerade i Amsterdam.

– Där finns en mycket ful flicka. Hon står där varje kväll utan att få ett enda napp. Hon kunde tjäna lika mycket på kontorsstädning som på detta enda samlag i veckan hon får om hon har tur. "Jag vill känna mitt värde" säger hon, "jag vill känna att en man vill betala för mej". Ja säg, finns det inte en liten hora i varje kvinna, säger Bert Milton och tar adjö för att nu möta en stor kund från Amerika som under vårt samtal stått och valt bland flickorna i kartoteket.

Vi döpte Hson och Milton till PAPPERSHALLICKAR. De kopplar ihop den manlige läsaren med en pappersbrud. Gemensamt för hela pornografin är att den bygger på sexuella tabuföreställningar, här våldtas lärarinnan, nunnan, mamman och den 14-åriga oskulden. Det är det förbjudna som är stimulerande. Genrens sexuella retbild pendlar

mellan stövlar och spetsar från viktorianismens tidevarv till dagens kapitalintensiva samlag med massagestavar som "partnersubstitut", osv.

Varken kvinnans eller mannens sexualitet är erkänd inom pornografin. Mannen måste förnedra kvinnan och viska hora i örat på henne. Så vidmakthåller pornografin föreställningen av att sex bygger på ångest och äckel.

Visst finns det grupper i samhället som genom miljö och uppfostran fått en skuldbelastad sexualitet.

Så berättar gärna pappershallickarna om vuxna män som måste sitta i barnhage och slås i stjärten för att få utlösning. De tar sådana exempel som intäkt för sin verksamhet. Det är ett cyniskt utnyttjande av tragiska störningar, som stjälper istället för hjälper.

Dessutom vänder sig pornografin till en vidare krets. Hson och Milton säger att de gör "sagor" för männen. Man behöver inte ha mycket kunskap om påverkan för att inse att även sagor påverkar.

EN FÖRSVARARE

Vi sökte upp Leif Silbersky på hans kontor. Han är känd som föreläsare för en total legalisering av prostitutionen. Vi ville höra på hans argument.

– Jag anser att kopplerilagen ska bort och prostitutionen legaliseras. Samhället ska inte gå in här och moralisera. Ren misshandel av de prostituerade kan man komma åt genom andra lagrum. Men om flickan har en hallick eller ej, det är en ekonomisk uppgörelse mellan två personer och hennes privatsak.

– Idag är det dubbelmoral. Flickorna får inga B-skattesedlar, ingen ATP. Företagen får inte dra av besök på porrklubbarna som representation. Det skulle vara lika möjligt som det idag är att dra av båt-kryssningar och restaurangbesök.

Leif Silbersky tittar uppförande på oss.

– Säg mej, vad är prostitution? Om jag bjuder ut en flicka på teater och middag och hon går i säng med mej efteråt för att visa sin tacksamhet, vad är det?

Silbersky håller för troligt att pornmarknaden hänger ihop med den organiserade brottsligheten eftersom marknaden kräver allt större raffinemanng och allt större investeringar.

– Men om vi förbjuder prostitutionen får vi tillbaka den okontrollerbara gatuprostitutionen igen. Och det är väl förståeligt att flickor prostituerar sig. På ett sekreteraryrke kan man ju tjäna högst 3 500 kro-

nor. Ni kan själv höra av Klarapolisen att hemmafruprostitutionen ökar under jultid.

Silbersky avslutar samtalet med några ord om valfrihet.

DE BRUTALA

De producenter vi talat med trädde fram mer eller mindre öppet. Några hade en klar ideologi – lagen om tillgång och efterfrågan ska styra marknaden.

Andra håller sig med ett samvete: tyvärr men vi måste ge folk vad dom vill ha.

Direktör Hson säger sig t o m vara beredd att avskaffa sig själv "om behovet av porr minskar".

Men de flesta porrproducenter sökte vi förgäves: adressaten okänd, telefonen avstängd, direktören bortrest.

Och de verkligt stora mörkermännen gömmer sig bakom aktiebolag och koncerner. Dessa hjärtlösa lider inte av ensamhet, de pumpar in pengar i branschen och använder sig medvetet av människors ensamhet och utnyttjar verkliga behov genom att sälja snedvridna surrogat.

Vi har också mött försvararna av kärleksindustrin som vill helt släppa prostitutionen fri. Brottskommissionens betänkande 1973 visar en klar ökning av prostitutionen. Vilka arbetslösa och lågavlönade flickor ska brytas ner i valfrihetens namn 1974?

Bildpornografin blir alltmer brutaliserad. Lektör ger som "Veckans spännande läsning" Jack uppskärarens mord, illustrerad av en uppskuren kvinnokropp. Toleranströskeln för porr och våld höjs hela tiden hos läsaren.

Inom hårdporrmarknaden är det idag tillåtet att visa kvinnans slida fylld med ormar, gurkor, borstar, störar o s v. Den sista bilden vi bläddrar upp visar en slida med en instucken hundralapp.

När pornografin släpptes fri år 1970 skedde det med förhoppningen att marknaden skulle självsanera sig och att de värsta avarterna var barnsjukdomar som kunde bekämpas genom ett ökat legaliserat utbud.

Det har blivit tvärtom. Dagens tonåring som köper normalporr får lära sig att "gammaldags aga" är egentligen vad flickor vill ha och kan följa bruksanvisningen.

Man letar förgäves efter de värderingar som präglar vår sexualupplysning.

EN UPPLYSARE

Belysande för RFSU:s situation är att ett av deras kontor ligger vägg i vägg med direktör Hsons porredaktion på Kungsgatan.

Samtidigt som RFSU tvingas konkurrera med en växande porrmarknad är man hänvisade till att finansiera sin egen upplysning genom att sälja svarta och knottriga kondomer.

Kärleksindustrins kommersiella kropps- och ungdomskult motverkar effektivt allt tal om ömhet, kamratskap och ansvar, som skolan och RFSU syftar till. Porrmarknaden vinner slaget i kraft av större resurser.

Hade RFSU förblivit en kämpande folkrörelse hade de kunnat bemöta kärleksindustrin med ekonomiska och sociala krav.

Hade RFSU kunnat dela ut gratis preventivmedel och sluppit sälja knotter och balla presenter hade dom kanske kunnat föra ut positiva sexuella bilder istället.

Och då hade vi kanske idag inte haft denna sk frigjordhet utan tagit åtminstone ett steg mot mänsklig frigörelse.

REAKTIONER PÅ "KÄRLEKSFÖRESTÄLLNINGEN"

När porrproducenterna gestaltades på scen i all sin cynism blev det tydligt för både män och kvinnor i publiken att detta var inte i så hög grad en fråga om "moral" i allmänhet som ett av många sätt att tjäna snabba pengar.

Därigenom blev också mytbildningen kring unga flickbröst, gruppsex osv. reducerad till mera handgripliga företeelser: ditt och mitt behov av ömhet, kärlek. Vår oförmåga, våra resurser. På så sätt förstärkte "Kärleksföreställningen" kvinnornas självkänsla och punkterade några av de mest förvridna manliga önskedrömmarna men skapade också en förståelse för mannens utsatta situation.

Pjäsen spreds till scener i andra delar av landet, till Köpenhamn och Paris. En av orsakerna till detta var att "Kärleksföreställningen" stimulerade till debatt och fortsatt diskussion. Efter föreställningarna hade vi också många samtal med män och kvinnor, som kanske för första gången öppet kunde prata om sexualiteten och sina egentliga behov.

När sedan "Kärleksföreställningen" visades i TV2 1975 anmäldes den av advokaten Leif Silbersky, en av porrliberalismens juridiska företrädare. I föreställningen är det vi som ställer honom inför rätta, nu kände han sig kränkt och drog pjäsen inför rätta under rubricering "förtal och kränkning". TV2:s version av "Kärleksföreställningen"

friades – en seger för tryckfriheten. Och vår anklagelse kvarstår: alla de utpekade producenterna medverkar till att kvinnor exploateras och i en växande utsträckning. Det finns många fler än dem vi namngivit.

NÄR DU SPELAR "KÄRLEKSFÖRESTÄLLNINGEN"*

Att läsa pjäsen högt eller spela upp några scener kan vara en bra utgångspunkt för diskussion.

Avslöjande scener med porrproducenterna är bl.a. herrtidningsredaktören och damtidningsredaktören som visar på veckopressens lögn om mans- och kvinnovärlden.

Porrproducenten H:son uttrycker pjäsens tema och grunden för könsrollsmytterna: Mannen är brutal och kvinnan romantisk.

När det gäller framställningssättet (spelstil):

Gestalta personerna som om du själv tror på det dom säger. Då blir de farligare än om du redan i spelet ironiserar över dem.

"Kvinnans och mannens gräl" där de grälar om samma sak, skildrar kvinnans och mannens olika upplevelser utifrån samma händelse. Här gäller det att spela överdrivet. I kvinnans version är mannen brutal och oförstående, i sin egen är han trött och vädjande, medan kvinnan är den krävande och orimliga.

Scenen med mannen ensam, läsande pornografi passar bra att ställas mot kvinnans samtal med doktorn.

Vill du spela hela pjäsen, gör en lika enkel uppsättning som vi. En projektduk med porrbilder som passar till sånger och intervjuer. Här är det bara att välja bland porrtidningarna. Hemmet i vår version bestod av en pall, en bricka med två glas och ett symönster samt en telefonlur. Porrproducenterna hade vi klätt i morgonrockar, för en gångs skull blev *de* tagna på sängkanten.

"JÖSSES FLICKOR – BEFRIELSEN ÄR NÄRA"

Manliga författare brukar, i plötslig välvilja och för att kompensera ett värkande samvete, på bokens eller pjäsens försättsblad trycka "tack till min kära hustru utan vars uppoffrande arbete detta verk inte vore möjligt".

Vi vill utifrån helt andra grunder tacka Anna, Alexandra, Asta, Astrid, Barbro, Birgitta, Caj, Dorothy, Elna, Elsa, Gertrud, Honorine m.fl.

* Ska du spela offentliga föreställningar måste du kontakta Volmer Hansens teaterförlag.

som genom sina liv och sina erfarenheter av kvinnoarbete gett oss material till pjäsen. Utan dom ingen "Jösses".

En praktisk utgångspunkt för pjäsen var en ensemble av tretton intresserade skådespelerskor. För på samma sätt som den kvinnliga teaterpubliken genom årtionden fått se pjäser av manliga författare har de kvinnliga skådespelarna varit tvungna att alltid gestalta kvinnor sedda ur mäns perspektiv. Dessutom har det inom dramatiken erbjudits få kvinnoroller totalt.

Ambitionen att framställa ett kvinnokollektiv av okända hjältinnor ledde till att pjäsen kom att handla om föreningen "Jösses flickor". Den har sin förebild i verkligheten – en strävsam liten lokalförening som haft just de uppsving och bakslag som pjäsen visar.

Vi har följt huvudlinjerna när det gäller kampfrågor och politiska ställningstaganden, men självklart är detta inte en fullständig redovisning.

I princip kunde vi ha skildrat en större politisk kvinnoorganisation eller något partis kvinnoförbund men vi har valt "Jösses flickor" för att här har kvinnor ur olika partier gått samman och med växlande framgång kunnat arbeta tillsammans och uppnå enighet kring konkreta kvinnokrav. I "Jösses flickor" har man inte haft en partimoral och en partimoral – i "Jösses flickor" har man haft en moral.

I "Jösses flickor" argumenterar kvinnorna för sina olika ståndpunkter. Liberaler, socialdemokrater, kommunister och partilösa diskuterar och arbetar tillsammans. Rätt och fel visas inte i ett enkelt facit. Idag kan vi se att historien gett några av kvinnorna fel, andra rätt. Det vi däremot avsett visa är att det existerar en kvinnoståndpunkt lika väl som en klasståndpunkt. Exempel på rena kvinnofrågor är abortfrågan.

Skribenten Harriet och hennes hembiträde Bojjan arbetar båda för samma kvinnofrågor – rätten till abort, till jämlikhet osv. Men så länge som Harriet är arbetsgivare för Bojjan har de dessutom skilda intressen när det gäller lönefrågor. "Jag har mer gemensamt med radikala män än med högerkvinnor" säger Bojjan. Men väl tillsammans med sin socialdemokratiska man har hon behov av "Jösses" – hemarbete, den manliga strukturen inom partiarbetet förhindrar henne att vara politiskt aktiv i sitt parti.

REAKTIONER PÅ "JÖSSES FLICKOR"

"Befrielsen är nära" heter Jösses flickors undertitel. En del tyckte att detta återkommande tema i sångerna blev enbart ironi, en plågsam på-

minnelse om det meningslösa i "Jösses" arbete. Att den ständiga kampen för små reformer kvävt kvinnorna. Men även om det vore enklare att bara utbrista "mot revolutionen" har just det idoga arbetet för reformer varit betydelsefullt. Legala preventivmedel, barnbidrag, rätt till abort, kvinnors behörighet till statliga tjänster osv är ändå landvinningar. Även om kvinnan fortfarande är dubbelt förtryckt – vad vore vi utan dessa reformer. Liksom alla reformer har de frigjort kvinnans krafter, skapat större möjligheter för henne att delta i den politiska kampen.

Andra tyckte att pjäsen är barnfientlig, alltid skildrar barnet som ett hinder, aldrig som något positivt. Vi anser att pjäsen visar på kollisionen mellan kvinnors självförverkligande och barnens behov. Därför har också barnen varit den främsta drivkraften till kvinnokampen. När man skapat ett samhälle där det finns en ekonomisk jämlikhet, där arbete är allas rättighet och barnen allas angelägenhet har kvinnofrågan nått sin lösning.

"Jösses flickor" blev en stor framgång. Kvinnorna bar upp den. Flera uppsättningar följde med samma publiktillströmning.

I Stockholm samarbetade vi med de olika studieförbunden med kvinnocirklar i anknytning till pjäsen. Själva titeln "Jösses flickor" blev ett begrepp för kampglada kvinnor.

Det är inom kulturens område som den unga kvinnorörelsen hittills skördat sina mest tydliga resultat. Av en i sjuttitalets början liten rörelse har blivit en stor. Sång, pjäser, bildkonst – än har vi bara sett början av denna uppdämda kvinnliga skaparkraft. Kvinnokulturen har blivit en inspirationskälla i kampen. Sångerna har sjungits i demonstrationer och när kvinnor mötts, böcker har använts i studiecirklar, bilderna har varit upptakten för diskussioner på bibliotek osv. I lokala fackklubbar ute på arbetsplatserna har kvinnorna samlats tillsammans och börjat kämpa utifrån sin situation.

De kvinnopjäser vi hittills presterat får ses som ett bidrag till denna kamp.

Som en fortsättning på den sega kampen för reformer kan vi också se att kvinnor idag har höjt sina röster. Städerskor, sömmerskor, flygvärdinnor, sjuksköterskor och vårdbiträden kämpar nu för bättre villkor. Daghemskampen är på många orter högljudd och välorganiserad. Kvinnorna gör nu aktioner mot porrmarknaden och säger nej till utnyttjandet av kvinnokroppen.

Men våra framsteg vilar på en bräcklig grund. Arbetslöshet, kon-

junktursvängningar, inflation och prisstegringar är ett mäktigt vapen för den borgerliga kvinnosynen.

Endast hårdnackat motstånd kan förhindra att ett steg framåt blir två steg bakåt. Endast anfall kan föra oss framåt.

NÄR DU SPELAR "JÖSSES FLICKOR"

Pjäsen bör spelas snabbt och lätt, utan tyngande dekor. Scenuppställningen är enkel. Till vänster ett par stolar för att markera föreningslokalen. Till höger en ljugarbänk för männen, utifrån vilken de kan göra sina entréer till de olika scenerna.

På scenens mitt utspelas alla de scener som inte är föreningsscener. På så sätt blir det tydligt hur kvinnornas politiska arbete ständigt varvas med privatlivet.

Du behöver ett minimum av rekvisita som du bär med dej in och ut från spelscenerna. Dockor (som spädbarn), kastruller, skrivmaskin på rullbord osv.

I föreningslokalen finns kanske bara namnskyltar på stolarna, föreningsbanderoll och några affischer. Allt samlas förslagsvis i en bokhylla.

Minsta antal kvinnor i föreningen är de nio ständiga medlemmarna. Är ni flera kan ni göra så att de tre döttrarna sjunger sångerna, fördelar smårollerna sinsemellan samt spelar de större barnen. Om du stryker ner på kvinnosidan är det viktigt att rätt figur får de överblivna replikerna så hon blir logisk i sin framställning.

Vi tycker att det i amatörsammanhang är en poäng att kvinnor spelar även männens roller. Dels för att uppnå en del satiriska vinster, men främst för att pröva deras argument.

Vill du bara arbeta med ett par scener som inledning till en diskussion föreslår vi att du bland föreningsscenerna väljer "Livmoder och arbete 1934". Där kan du tydliggöra abortdiskussionen och arbetsmarknaden i jämförelse med idag.

"Kärlek och val" diskuterar den framväxande fascismen och den misslyckade valaktionen för ökad kvinnorepresentation. Här ställs frågan om det typiskt kvinnliga – kvinnan som mer fredlig än männen.

"Kvinnan i krigets skugga" skildrar barnafödandets villkor i en värld i krig. Här finns många paralleller till dagens situation. "Ska man sätta barn till världen när den ser ut som den gör."

Några mer personligt färgade föreningsscener om hur praktisk kvinnosolidaritet fungerar är "Kamratfesten" med sin avslöjande

hundlek samt "Skilda vägar" där Bojjan lämnar "Jösses" och Harriet samt "Kvinnan i bombens skugga" om äldre kvinnors rätt till kärlek och sexualitet.

De tre dotterscenerna är en bra avstamp för diskussion om unga kvinnors villkor idag – efter Jösses femtioåriga kamp.

En arbetsmetod för repetitionsperioden är:

Studera ämnet tillsammans genom att läsa några böcker, inventera era erfarenheter, diskutera och analysera scenerna. Gör upp grova scenerier. Hur ni kommer in på scen, vart ni går, hur ni rör er i förhållande till varandra, hur ni kommer ut. Scenerierna är lättare att göra om du är klar över hur din pjäsfigur förhåller sig till de övriga, vad rollen enskilt ska uttrycka och vad hela scenen ska uttrycka.

Pröva så tidigt som möjligt pjäsen på en provpublik. Då får ni svar på vad som går fram, vad som är otydligt i framställningen.

Ett annat sätt att använda pjäsen kan också vara högläsning. Att träffas ett par gånger kring den, läsa rollerna högt, fördela och läsa rollerna för att sedan diskutera kvinnorna. Hur stämmer deras erfarenheter med våra. Vad är användbart av det de gjort, vad kan vi förkasta osv.

Att använda sig av dramatik är ett bra sätt att dra med alla studiedeltagarna.

VAD TYCKTE RECENSENTERNA?

Kvinnorörelsen har varit våra hårdaste kritiker och vårt bästa stöd. De flesta kvinnor ur den har solidariserat sig med pjäserna och innehållet men har haft mycket olika synpunkter på formen, ty varje kvinna har själv skrivit sin historia i sitt eget huvud, formulerat sin historia många gånger för sig själv och har svårt att se den återberättad av andra.

"Ni borde visa mer kampglädje", "Ni får inte visa kvinnor så där karikerade och svaga", "Ni visar ju inga lösningar", "Varför går inte kvinnorna in i Grupp 8 i pjäsen?" I och med att det funnits så få kvinnopjäser har det på dessa ställts orimliga krav – de ska passa alla, visa allt. När utbudet av kvinnopjäser ökar kommer man att acceptera att även kvinnopjäser kan vara varandra mycket olika men att många tillsammans beskriver helheten, var och en utifrån sin bit av verkligheten.

När både "kärleksföreställningen" och "Jösses flickor" idag beskrivs som succéer kan vi se att mottagandet i pressen bestod av mycket kritik och en del beröm. Det är *publiken* som gjort pjäserna till succéer.

Beror det delvis negativa mottagandet i pressen på att det är männen som recenserar? Finns det en skillnad mellan manliga och kvinnliga kritiker som utfaller orättvist för oss?

Med en viss försiktighet och med hela lokalpressen inberäknad skulle vi kunna säga att det finns en skillnad: Såväl positiva som negativt inställda manliga kritiker tenderar att ta ner pjäserna till ett "kvinnligt" plan. Det blir kvickt eller klokt eller patetiskt och tunt eller rörigt eller uppfriskande . . . och framför allt: konst är det inte.

De kvinnliga recensenterna uppger sig ofta vara känslomässigt berörda av pjäsernas innehåll. Med något undantag så solidariserar de sig mer entydigt med innehållet och vill hellre fria än fälla.

"Mellan betongväggarna i Vällingby stiger en klagosång . . . den säger sig handla om dig och mig, det är ett jämmer och ett elände i Vällingby", skriver Björn Fabricius i SvD efter att ha sett "Kärleksföreställningen" i Vällingby.

"Kärleksföreställningen är en mycket rolig och innehållsrik teaterpjäs" (Åsa Moberg, AB).

"Tunn text . . . Självt är jag inte övertygad om att detta är effektiv teater" (Bertil Palmquist, Arbetet).

"Kvickt och klokt om könsroller" (Jacob Branting, AB).

"Det är välbekant alltsammans, som ett hopkok av frågespalternas insändare från villrådiga överblivna kvinnor . . ." (Tord Baeckström, GHT).

"Hvor er logikken?" (Thomas Bredsdorf).

"Stor i traditionell mening, ur den erkända världsdramatiken, är det inte . . . men brukskonst med öppenhet, mognad och appell. Det räcker. Heja flickor!" (Henrik Sjögren, Arbetet om Jösses Flickor).

"Jag ertappade mej själv med att nästan gråta av lycka" (Vera Nordin, FLT).

"Det är en ovanligt sann och gripande kvinnskildring och det beror, tror jag, på att den inte utgår från en teori om hur dessa kvinnor borde ha handlat. Den omfattar i pjäsen samtliga kvinnor med samma ömhet oavsett partifärg. Den beskriver typiska kvinnoöden och kvinnsituationer" (Gunilla Boethius, AB).

"Den tar alldeles för lätt på ett alldeles för allvarligt ämne" (Åke Perlström, GP).

Struntar vi i den manliga kritiken? Kan vi ta den med en klackspark och sätta oss över den?

Nej. Vi vill i likhet med de flesta kvinnor och män inom kulturområdet bli bedömda för både *vad* vi säger, och *hur* vi säger det.

Den öppet politiska teatern löper alltid risken att bli behandlad som okonstnärlig bruksvara. Det drabbar både kvinnor och män. Men det är de faderligt nedlåtande formuleringarna som oftast riktar sig från manlig recensent till kvinnlig författare – en slags klapp på axeln – som kommer att försvinna först när det finns lika många kvinnliga som manliga recensenter så väl som författare. "Heja flickor!"

Stockholm, november 1976
Margareta Garpe Suzanne Osten

KÄRLEKS- FÖRESTÄLLNINGEN

TILL ENSEMBLE OCH REGISSÖR

Pjäsen är skriven för 4 skådespelare. 2 kvinnor och 2 män.

KONFERENCIERN, spelar också Sonen, Arbetskamraten, En man på dansrestaurangen.

KVINNAN, spelar också Ägarinnan av poseringsateljén.

MANNEN, spelar också Producenterna.

VÄNNAN

Pjäsen består av 2 plan:

1. INTERVJUERN MED PRODUCENTERNA. Texten är dokumentär och baserar sig på ett stort intervjumaterial.

Dessa intervjuer kan kompletteras eller bytas ut av aktuella producenter alltefter att situationen förändras. Vi belyste producenternas påståenden med bilder av deras produkter på en skärm 3 × 3 meter – backprojektion.

2. EN HISTORIA OM EN FAMILJ som utgör en beskrivning av producenternas "målgrupp".

Familjen tillhör den lägre medelklassen, och bor i ett förortsområde. Kvinnan och mannen är i 40-årsåldern, sonen i tonåren.

SPELSTILEN

Vi arbetar med starka förstoringar av beteenden. Men människorna får aldrig bli löjliga, det är situationerna som är fel och komiska. I texten har vi betonat att människorna agerar annorlunda i sin egen beskrivning av ett skeende än motpartens beskrivning av samma skeende, t ex. Mannen och Kvinnan (som de 2 andra) spelar direkt på publiken, för att få gehör för sina synpunkter.

ARBETSMETOD

Vi föreslår att ensemblen noga diskuterar igenom "typiska" mans- och kvinnobeteenden; byter roller; läser pornografi för män och kvinnor; samlar män och kvinnor att diskutera med under repetitionsarbetet.

FÖRSTA AKTEN:

Inledningssång, del 1

Prolog till intervjuerna

Intervjuer med Herrtidningsredaktör

Damtidningsredaktör

Dir Ajax från RFSU

Inledningssång, del 2

Prolog till *En historia om en familj*

Två brev

1. *Verkligheten*

En scen där dagens samhälle är grymt mot kvinnan och mannen och fångade i sina olika världar missförstår dom varandra i ett gräl.

2. *Barnet*

En scen där en ung man drabbas av den urgamla samlagskonsekvensen och frånhänder sej allt ansvar i en tid av sexuell upplysning där ordet säkerhet säljer mindre än spänning och vi anar en flicka som gråter.

Först lite om den unge mannens föräldrar.

3. *Festen*

En scen där mannen får hot om att kvasten ska gå på företaget, utsätts för kvinnohäckel och tar en revansch med ödesdigert slut; kvinnan far bort med vinden.

ANDRA AKTEN:

Sång om den djuriska driften

Intervjuer med Porrdirektör H-son

Porrdirektör Milton

Fleming Weiss

Saunamannen

Leif Silbersky

4. *Ensamheten*

En scen där vi får se hur en ensam kvinna och en ensam man blickar framåt och försöker få nya kontakter och vi kan konstatera att ensamheten är lönsam för andra än för oss.

Tre scener där kvinnan utsätts för ensamhetens hårda villkor.

Tre scener där mannen tar initiativ.

5. *Livet går vidare*

En scen vari sonen snabbt äter lunch hos modern och ett kort besök hos fadern.

Slutord

AKT I

(Bildvisning – kavalkad av olika porrbilder.

Musik: Kärlekstango.

Efter bildvisningen tar en av skådespelarna upp en kort improvisation med publiken: "Finns det någon som kan svara på vad kärlek är." Han tar upp svaret och fortsätter: "Kan man fotografera den, väga, mäta, ta på den ...", frågar också om man kan sälja kärlek – känslor. Sången börjar.

En efter en av skådespelarna kommer in och fyller på i sången, och presenterar sig.)

SÅNG TILL OSS ALLA DEL I

Det är svårt att ta på en känsla
och känslan förtvinar så lätt
en mjuk och varsam ömhet
som känns
står sej slätt
mot en mätbar samlagsfrekvens

Vi föds med en drift till samhörighet
som aldrig kan ta slut
en just nu slumrande
vulkan
som ej kan bytas ut
mot bilder av könsorgan

Vem har gett oss denna kärleksföreställning
som likt en historisk vedergällning
drabbar dom svaga
och belönar dom starka
många finns i dessa frigjorda tider
som lider under orgiastiskt tvång
vi har tillägnat alla dom
en klagande frigörelsesång
mot prostitution
och mänskligt förtryck

Vi lever i brytningstider,
i brytningstider
där känslan glider
och med denna sång
påstår vi:

att i ett samhälle av brutal ofrihet
kan bara *förtryckare* tala om sexuell frigjordhet

PROLOG TILL INTERVJUERNA

KONFERENCIER (*svartklädd, vita handskar, käpp, snabb och vass à la cabaret*)

Kära publik.

Vi lever i ett frigjort land.

Vi har utvikiningsflickor, vi har porrtidningar,

ja, vi är till och med så frigjorda

att vi har poseringsateljéer och en växande prostitution.

Och vi har en hel industri som lever på att sälja kärlek,
ena delen säljer till män, andra delen till kvinnor.

Så att var och en får sitt. I valfrihetens namn.

Vi sökte upp dom som arbetar inom kärleksindustrin

en efter en och vi tycker att det dom sa till oss

var så intressant att vi gärna vill

att ni ska få höra det också.

Under en kvart kommer ni att få möta dom.

Vi har tagit oss friheten att spela fram dom,

men orden är deras egna.

Hör och baxna!

Vi tog dom på sängkanten.

*(Producenterna kommer in till musik, Kärlekstangon bl.a. i olika mor-
gonrockar. Det hela är lite showigt, som en slags mannekäng-
uppvisning – i attityder.)*

Vi börjar med en av alla de reportrar som arbetar på tidningar för män. Han kommer från Fiblektyr eller var det Lektyrfib . . . eller Se? Sammanlagd upplaga 800.000. *(Under det följande slår konferenciern in bilder på sina frågor.)* Han är bara en av många. Men du, vi undrar över den artikeln du skrev om hemmafruvar som strippade gratis?

PRODUCENT-HERRTIDNINGSREDAKTÖR Nja, det var lite fejk. Egentligen var det en professionell strippa . . . det kom inte riktigt fram i reportaget.

KONFERENCIER Var det samma sak med hemmafruarna i den där katalogen?

PRODUCENT . . . uh . . .

KONFERENCIER Vi har sett att det är samma flicka på flera bilder.

PRODUCENT Det känner jag inte till. Jag vet inte var bilderna kommer ifrån. Jag vet inte mer än vad som stod i reportaget.

KONFERENCIER Den kvinnliga journalisten som hyrde manliga poseringsmodeller då?

PRODUCENT Äsch, det var ingen journalist. Vi hyrde en prostituerad.

KONFERENCIER Den där gången du badade naken inför hela publiken på en porrklubb. Blev du inte generad?

PRODUCENT Jaså den grejen. Den arrangerades efter stängningen förstår ni. Hälften av allt som står i tidningen är fantasi och kommer till vid skrivbordet.

KONFERENCIER Känner du några prostituerade?

PRODUCENT Ja, jag känner ett par prostituerade. Men om ni träffar dom ska ni vara medveten om en sak; dom ljugar om sitt jobb. Snackar alltid om någon gubbe i rullstol som dom hjälpte nån gång för länge sedan. Dom vill få det att verka som välgörenhet. Egentligen handlar det bara om stålar för dom.

KONFERENCIER Men då ljuger ju du?

PRODUCENT (*patos*) Vi säljer ju vårt seriösa material på det här. Men det ska jag tala om för er. Det är för jävligt hur tjejrna utnyttjas i den här branschen. Dom knarkar ner sej å tvingas till reverser. Styr-mansgatan 13 ägs av en f.d. bilhandlare som har fingrarna med i allt som rör sej.

KONFERENCIER Då skriver du om det?

PRODUCENT Nä det rotar jag inte i. Det är farliga grejor. Ståplats i Nybroviken är ingen överdrift.

KONFERENCIER Men varför har du det här jobbet då?

PRODUCENT Ni förstår, jag är kluven. Å snacka om valfrihet. Det är ont om jobb. Jag får över 5.000 i månaden för det. Men pengarna rinner mellan fingrarna. Två lägenheter, f.d. fru, lantställe och ung-ar . . . allt kostar. Å jag fungerar så här: när jag är på tidningen gör jag mitt jobb. Då går jag in för att sälja tidningen. Men ordet kärlek . . . det är förstört för mej . . . Anita och jag brukar säga . . . tycka om. Vår konkurrent Lekturfib säger att vi kör med köpt kärlek. Men jag vet att vi är mycket folkligare och mer lättillgängliga för en kille på *verkstadsgolvet*.

(*PRODUCENTEN jagas ut till musik.*)

KONFERENCIER Här, en medarbetare på en tidning för kvinno-världen. Sammanlagt köper ni damtidningar för 10 milj. kronor i veck-an, och då har vi inte räknat med alla flicktidningar. Tidningen *hon* ar-betar på heter Mitt livs novell.

PRODUCENT-DAMTIDNINGSREDAKTÖR (*i skär morgon-rock, en blyg flicka*) Jag vet förresten inte vad ledningen tycker om den här intervjuen. Ja, Williams är oerhört stort. Vi ger ut Mitt livs novell, Alexandra-böcker å serietidningar. Vi ägs av nåt företag i USA som egentligen håller på med truckar tror jag. Å vi dränks i brev om pro-blem och ensamhet. Ja, vad ska vi göra åt det . . . vi hinner knappt få ut tidningen. Vi är ju bara två här. Vi vänder oss ju till dom som har sämst här i samhället . . . som inte kan tala eller uttrycka sej . . . Å *upp-lagan är stigande*. Ja, jag kanske är gammalmodig, men jag tycker inte om snusk, jag tror kvinnor är romantiska. (*Musik*).

KONFERENCIER Här har vi direktör Ajax från RFSU. På hans arbetsbord ligger Lektor och i handen håller han ett papper med rubriken: "Hundra miljoner samlag. Hur många är RFSU med i?" RFSU byggdes upp som en folkrörelse som skulle sprida upplysning om samhället och sexualitet. Det här har han sagt i en tidningsintervju. (*Ut.*)

(*AJAX hoppar folkligt in i en RFSU-morgonrock med långa snoddar.*)

PRODUCENT AJAX För att nå gruppen 15–25 år beslöt vi oss för att inte längre köra hårt med säkerheten utan istället ladda produktionen med något spänningsfullt. (*KONFERENCIERN kommer in med en bricka med ett stort RFSU-sortiment som demonstreras under AJAX' tal.*) Blommor och bin är de nya butikerna som inte bara ska förmedla en angenäm atmosfär, utan också ge något av själva tidsandan. Här är målet för vår verksamhet SAMLAGET, den sexuella tillfredsställelsen. Utifrån det har vi sedan definierat vissa nyckelord. Vissa områden där det ska finnas produkter som våra butiker kan erbjuda. (*Ritar i luften.*) FÖRSPEL är ett sådant nyckelord. Dit hör presentartiklarna, kort, blommor etc. Sen har vi STIMULANS. Dit räknar vi sånt som motionsredskap och kosmetika. Jaha, å sen har vi PARTNER d. v. s. massagestavar och olika substitut. Våtserveletter och preventivmedel räknar vi till TILLBEHÖR. Slutligen har vi nyckelordet KONSEKVENNS . . . abort . . . veneriska sjukdomar och fläckborttagningsmedel . . . fläckborttagningsmedel . . . Åsså har vi att verka för större öppenhet och kunnande i sexuella frågor "våga tala med varandra" o. s. v. . . .

KONFERENCIER Köp sista RFSU-bullen . . . (*Bjuder ut RFSU-tidning.*)

AJAX . . . motarbeta FÖRDOMAR förstås . . .

KONFERENCIER Köp BLACK JACK-tröjan . . . (*Bjuder ut de 2 produkterna.*)

(KONFERENCIERN och AJAX sjunger med alla grejor vi sett. Väckning mellan psalmtän och orgiastisk yra.)

SÅNG TILL OSS ALLA DEL II

Vi lever i brytningstider,
i brytningstider
där känslan glider
mellan samlagsteknik
och flyktromantik

Förr var vi puritaner
vi hade många känslor
och hämmad sexualitet

idag är vi erotomaner
känslan besvärlig
driften så konkret

Vi lever i brytningstider,
i brytningstider
där känslan glider
mellan samlagsteknik
och flyktromantik.

(Musiken fortsätter.)

PROLOG TILL EN HISTORIA OM EN FAMILJ

KONFERENCIERN (*Musiken kvar.*) Ja, kära publik,
nu har vi sett dom som säljer "kärlek" till oss.

HUR PÅVERKAR DOM OSS I VÅRT DAGLIGA LIV?

VARFÖR HAR DOM ÖVERHUVUDTAGET EN MARKNAD?

VILKA VERKLIGA BEHOV HAR VI?

Vi har talat med en familj:

EN MAN

EN KVINNA

deras son på 16 år . . .

(MANNEN kommer fram.)

MANNEN *(börjar läsa sitt brev)* *(Projektion: Ett passfoto av honom)* Jag har aldrig skrivit ett sånt här brev svar men ska försöka vara ärlig. Jag är drygt fyrtio, inte tjock men inte heller smal. Jag är ritare på ett stort företag där jag jobbat ända sen jag kom till Stockholm för sexton år sedan. Under många år var jag gift och bodde med min son och fru. Nu är sonen snart vuxen, jag är nyskild och har suttit här länge och grubblat över vad som gick fel. Nu orkar jag inte grubbla längre. Det gäller att gå vidare. Det är svårt. För visst är det svårt för en man att leva i celibat. Men jag är inte den typen som bara vill ha det sexuella. Jag vill ha någon att prata och umgås med också. Någon att känna kontakt med. För just nu känns det som om att jag kunde dö i morgon och ingen skulle märka det. *(Musiken tonar bort.)* Ja, grabben skulle väl märka det kanske. Jag bor i förort, *(KVINNAN börjar läsa sitt svar parallellt med i i MANNEN)* det går fort hit med tunnelbanan och naturen är vacker, här finns både skog och Mälaren. Vi kunde väl ta en promenad tillsammans och lära känna varandra.

KVINNAN *(läser också sitt brev ut till publiken)* *(En projektion: Ett passfoto av KVINNAN leende, lite stel)* Det är svårt att skriva till någon man inte känner. Jag skickar med ett kort, taget i automat för två år sen. Inte särskilt bra men ger dej ändå en uppfattning om hur jag ser ut. Jag ser väl ut som folk gör mest. Ingen glamortyp, kanske aningen strikt, men inte heller för tjock och klumpig. Jag är i början av de fyrtio och skild sedan ganska nyligen. Några åderbräck i själen har väl livet gett mej men det gäller att ta nya tag. Livet börjar vid fyrtio heter det ju. *(Musiken tonar in.)* Jag bor i en trea i en förort och har en son som plötsligt har blivit stor. Eftersom jag är inflyttad till Stockholm å storstaden alltid är svår att hitta människor i längtar jag efter någon att prata och umgås med. Jag är kanske hopplöst gammalmodig men tror fortfarande på kärlek och gemenskap. *(Musiken slut.)*

KONFERENCIER *(presenterar rubrikerna)* *Verkligheten.*

En scen där dagens samhälle är grymt mot mannen och kvinnan och fångade i sina olika världar missförstår dom varandra i ett gräl.

(I den följande scenen minns MANNEN Kvinnan.)

MANNEN *(till publiken)* Jag är skild. Jag tänker på vad som gick fel, om det är mitt fel eller hennes. Vi hade det på det hela taget ganska bra. Vi hade varit ihop så länge, vi kom från samma stad . . . Hon var

glad, hon skrattade så uppkäftigt. (*KVINNAN skrattar några olika skratt i MANNENS minnesbild.*) Nej inte så . . . Nä . . . det var länge sen. Nä, jag minns inte. Det var alltid jag som fick bestämma.

KVINNAN Jag är med barn, vad skall vi göra . . . jag kräktes på jobbet . . . Vad skall vi göra . . . älskar du mej . . . jag kräktes på jobbet . . . älskar du mej . . .

MANNEN Hon ville väl ha det så. Det måste vara hennes FEL. FÖR ALLT ÄR OBEGRIPLIGT FÖR MEJ. Det började med det där grälet vi hade. Plötsligt var allt fel. Morgonen var som den brukade.

(*KVINNAN jagar på MANNEN, som är tung och trött.*)

MANNEN Jag är så trött.

KVINNAN Du skulle behöva motionera.

MANNEN Jag blir bredare.

KVINNAN (*hackar*) Du börjar få mage.

MANNEN Jag flyter ut.

KVINNAN Tänk på din huvudvärk. (*Hon försvinner ut malande.*)

(*Dörrsmäll.*)

MANNEN (*rusande*) Jag hade bråttom för det var måndag och långa köer. Jag brukade alltid komma i god tid. Det är inte för att jag är överambitiös eller så . . . Jag brukar vässa pennorna och lyssna på nyheterna.

(*Ett ritkontor.*)

RADION I framtiden får ni finna er i att bli betjänad långsammare, eftersom betjäningen kommer att skötas av äldre omskolad arbetskraft.

(*Mannen lyssnar och vässar pennor.*)

MANNEN (*suckar*) Mannens dag.

(*ARBETSKAMRATEN kommer in, han är hård och manlig som MANNEN ser honom.*)

KAMRAT Fan vad svårt det är att passa tiden. Stämplade du in åt mig?

MANNEN Nä... jag tänkte att du skulle klara dej själv i dag.
(*Slänger telefonluren till kamraten.*)

KAMRAT Fan också, jag ringer personalkontoret och drar en vals...

MANNEN (*börjar med sin ritning*) Den känner dom igen.

KAMRAT (*låtsas in i luren*) Ja tjäna, de e ja... de vart lite sent i natt... ja du förstår... Upptaget. (*Till MANNEN*) Vilken natt, först middag med mycket sprit, sen säger Olle...

MANNEN Olle...?

KAMRAT Ja, chefen för Boråsfilialen vet du.

MANNEN Jaha, Olle ja...

KAMRAT (*Berättelsen är påträngande illustrerad med menande gester o.s.v.*) Då säger han, när man ändå är i stan så skall man ju gå på porrklubb. Å det var dom ju med på. Hela gänget in i en taxi, åsså iväg. Du skulle ha sett Olle, det är en potent jävel, hans brallor höll på att spricka när brudarna hade sina onanishower där på scenen. Å det var unga brudar, så där en 18, 19 år... å skitsnygga. Det fanns en massa rum där vid sidan, där killarna blev avrivna. Å det var ett jädra rännande ut och in i dörrarna, ända tills det blev Olles tur. Två brudar samtidigt vet du... han e för jävlig. Du skulle ha sett brudarna efteråt, dom var ju färdiga för konvalescenthem. Å själv skall man väl inte klaga, det var ju mest gamla gubbar där, så brudarna var ju som tokiga i en. (*Han illustrerar på MANNEN.*) Det var speciellt en, det märktes att hon gilla å strippa, hon kolla mig hela tiden och var nere och ålade på mig du vet... Vilken natt... fyra hundra spänn...

MANNEN (*klipper KAMRATEN*) Tog du henne på scenen?

KAMRAT Jaha, det är klart, var annars? (*Plockar fram en Lektör.*) Du vänta vi skall testa dig här, vi skall se om det är någon rulle på ditt sexliv. För potensen hänger ihop med framgången och karriären vet du väl?

MANNEN (*avvärjande*) Jag tror inte så mycket på såna där tester.

KAMRAT Vänta skall du få höra. Om du ger din fru en päls. 1. Kastar hon sig då naken på sängen med pälsen för att visa sin tacksamhet? 2. Sätter hon den på sig när det är kallt ute?

MANNEN Hon sätter den nog på sig när det är kallt.

KAMRAT Botten. Okej, jag antecknar. Här då? Om du berättar för din fru att du varit otrogen. 1. Tar hon då ut skilsmässa? 2. Föreslår hon att du skall bjuda hem flickan så ni kan ordna en triangel?

MANNEN Triangel?

KAMRAT Ja, på tre alltså.

MANNEN Näää... Hon tar nog ut skilsmässa.

KAMRAT Å vad dåligt, jag kryssar. Den här är bra. Om du och din fru är invecklade i ett filosofiskt samtal, och du säger: "Nu lägger vi av och går och lägger oss." 1. Blir hon då sur och säger att du inte uppskattar henne som person? 2. Tycker hon som du, att det är först nu kvällen börjar?

MANNEN Ja, jag vet inte.

KAMRAT Nä, det är klart att du inte vet, det här är ingen fråga för jobbare. Du fick bottenpoäng, kass, botten.

MANNEN *(sårad)* Du, jag är konstruktör.

KAMRAT *(mycket hårt)* Allright, har du ritningarna klara?

MANNEN *(osäker)* Jag måste mäta igen.

KAMRAT IGEN?

MANNEN Ja, det blev något fel på beställningen.

(Lång paus. KAMRATEN går och plötsligt skriker han till.)

KAMRAT Helvete, jag skulle ha dom klockan tolv. Du är så jävla långsam.

(Paus)

MANNEN Hörrödu, är du min chef... *(En plötslig kraftmätning som en duell i Vilda Västern. Musik.)*

(Paus)

KAMRAT Avdelningstjänsten är ledig snart.

MANNEN *(paus)* Vad menar du... du har ju bara varit här i två år...

KAMRAT Brain . . .

(Paus. Spänningen växer.)

MANNEN Men du har ju ingen erfarenhet.

KAMRAT *("skjuter nu")* Jag har blivit ombedd.

MANNEN *(tappar pennan i golvet som om han blev träffad . . .)* Ja-så . . . ombedd.

KAMRAT Hur mår gumman då? Hur länge har ni varit gifta? *(De ritar.)*

MANNEN Sexton år.

KAMRAT SEXTON ÅR . . . Herre gud det skulle jag bli impotent av, samma kärring i sexton år. Men du har väl haft vid sidan om va?

MANNEN *(plötsligt stor och karlaktig, flabbar desperat)* Ja, men det hon inte vet mår hon inte illa av . . . ha ha ha ha o.s.v.

KAMRAT *(överlägset)* Nä, tänk . . . det där är en sak som fruar aldrig kan förstå, att killar behöver omväxling. "Behovstillfredsställelse".

MANNEN Va?

KAMRAT Be-hovs-till-freds-ställelse. Så där kan det inte se ut. *(Går fram och suddar i MANNENS ritning.)* Det där får du göra om. Du, det är så här va. Det finns två slags tjejer. Det finns dom . . . *(pekar)* . . . åsså finns det . . . *(paus)* Dom. *(Menande gest, går ut.)*

MANNEN *(skrattar först inställsamt och suckar sedan)* Behov . . . ja, Herre gud vilka hundår vi har haft hon och jag . . .

KÄRLEKSSÅNG FRÅN ETT 2-SKIFT

Ena veckan går jag natt
och slutar klockan fem
å just när jag har kommit hem
å vi ligger där båda nakna
faller ljuset in
och barnen är vakna
å min längtan och din lust får vänta

(Lektyr svarar)

Det plågar oss svårt
att du har det hårt
vid det löpande bandet
vad är det för demokrati
här i landet?
Vi vill överbrygga gapet
mellan fattig och rik
och komma till dej på din fabrik
med ungdomligt och naket
vi erbjuder en billig posering
– FÖR DIN STIMULERING *(talas)*

Andra veckan går jag dag
och slutar klockan sju
radion sa: kriget är över nu
– och när vi sen ska till
orkar jag inte
göra det du vill
å min längtan och din lust får vänta

(Lektyr svarar)

Jag hör din röst
och rusar till tröst
Direktören reser till Bangkok
och tar ett skjut
det är hans stimulans
och vi ger även dej en chans

tack vare vår redaktion och tryckeri
kan du följa världens fnaskindustri
Se gärna vår redaktör
som en glad sutenör
– med många flickor i sitt stall
han vill att alla ska ha det ball
och ser det som en ärbar mission
att alla ska ha råd med prostitution
Därför gör vi vår bildlektyr
för 2,95, ta med den hem.
– KÄRLEK SKA INTE VA DYR! (*talas*)

Dagar går och nätter går
veckor blir till år
tröttheten går inåt
och ger mej djupa sår
värken här i magen
– blir ett hölje över dagen
och på andra sidan höljet
finns du . . .

MANNEN (*Musiken fortsätter.*) Herre gud vad min dag var jobbig. (*MANNEN går hem.*) När jag kom hem var hon borta. Golvet var täckt av hennes symönster.

KONFERENCIERN (*breder ut symönstret*) Grälet! Mannens version.

(*Musiken slut. KVINNAN spelas nu som MANNEN ser henne.*)

KVINNAN (*överdrivet smeksam*) Såja, torka tassarna å var fin. Duktig vovve. Kom då till matte.

MANNEN Så där låter hon aldrig när hon talar med mej.

KVINNAN (*hård och anklagande*) Hej!

MANNEN Hej! Var har du varit?

KVINNAN JAG TRÄFFADE FAKTISKT EN VÄNNINNA FRÅN FRÖLUNDA.

MANNEN Jaså... va skoj.

KVINNAN ...OCH SÅ SVARADE JAG PÅ EN ANNON. MEN NEJ... DET GICK INTE. DOM SA ATT JAG VAR FÖR GAMMAL.

MANNEN Ja det är svårt nuförtiden.

KVINNAN JASÅ DU TYCKER OCKSÅ ATT JAG ÄR FÖR GAMMAL.

MANNEN Nej... men vi är fyrtio. Det får man acceptera.

KVINNAN ...ACCEPTERA SÅ JAG SKA FORTSÄTTA GÅ HÄR SOM HUSHÅLLERSKA ÅT DEJ.

MANNEN Nej, men... Det är klart att ens bästa år har gått. Men du är ju så duktig på att fixa med dina mönster och så... (*MANNEN trampar av misstag i KVINNANS mönster.*)

KVINNAN ...SÄJER DU OCH TRAMPAR RAKT I MINA MÖNSTER. VA DU ÄR KLUMPIG. TYCKER DU ATT DEN HÄR ÄR SNYGG? (*Slänger mönstret på MANNEN.*)

MANNEN (*reser sig upp tappar Lektir på golvet*) Du vet väl att jag tycker om dej, både med å utan kläder.

KVINNAN *(ser tidningen)* NAKET OCH SEX ÄR DET ENDA DU TÄNKER PÅ. MEN DU FÅR TITTA PÅ NÅGOT YNGRE. JAG ÄR JU SÅ GAMMAL.

MANNEN Det är väl inte så farligt. *(Skämtsamt.)* Och inte ska du missunna mig att titta på något vackert.

KVINNAN *(drar upp sin tröja blixtnabbt visar sina bröst)* TITTA DU BARA. MEN KAN DU SÄJA MEJ EN SAK VARFÖR GIFTE DU OCH JAG OSS NÅGONSIN?

MANNEN *(försöker ta i henne)* Ja jag tyckte ju om...

KVINNAN *(värjer sig)* FÖR ATT JAG VAR MED BARN VA.

MANNEN Vi kände ju varandra och tyckte...

KVINNAN KÄNDE VARANDRA... DU KÄNDE TILL MITT EFTERNAMN DET VAR ALLT FÖR DEJ.

MANNEN *(försöker ta om henne, brer ut armarna)* Kom ska jag visa dej något.

KVINNAN *(slår bort honom)* DU ÄR SOM ALLA ANDRA KARLAR. TÄNKER BARA PÅ EN SAK. MEN PRATA OCH VISA INTRESSE. ... *(Rusar ut gråtande.)*

MANNEN Men då pratar vi nu då. KOM SÅ PRATAR VI. *(Dörrsmäll.) (Till publiken.)* Och så small dörren igen... hon var borta flera timmar. När hon kom hem å smög sej ner i sängen försökte jag krama henne men då stötte hon bort mej igen.

Hur fan ska man visa någon att man tycker om henne, om man inte får ta i henne. *(Vädjande gest till publiken.)*

(Musik."... och på andra sidan höljet..." KVINNAN avbryter musiken. Leende vänder hon sig till publiken.)

KVINNAN Nej så var det inte! Vi har ju aldrig kunnat tala med varann! Det var hans version: Och nu vill jag berätta min – från början. Morgonen var som den brukade.

(Samma morgonscen som i hans version, men KVINNAN är i sin version nyanserad och MANNEN ännu tyngre och tröttare.)

MANNEN Jag är så trött.

KVINNAN *(ömt)* Du borde motionera. Tänk på din huvudvärk. Du

börjar få mage. (*Klappar honom på magen. Dörismäll. Mannen ut.*) (*Musik. Till publiken.*) Vissa mornar var det som om luften gick ur mig också när dörren slog igen. Men andra mornar däremot . . . Ibland fattar jag inte att jag är 40 – jag känner mig som 20. Jaha, nu skall vi se här . . . (*KVINNAN tar fram morgontidningen, brer ut den på golvet, läser annonserna. Får syn på en passande, tar darrande telefonluren, slår numret.*) Anknytning 235 . . . (*andlöst, musiken slut*) Ja jag ringer med anledning av annonsen i dagens tidning det där om receptionist med skrivmaskinskunnighet . . . (*stigande förhoppning*) Ja just det jag skriver maskin 400 nedslag (*sätter sig*) . . . Ja så har jag läst franska, ja ganska hyfsat . . . Tycker ni att det låter bra, va roligt? . . . För jag hade liksom tänkt ta klivet ut på arbetsmarknaden nu . . . (*andlöst*) Just det jag har varit hemmafru . . . å nu är sonen stor och klarar sej själv. 40 . . . (*Får nej på andra sidan luren.*) Jaha . . . nån yngre . . . men det stod det inget om i annonsen! . . . jahaja, jag borde ha fattat det själv . . . jag förstår tack . . . (*Halvgråtande i besvikelsen.*) Tack nä, jag sitter ju inte i sjön. Nu ska vi se vad det här kan bli . . . (*Tar fram ett symönster.*) Lagg dig i korgen, så fin hund. (*Den osynliga hunden skjutsas i korgen.*) (*Mäter sina bröst.*) Ja, det här va inte mycket att skryta över.

(*Musiken "Bort med vinden . . ."*)

RADION Håll er ung . . . ett å tu . . . spänn armarna framför bysen . . . ett å tu . . .

(*KVINNAN gör bröstgymnastik. Börjar gråta.*)

KVINNAN Ååååå. Jag måste ut. Kom nu Butler! (*Rusar ut.*)

(*I det följande är det en minnesbild av VÄNNINNAN vi ser; VÄNNINNAN som KVINNAN ser henne. KVINNAN går till en damfrisering. Där finns också en barnvagn.*)

(*Musiken slut.*)

VÄNNINNAN (*rusar in*) Här ställer man upp och hoppar in med kort varsel så börjar ni tjata om ungen. Visa på mej den unge som sitter still och håller tyst va!!! (*Skäller på sin osynliga chef. Snyter sin unge och sätter på ett skärt plastskynke på KVINNAN som satt sig.*) Ja, ursäkta mej! Nämen är det inte du. (*Får syn på varandra i spegeln.*) Kommer du ihåg mej? Å va mager du har blivit, (*drar tillbaka KVINNANS hår*) fast va snyggt.

KVINNAN (*viskar ut till publiken medan VÄNNAN pysslar med barnvagnen*) Hon umgicks med min syster å är nära tio år yngre än jag. I Frölunda skulle jag *aldrig* umgåtts med henne. Hon blev visst med barn när hon var femton.

VÄNNAN (*börjar toupera KVINNANS hår slarvigt och hårdhänt*) Jaså du flytta från Frölunda du . . . ja jag kom ihåg att du gifte dej å skulle ha barn . . .

KVINNAN (*försiktigt*) Jaa han är sexton nu, som din äldsta . . .

VÄNNAN Nä hon serru, hon är på fosterhem. Jag var ju så ung . . . å så fick jag en chans i Stockholm . . . gjort är gjort . . . (*Ger KVINNAN en tidning.*) Ja gu va ung jag va . . . Som hon där. (*Pekar ner i utvigningsbild, projektion.*) Hon har snygga bröst, va tycker du? Kommer du ihåg vicken skandal det var när jag vek ut mej? Frölunda höll på att lyfta. Men nu är det annorlunda. Acceperat.

KVINNAN (*reserverad*) Du fick nåt slags filmanbud.

VÄNNAN (*hänger på KVINNAN när hon talar. Kammar sig själv då och då. Samtalet förs genom spegeln.*) Ja dom åren låg chansen på lur hela tiden . . . men den kom liksom av sej varje gång . . .

KVINNAN Men du har väl fortfarande chansen . . .

VÄNNAN (*hårt*) Nä jag är för gammal, gränsen går vid 20, (*pekar ner i tidningen*) hon är inget snygg, *tjock* tycker jag, vad tycker du? Ja, karlar gillar ju sånt . . . yngre å yngre. Adam som jag har lillan med(*pekar mot barnvagnen*) han är ute å reser mycket, så han fixar ju sitt på annat håll. Så kostar han på sej å komma hem å vara svartsjuk fast han vet hur jag sitter fast med lillan. Din då . . .

KVINNAN (*reserverad*) Reste mycket i början . . .

VÄNNAN (*menande*) Ja då vet du . . .

KVINNAN Oh, nä, det var ju bara i början. Sen satsade VI på hans vidareutbildning.

VÄNNAN Jaharu tjänar han bra?

KVINNAN Nja.

VÄNNAN (*hänger över axlarna*) Du då som var så energisk, läste franska å allt vad det va, va jobbar du med . . .

KVINNAN *(nervöst)* Ja, jag söker...

VÄNNINNAN Det är svårt va, vid din ålder... *(KVINNAN rycker till.)* Ja, jag jobbar ju bara extra å det är hopplöst med barnpassningen, nå jag behöver ett kvällsjobb, för då skulle grannarna kunna titta till henne när hon sover. I morron skall jag gå å titta på ett värdinnejobb på en club... å när jag får det vet du då skall jag spara ihop till en kåk å skita i alla bidragen. Du då, har du varit hemma hela tiden?

KVINNAN Ja, min pojke han var liten å...

VÄNNINNAN Ja ungen det är det enda fasta man har... men inget att räkna med... en dag sticker hon med... nå det gäller att inte slå sej till ro å bli nån slags klimakterihäxa *(KVINNAN reagerar starkt på ordet. Hon har nu fått håret upptouperat som en sky kring huvudet)* som får leva på minnen. Är du nöjd med ditt liv? *(Hänger tungt.)*

KVINNAN *(oerhört pressad)* Det var en svår fråga...

VÄNNINNAN *(intimt)* Blev det som du tänkt dej... den där stora passionen? Allt är borta med vinden, om du förstår vad jag menar.

KVINNAN Jaså läste du också...

VÄNNINNAN Jag såg den hörnu *(Projektion: Clark Gable, affisch från "Borta med vinden". Ger henne tidning.)* Här haru en packe, tur att man kan läsa om det hörnu... passionen... Du skulle inte vi ta å träffas... *(Hänger tung på KVINNAN.)* och prata om den gamla goda tiden i Frölunda nu när vi sitter i samma båt.

(KVINNAN stirrar framför sig.)

SÅNG UR EN KVINNOVÄRLD

i min stora ensamhet
blåser dagens verklighet
bort med vinden
– men i morgon
är åter en dag

(en smetig 50-talistisk rockton . . .)

en stark man pressar mej mot väggen
hans kvinna i en brännande kyss

jag lämnar ensamhetens mara
jag hans åtrådda Scarlet O'Hara

när han går gråter jag
för han är den som fyller mitt liv

när han sveper uppför trappan
och tar mej igen och tar mej igen
och tar mej igen och tar mej igen
och tar mej igen och tar mej igen . . .

i min stora ensamhet
blåser dagens verklighet
bort med vinden
– men i morgon
är åter en dag

(Sången slutar med ett skrik från båda kvinnorna.)

KVINNAN *(sliter av sig skynket)* Jag kände mej så slut den dagen. Flygfärdig för ett andra liv. *(Till publiken.)* När jag träffade henne, var det som jag plötsligt såg allting klart. Jag var precis som hon, instängd i en burk ... var det alltihop ... *hela mitt liv.* VAR DET ALLT-IHOP? Jag måste få veta. *(Rusar hem.)*

KONFERENCIERN *Grälet*

MANNEN *(sätter sej. Är i det följande en manlig karikatyr som KVINNAN ser honom.)* Kvinnans version.

KVINNAN *(mjukt)* Är du hemma redan?

MANNEN *(tungt)* VAR HAR DU VARIT?

KVINNAN Jo, jag träffa en väninna från Frölunda och vi ...

MANNEN *(börjar läsa Lektyr)* JASÅ ... JA JAG ÄR TRÖTT.

KVINNAN Du förstår, idag tog jag mod till mej och ringde på en annons men dom sa att jag är för gammal.

MANNEN *(gäspar)* JA DU ÄR FYRTI DET FÅR DU VÄL ACCEPTERA.

KVINNAN Så det är meningen att jag ska fortsätta mitt liv på det här sättet. *(Paus)* Kan du säga, som har ett jobb. Varför svarar du inte, va? *(Suckar milt.)* Ja, jag får väl fortsätta vara hushållerska då.

MANNEN *(tar upp, stampar plötsligt och brutalt sönder hennes mönster. Det sker blixtnabbt. Han sätter sej.)* DU KAN VÄL PYSSLA MED DINA MÖNSTER Å SÅ DÄR ...

KVINNAN *(gråtande, vädjande)* Akta du trampar i mönstret ... tycker du den här är snygg ... säjj. *(Visar mönstret mot kroppen.)*

MANNEN *(överlägset)* JAJA VAD BLIR DET AV DET DÄR DÅ? JAG GILLAR DEJ UTAN KLÄDER, DET VET DU VÄL. *(River av mönstret, kramar det tunna pappret till en boll.)*

KVINNAN *(milt)* Det vet jag väl att du tycker om nakna flickor ... det har jag nog sett i dom där tidningarna. Titta bara.

MANNEN *(pompöst)* SKA DU MISSUNNA MEJ NÅGOT UNGT OCH VACKERT ATT TITTA PÅ.

KVINNAN (*lugnt utredande*) Titta du bara! Men om allt jag gör är ointressant och fel, varför gifte du och jag oss då?

MANNEN (*irriterad*) DU VAR JU MED BARN.

KVINNAN Var det *bara* därför?

MANNEN ... OCH SÅ RÅKA VI KÄNNA VARANDRA.

KVINNAN Men det måste väl vara något som gör att det blev just du och jag, att vi ...

MANNEN (*går på KVINNAN*) JA JAG SKA VISA DEJ.

KVINNAN (*MANNEN drar i henne och klämmer henne på bröstet.*) Varför kan du inte prata med mej, visa intresse och ...

MANNEN (*släpper henne, börjar reda ut, går fram och tillbaka och docerar med hög röst*) OKEJ, DÅ PRATAR VI, SÄTT DEJ.

KVINNAN Skrik inte så där ... jag upplever att hela mitt liv rinner bort och du struntar i mej.

MANNEN UPPLEVER ... KAN DU GE NÅT EXEMPEL?

KVINNAN Nu när jag kommer hem å känner mej så nere ...

MANNEN ... KÄNNER, VAR LITET KONKRET.

KVINNAN Du tittar på mig, men du ser mig inte.

MANNEN DET ÄR ALLDELES FÖR ALLMÄNT, SKULLE DU VILJA VARA VÄNLIG OCH NÄMNA ETT ENDA TILLFÄLLE ...

KVINNAN Jag kan inte prata på det där viset ... jag måste få luft ... (*Hon rusar ut. Dörrsmäll.*) ... skrek jag och rusade ut. (*Vädjande till publiken.*) Och när jag kom efter många timmar låg han i sängen. När jag smög mej ner försökte han vältra sej över mej, halvsovande ... Istället för att säga att han älskade mej, att han förstod mig, att jag betydde något.

KONFERENCIERN *Barnet*

En scen vari en ung man drabbas av den urgamla samlagskonsekvensen och frånhänder sej allt ansvar.

Men först lite om den unge mannens föräldrar.

RADIONYHETER (*MANNEN lyssnar på radion.*) Arbetslösheten bland ungdomar steg under den senaste månaden med ytterligare 9.000. Samtidigt har gymnasier och vissa linjer på universiteten lägre antal sökande än på många år . . .

MANNEN (*till publiken*) Jag undrar om han söker till nån skola i höst . . . ansökningarna skall väl snart in. Han snackar aldrig med mig om det. Med henne har han bra kontakt. Jag hann aldrig när han var liten. (*Tar fram en sliten koffert.*) Mitt arbete förde mej ofta hemifrån. Som konstruktör fick jag hänga med runt. Gör "karriör" som konstruktör. (*Skrattar åt sin vits.*) DOM ÅREN VAR INTE SÅ ROLIGA ATT JAG SKRATTAR IHJÄL MEJ PRECIS . . .

MANNEN (*väsas, stampar, slänger ner kläder i väskan*) Måste hem till henne . . . måste hem . . .

SÖMNIG KAMRAT (*från andra sidan väggen*) Va ere . . . Mitt i natten eru inte klok. Lugna ner dig . . .

MANNEN (*berättar sin minnesbild till publiken*) Svartsjuk och galen låg jag ibland i baracken. Vagnade mitt i natten och slängde mej hem i bilen, inbillade mej att hon va ihop med någon annan. (*Han rusar hem till KVINNAN.*)

KVINNAN (*yrvaken i morgonrock*) Varför kommer du hem nu å väcker mej . . . nej inte nu . . . jag är trött . . . (*MANNEN försöker kramas*) han är så förkyld . . . (*BARNET på knä med tummen i mun, sitter klistrad vid KVINNANS ben och tittar.*)

MANNEN Å när jag kom hem på helgerna sjuk av längtan å het på gröten, då satt barnet där med stora ögon och hon gick mest upp i ungen. Det är väl naturligt att kvinnor gör så. Men jag blev utanför.

(*KVINNAN lösgör sig och kramar och smeker MANNEN.*)

KVINNAN Han växer, det är så tomt. (*Kysser honom, viskar i örat.*) Kan vi inte skaffa ett barn till . . .

MANNEN (*till publiken*) Då sa jag ifrån . . . (*Till KVINNAN*) Men tänk på vad det kommer att kosta. Vi kan inte spara, inte resa någonsans, ingenting. Vi har inte råd. Vi har ju varandra, sa jag.

KVINNAN (*går*) Har vi?

MANNEN . . . sa hon. Han blev ganska bortklemad. Du!

(KVINNAN och MANNEN kastar sej i varandras armar.)

KONF./BARNET *(vrålar)* Mamma!

MANNEN Dom gick därhemma hela dagarna. Du!

(Scenen upprepar sig.)

KONF./BARNET *(vrålar)* Mamma!

KVINNAN *(till publiken, nu KVINNANS version)* Jag fick ta allt ansvar. Han har aldrig brytt sej om våra ensamma år. Han kom och krävde av mej. *(MANNEN är fordrande och sliter i hennes kläder.)* Visa lite hänsyn . . . ta det lite mjukt . . . vi kan väl prata . . . vi har inte så bråttom . . . *(Hon värjer sej)* Jag känner mej så tom . . .

MANNEN *(Utbrott.)* NEJ NEJ NEJ. Jag vill inte ha flera barn.

KVINNAN *(bittert)* Barnhagen stod tom i flera år. Men min son var underbar, så känslig och begåvad. Han var så lik mej sa alla . . . Ja, lika känslig, nästan överkänslig. *(BARNET skriker.)* Jag fick jämt vara med honom och han grät så fort jag lämnade honom. *(BARNET skriker.)* Vi behövde varandra. Ja, åren går så fort. *(BARNET blir tonåring och reser sig upp och går. Musik: Komp. till 20 orgasmerna)* Så började flickorna ringa, ja hela kvällarna ibland. *(Till MANNEN)* Att dom bara får för sina föräldrar . . . en del flickor har ingen stolthet. *(MANNEN mumlar avvärjande. Ger KVINNAN telefonluren.)* Ja, hallå . . . nej han är ute! *(SONEN in. Kvinnan skriker anklagande.)* Det var någon som ringde. HON sa inte sitt namn.

SONEN *(vecklar ut hela sin "tonåriga" ilska. Slänger med armar och ben.)* Va, sa du inte att jag var inne. HELVETE det är bara att KOLLA i mitt rum, du vet att jag är inne . . . det är VIKTIGT men det BRYR DU DEJ VÄL INTE OM . . .

KVINNAN *(ödmjukt, halvgråtande)* Dom kan väl säga sitt namn.

SONEN DRAÅT . . . *(Han rusar ut. Dörrsmäll.)*

KVINNAN *(ropar efter sonen) (Musiken slut.)* Du är aldrig hemma. *(Till MANNEN.)* Jag bara sitter här ensam kväll efter kväll . . . *(Rusar ut gråtande. Vänder sig till publiken.)* Va dum jag var. Tänk om jag istället sagt: Kan ni inte förstå mej . . . jag är så ensam . . . *(SONEN, MANNEN kryper mjukt till henne.)* . . . jag känner mej som utan värde . . . *(till publiken)* men det sa jag inte . . .

(Scenen upprepas igen.)

DU ÄR ALDRIG HEMMA... JAG SITTER HÄR ENSAM
KVÄLL EFTER KVÄLL. *(Hon rusar ut. SONEN smäller i dörren,
MANNEN rycker hjälplöst på axlarna. Telefonsignal.)*

MANNEN Hallå? *(smickrat)* nä det är inte jag... *(Till SONEN.)*
Det är till dej. *(Ger SONEN luren. SONEN jäser. Det är en flicka som
gråter. SONEN sjunker ihop. MANNEN iakttar samtalet.)*

SONEN *(medveten om fadern som lyssnar)* Bölaru? Är du säker?
Hur många dagar? Jag? Det var väl fler än jag! Bevisa om du kan. Det
är din grej. Abort. Jag ska käka nu. Svårt att snacka. Vi ska käka sa
jag. *(Slänger på luren.)*

MANNEN *(prövar några olika attityder: upprörd skattebetalare,
nedbruten fader, förstående fader o.s.v. under SONENS tystnad.)* Ja-
ha, det var ju tråkigt det här. Är det någon flicka du sällskapar med?
Vi får väl prata med hennes föräldrar. – Jaså, det är det här som är den
berömda sexualundervisningen ni sysslar med i skolorna. Hur ska det
gå för flickan? Har du inget ansvar! Vet du vad det här kommer att
kosta? *(Skriker.)*

SONEN *(skriker)* Alltid får man pröjsa när man är kåt!

DE 20 ORGASMERNAS SÅNG

(Snackas rytmiskt till hetsigt komp som växer fram till sången.)

Lotta är på smällen
jag tognä härom kvällen
efternamnet har jag glömt
jag har bara sperman tömt

Detta är en förtvivlans sång
som brakar igång
när jag tänker på
min hjärtans kär
som aldrig är
där min kropp är

Om samlaget är en vara
nåt mekaniskt bara
drick ett glas och törsten försvinner
ta ett skjut och sperman rinner
och kvar är hjärtat som brinner

Jag är killen utan sexuella hämningar
tidsandan skriver min lag
och i min säng ligger mitt gäng
– inte jag

Enda chansen att hålla balansen
är att fläka av flickan stassen
ta na på madrassen
ljugana full med kärlek så hon tappar sansen
för att få vad man vill
och flickan ligger där still
och orgasmen är beviset på att *jag* finns till

Ju mindre jag känner den jag ligger på
desto lättare är det att få det att gå
vi flämtar i mörkret i en säng
vi ligger där hela vårt gäng
flickorna går runt och vi andas tungt

(flämtningar)

vi räknade 20 orgasmer en kväll
och den som hann mest han är –
– SEGERSÄLL

(Sång.)

Det är den tomma mekaniken
och den förljugna ungdomsromantiken

(Snackas)

Kroppen har fått vad den *tål*
själens ensamma missbelåtna *vrål*
stiger upp i det *blå*
hjärtat längtar på *förening* av de två
flickan jag längtar efter
vågar jag mej inte på

MANNEN *(Hakar på. Musik: "Canzon till en schysst ängel", mycket, mycket svagt under.)* Ja just så är det. Den man är kär i vågar man ju inte prata med. – Jag var kär i Nässjös Lucia en gång, jag menar så där verkligen . . . jag mötte henne utanför bion . . . sedan träffades vi. En kväll for hennes föräldrar bort . . . vi satt i hennes rum . . . på hennes säng . . . nära, våra händer snuddade vid varandra. Då sa hon: "Jag skulle önska att jag hade din mun hos mej hela natten." Men jag begrep ingenting, inte ett dugg. Så jag svarade . . . jaha . . .

SONEN *(ler)* Det där känner jag igen. Hon måste trott du hade en skruv lös.

(Musiken slut. De skrattar, men ögonblicket är förbi. MANNEN måste visa att han är "karl".)

MANNEN Men det är ju klart att jag hade ju andra flickor i lumpen. Dom var det inget krångel med. Men inga barn. Det fixa dom på något sätt. Jag trodde det var lättare nu. *(Blir ömsint. Försöker lägga armen om SONEN men slår en våldsam puff i magen istället. SONEN slår karlaktigt tillbaka! Så tar MANNEN attityd av ansvarsfull fader.)*

MANNEN Hör du, tänker du söka in till någon skola i höst?

SONEN *(härmar)* Hör du, det hade jag inte tänkt mig att göra.

MANNEN *(sårad)* Jaha, jaha gör som du vill. BLI SOCIALFALL UTAN ANSVAR! *(Går.)*

SONEN *(skriker efter MANNEN)* Fel helt fel. Jag blir socialvårdare. Visste du inte det? Ena halvan tar hand om den andra sjuka halvan!

KVINNAN *(griper in och tassar mjukt fram)* Man kan aldrig gräla med honom. Då låser han sej. Vad sa pappa? *(Stryker SONEN över pannan.)*

SONEN *(våldsamt förtvivlad)* Det ringde en flicka och sa att jag var med barn. Det kan inte vara JAG. Hur ska jag göra? Hur ska jag kunna gå till plugget? Vad ska jag göra? Hur ska jag orka?

KVINNAN *(tappert)* Vi ska orka.

SONEN (*Utbrott.*) Vi!?! Mitt liv är förstört. Det är fel tjej. Allt är åt helvete. Jag känner henne knappt. Hon är äcklig.

KVINNAN (*förvånad*) Är du inte kär?

SONEN Jo, men i en annan, som jag inte törs snacka med. Hon heter Maria, hon är . . . (*Blir stum, han får inte fram ett ljud.*)

CANZON TILL EN SCHYSST ÄNGEL

(En ung mans plåga)

För dej, o schyssta ängel
jag en verklig kärlek känner
jag vill greppa dej med mina smala händer
för även en vajande stängel
har en känsla som bränner
när du ser på mej jag darrar å jag tänder
blyg och skrämd jag från dej vänder

För min pina finns ej ord
känner mej så hopplöst dum
en ärlig känsla gör mej stum
så långt ifrån varandra
fast vid samma bord
O du är mitt hjärtas brud
ser dej varje dag, får inte fram ett ljud!

KVINNAN Han kom alltid till mej. (*I en förljugen ton till publiken.*) Jag tror att kvinnor har lättare att förstå känslor. Vi är uppfostrade att ta ansvar för barnen. Vi har fått lära oss det. Männen är pojkarna som vi får leda. Vi får inte vara osäkra, vi kvinnor (*Övergång slutet Canzonnen.*)

(*Den följande scenen framträder först VÄNNINNAN och KVINNAN som MANNEN minns det och därefter VÄNNINNAN och MANNEN som KVINNAN minns det . . .*)

KONFERENCIERN *Bröllopsfesten*

(*KVINNAN klär sig fint.*) En scen där MANNEN får hot om att kvasten ska gå på företaget, utsätts för kvinnohäckel och han tar en revansch med ödesdigert slut; KVINNAN far bort med vinden.

KVINNAN (*till publiken med sherryflaskan i handen*) Om hon bara inte hade kommit förbi den där dagen. Hon kom helt apropas. Det var vår bröllopsdag . . . (*Till VÄNNINNAN*) Om vi skulle ta ett litet glas till . . . nu är han nog snart här . . . (*glad*) ja, tänk, sjutton år. Vad tiden går.

SONEN (*ligger utslängd på golvet och läser*) Är det nån som har ringt?

KVINNAN (*pekar på SONEN*) Sexton år. Inte kan man tro att man suttit med honom vid bröstet.

VÄNNINNAN (*med avsmak. Ser på SONEN som en jättebaby under det att KVINNAN lyriskt berättar.*) Jaså, du ammade honom?

KVINNAN Å, jag höll på i åtta månader. Och bröstet var stinna. Mjölken bara sprutade. Å jag hade en jättebra sköterska. Hon sa "Se till att den suger bra . . . det är skönt för livmodern . . ." Å jag satt där hela sommaren i solen med honom vid bröstet . . . Å det var verkligen skönt förstår du härnere . . . ja, det kändes nästan syndigt skönt.

VÄNNINNAN (*plötsligt utbrott*) Ja, du får ursäkta mig, men allt det här tjatet om kontakt och positiv sexualitet, det står mig ända upp i halsen. Överallt, tror du inte att när jag kom in till min lilla häromdagen, att hon låg och peta på sig själv, men då sa jag att neeeeej . . . (*skriker*)

SONEN (*avbryter*) Är det nån som har ringt?

VÄNNINNAN (*flirtigt*) Väntar du samtal från någon tjej?

KVINNAN *(stolt)* Oh ja, han är så eftertraktad så.

VÄNNINNAN Du, ser du vem han liknar? Ashley . . . i Borta med vinden . . .

KVINNAN *(skrattar. Sonen smiter.)* För mig var det ju Rhett Butler . . . Det *fantastiska* med Rhett var ju att han *älskade* Scarlett, hur elak och hänsynslös hon än var.

(KVINNORNA tystnar. MANNEN berättar sin minnesbild.)

MANNEN *(med systempåse och blomsterkvast i handen)* När jag kom hem den där kvällen; vi skulle festa lite och allt gick så fel. Jag var inte i balans den där kvällen, jag trodde jag skulle kvävas. *(Till KAMRATEN)* Du, du fick ju den där tjänsten, vad händer nu då?

ARBETSKAMRATEN Du, om jag vore du, skulle jag se mig om efter ett annat jobb, gubbe. Kvasten går. *(Sticker en segercigarr i munnen på MANNEN.)* Grattis!

MANNEN *(trött)* Å sen när jag kom hem så satt dom och kacklade. Jag kände mig så utanför. Hon är alltid så glad med andra.

KVINNAN *(som MANNEN upplever det: fnissig med en överdriven erotisk underton i samtalet.)* Å, Butler, han bara kom till henne, gång på gång när hon stötte bort honom . . . för hon var så viktig för honom. Och han betvingade henne. Han gav sig inte. Å, på bröllopsnatten, när han slet tag i henne . . . brutalt . . . å slängde henne på sängen . . . å Scarlett bara gav sig hän . . .

(MANNEN går ut i köket.)

VÄNNINNAN *(avbryter hårt och överlägset)* I verkligheten vet du, finns inte den där passionen. Karlarna bryr sig inte om vem man är. Antingen blir man tokig av det eller också lär man sig utnyttja det. *(MANNEN visar sej.)* Hej, där är du ju . . . *(flirtigt)* dig har man inte sett på många år . . . du har förändrats . . . *(kuttrar)*

MANNEN *(ser VÄNNINNAN djupt i ögonen)* Åren går. *(Till KVINNAN.)* Här, jag handlade ut lite. Och en blomkvast, den ligger på diskbänken i köket. *(Pekar.)*

KVINNAN *(nervöst, ser på MANNEN, ser på VÄNNINNAN)* Vad du verkar uppåt då . . . på vår bröllopsdag . . .

VÄNNIN (märker stämningen) Ja, låt inte mej störa... Jag kanske skulle ta och gå. (Reser sig.)

MANNEN (blir egendomligt uppsluppen, korkar upp flaskan) Nej, stanna du. Nu ska vi ha fest, nu ska vi ha roligt. Hej du har också vuxit till dej ser jag... (Det följande mumlas fram. Det **kan** vara något som kvinnan i sin svartsjuka hör. MANNEN och VÄNNIN står tätt intill varandra. KVINNAN kommer in med blomsterkvast.) På kontoret går ni allihop omkring för att reta oss karlar va? Brösten hoppar utan behå... (VÄNNIN skrattar.) Du har ingen behå har jag märkt...

KVINNAN Det är typiskt... (Till publiken) han ser mig inte ens... Börjar direkt och flirta med den andra kvinnan... (Går demonstrativt klampande förbi.)

MANNEN (högt) Snyggt... så gammal är jag inte att jag inte ser nåt vackert... (KVINNAN slänger blomsterkvasten på golvet.)

VÄNNIN (reser sig) Ja, usch så mycket man snackar. Nu skall jag hem till barnvakten. Hon är väl galen nu. Hej då. (MANNEN tar henne i hand, och trycker henne plötsligt hungrigt intill sig. Han släpper henne med ett förvånat uttryck i ansiktet. KVINNAN blir svart.) Heeeeeej då det var hemskt kul att träffas...

(VÄNNIN kysser KVINNAN på kind och går. KVINNAN rusar ut i köket. Blackout. Vi hör MANNEN kolka i sig vinet.)

KVINNAN (in med liten silverbricka med 2 glas på) Dricker du direkt ur flaskan. Jag trodde vi skulle ha fest.

MANNEN (Han är inte berusad, men han sluddrar lite.) Festen är slutt.

(KVINNAN står med sin bricka i ena ändan av rummet.)

MANNEN Varför blev du sur?

KVINNAN Vadå, vad menar du?

MANNEN Du är alltid glad med andra. Varför var du borta så länge?

KVINNAN (kämpar med sin svartsjuka) Jag var överflödig... eller ville du ha två kvinnor för att känna dej extra manlig.

MANNEN Skål för 17 år...

KVINNAN *(försöker nå fram)* Det känns förnedrande . . . att sitta i samma rum och du SER mej inte ens . . .

MANNEN *(försöker skämta bort det. Rusar fram, slänger runt KVINNAN i en vals, överröstar henne.)* Dej har jag SETT I MÅNGA ÅR . . .

KVINNAN *(i hans armar)* det VÄRSTA jag vet är när två människor som är gifta visar för ANDRA att dom . . . *(skriker)* du är GUBBSJUK . . .

MANNEN *(blir utom sej, släpper henne)* TYST . . . TIG . . . KVINNA.

KVINNAN *(börjar en stilla gråt, och axlarna skakar)* Det är vår bröllopsdag . . .

MANNEN JA, JAG SKA BETVINGA DEJ . . . STORMA FRAM . . . UPPFÖR TRAPPAN.

KVINNAN *(hästkt och upprörd)* Ja, det var förr det, nu tittar du på unga flickor . . . snart läser du väl porr . . . i sängen för att FÖRNYA livet . . .

MANNEN *(han illustrerar våldsamt)* KOM HIT SKALL JAG VISA DEJ . . . Nu skall jag sparka in sängkammardörren som Butler . . . Va? Så flisorna yr, å månen skiner in på dom och så skriker du: "LAGA, LAGA!"

KVINNAN *(lågt)* Om jag fick välja skulle jag aldrig möta dej, aldrig, du är vidrig, *(mannen slår ner henne)* SLÄPP MEJ, LÅT MEJ VA . . .

MANNEN *(ligger över henne)* Låt mej va, släpp mej. SÄG NÅT ANNAT NÅN GÅNG, SLÄPP TILL. Du vill nog . . . längst in vill du nog . . . STORA BRUTALA HJÄLTAR. *(Sliter i hennes kläder.)*

KVINNAN *(skriker)* Allt är förstört. Allt är förstört. *(Mannen släpper henne hastigt. Hon rusar ut. Dörrsmäll.)*

MANNEN *(sitter på golvet, citerar lätt Fröding, ser ut som ett lesset troll själv)*

"Jag ville klapp'na och kyss'na
fast jag har allt för ful trut
jag ville vagg'na och vyss'na
och säga tulu lilla sötsnut."

SONEN (*kommer in*) Va ere med mamma, hon sprang ut . . .

MANNEN (*överslätande och distanserat*) Hon gick ut å roman-
tiserå . . . Kvinnor är så romantiska, vi män är så brutala å aldrig mö-
tas vi två . . . (*SONEN går. Till publiken*) Så ville hon skiljas. "Vi har
inget gemensamt längre." "Du har förstört allt. Inget finns kvar." Då
skiljs vi, sa jag, men fattade ingenting. Jag var väldigt dum och brutal
den kvällen men jag kände mej ju så slut. Dom sopade på jobbet och
jag sopade hemma. Å så var allt borta, bortblåst med vinden.

KVINNAN (*kommer fram, säger till publiken*) Jag gick där i natten
och frös, med bara ben i stövlarna. På min bröllopsnatt. Aldrig mer bli
utsatt för hans humör tänkte jag. Att han bara kunde vara så rå och
oförstående. Jaja, han kanske hade sina problem men jag då, mina
problem? Så när jag kom hem sa jag. (*Ropar till MANNEN*) "Jag be-
tyder inte nånting för dej. Jag är fullkomligt värdelös som person. Du
ser inte ens vad jag gör, nå, allt jag gör är oviktigt. Du är inte ens in-
tresserad av att prata med mej . . . Mina behov . . . dom struntar du i.
Du har förstört allt för mej . . . Ja, allt är förstört å ska det fortsätta på
det här sättet är det lika bra att vi skiljer oss . . ."

MANNEN "Jaha då gör vi väl det . . ."

KVINNAN . . . sa han. Och så plötsligt var det bestämt.

(*Musik: Canzon till en schysst ängel.*)

(*Konferenciern kommer in. Han ger MANNEN och KVINNAN delar
ur deras hem. MANNEN och KVINNAN går åt varsitt håll.*)

AKT II

(KONFERENCIERN gör entré till tangon och presenterar sången.)

SÅNG OM DEN DJURISKA DRIFTEN

(Duett mellan PORRDIREKTÖR H:SON och EN ELEFANT)

H:son (tenor och operetthjälte)

Å underbar är vår herres
stora natur
ja egentligen är vi ju alla
som DJUR

Elefanten (bas)

Spänner på honan
när trycket stiger
honor vill alltid
när man bestiger
– sa elefanten

H:son

– Samma här, samma här, sa H:son

Ja, det är ett känt naturbehov
att få tillfredsställa driften
det håller i alla skiften
det tar jag med i Skriften

Elefanten

Starkast har makten
jag anger takten
hannen är honans lag
annars tvingar jag
– sa elefanten

H:son

– Nåt dom lär, nåt dom lär
sa H:son

Jag tycker mycket om din teori
på den kan man göra pornografi
säger någon att ditt tal
är manlig egoism

Elefanten
manlig egoism

H:son
en biologisk erövrarfascism
säger jag

Elefanten
säger han

H:son
att många hannar har inga honor
dom har inget val
att inte sälja honor
vore ren sadism

Elefanten
vore ren sadism

H:son
på det tjänar jag bara några
få kronor

Elefanten
på det tjänar han
flera tusentals kronor

H:son
på det tjänar jag bara några få
krooo-nor

(Stort bravurslut.)

Elefanten (talas)
MEN JAG ÄR ÖMSINT
KÄR I MIN HONA
MÅSTE JAG STARKT FÖR
H:SON BETONA
– sa elefanten

(Av följande producenter kan t.ex. Milton och Sauna utgå.)

KONFERENCIER *(Musik "klassisk").* Ja, här har vi direktör Curt H:son, en av de största i porrtidningsbranschen. Direktör H:son spelar klassisk musik i sitt arbetsrum, har porrtidningarna inbundna i vinröda band och åker fram och tillbaka till sitt arbete i Rolls Royce med privatchaufför. *(Till H:son)* Du säger alltid att du gör folklig porr. Vad fyller den för funktion H:son?

PRODUCENT – CURT H:SON *(puffar på en havannacigarr t.ex.)* Jag brukar indela mina kunder i två kategorier. Ett, dom som köper tidningen som onaniobjekt . . . två, dom som använder porren som avstamp för samlag. Våra läsare är dom som inte nöjer sej med Lektyr å Fibaktuellt.

KONFERENCIER Förhindrar porren sexbrott H:son?

PRODUCENT Nä, det tror jag inte ett dugg på. De grova sexbrotten har inte minskat. En sak brukar jag alltid framhålla. Humor är livsfarligt i den här branschen. Det ska vara ren porr. Inga omskrivningar. Mitt motto är: köper man porr för sju kronor ska man få utlösning för sju kronor.

KONFERENCIER Men våld då?

PRODUCENT Ja, våld är alltid intressant i sexsammanhang. Det är nåt inbyggt biologiskt hos mannen. Jag kan berätta för er . . . jag var nyligen i Paris . . . har ni varit där? Jo, jag var på en liten teater . . . å såg en föreställning, en flicka upphängd som piskades av en karl i tyska herrefolkets uniform tills hon dog . . . scenen var fylld av djurblood . . . det var verkligen naturtroget . . . å publiken stod i bänkarna och applåderade . . .

KONFERENCIER Men nazisex, är det nödvändigt?

PRODUCENT Haha det är nåt väldigt piffigt just nu . . . redan 1944 gav jag ut Röda arméns moral . . . det blev en bestseller . . . en verkligt stark sak. Männen gillar brutalitet.

KONFERENCIER Porr med barn då?

PRODUCENT Blir ni upprörda!? Ja, jag har ju sett allt och dom gifter sig unga i u-länderna. Porr för kvinnor tror jag inte på. Inte heller tror jag att par läser porr tillsammans. Det är nys. Kvinnor är mer romantiska, mannen brutal . . . Så är naturen.

KONFERENCIER Men den romantiska kvinnan och den brutale mannen var möts dom nånstans?

PRODUCENT *I borta med vinden . . . bara där.*

(Musik)

KONFERENCIER Maj-Brith Bergström-Walan på Svenska Sex-forskningsinstitutet förstod vår upprördhet men tyckte däremot att tidningen Private var exempel på kvalitetsporr. Här kommer han som gör den världsberömda tidningen Private. Bert Milton är mångsidig, han bestämmer själv makeupen på modellerna, kläderna, regisserar och fotograferar samlagen.

PRODUCENT – BERT MILTON *(artig och elegant)* Jag har alltid varit intresserad av kvinnor. Redan som liten var jag fascinerad av det kvinnliga psyket. Jag läser damtidningar som Femina . . . ja, jag vet hur kvinnan vill ha det . . . hon tänds av en gest . . . av ömhet . . .

KONFERENCIER Men ömheten Milton, var finns den?

PRODUCENT Jag gör en seriös tidning. Det här sadistreportaget var en unik och seriös chans att visa vad som försiggår.

KONFERENCIER Vilka läser din tidning?

PRODUCENT Vi gör en tidning för män i åren 28–53. Som är välutbildade och har bra lön. Det är inte precis en tidning för männen på gatan i blåställ. Ja, herregud det är samma sak som att jag inte går på bio för att se en fattig miljö med fula människor . . . då blir jag ju deprimerad. Männen vet att det är bilder och tänker på sin fru när dom ser våra modeller. Vi garanterar flickorna fullständigt skydd, lämnar aldrig ut telefonnummer till läsarna. När dom ringer och tjarar.

KONFERENCIER Var får du tag i modellerna?

PRODUCENT Jag går in i Konsum eller någon boutique och visar upp mitt kort. Vi vill ha levande kvinnor, sådana som inte bara tänker på pengar . . . dom får själva utföra samlaget. Jag kan berätta om Monique. Jag och min fru åt middag å hon kom fram till vårt bord å frågade var man kunde bo i Stockholm. Gud som hon såg ut . . . denna lilla flicka . . . utan arbete . . . trasig och smutsig . . . Vi kom överens . . . jag övertalar aldrig. Jag klädde upp henne . . . bilderna togs på Djurgården. *(Pekar på porruppslag)* Är det inte en söt liten flicka? Men, *finns det inte en liten hora i varje kvinna . . .*

KONFERENCIER Nu ska vi träffa Fleming Weiss som redan som nittonåring blev miljonär. Alla sina pengar har han tjänat genom att efter en svensk idé koppla ihop ensamma människor. Han startade Klubb Intim med huvudsäte i Köpenhamn men där 50.000 skandinaver betalt in pengar för att få komma med i en katalog och mot ersättning får en specialbeställd partner. Fleming har lagt alla informationer på data . . . bystmått, sexuella intressen. Fleming ordnar också sexresor och sexparties.

PRODUCENT – FLEMING WEISS (*sakral i sitt framträdande, svart och rosa fräsande morgonrock*) Efter studenten satt jag på ett postkontor och läste samtidigt teologi. Men jag kände att min begåvning inte fick rätt utdelning. Jag har alltid velat bli rik.

KONFERENCIER Så du blev rik på ensamheten?

PRODUCENT Ordet ensamhet använder jag aldrig i min verksamhet. Det tycker inte folk om. Men det är klart att jag inte startade av ideella skäl. Mina intressen var rent kommersiella. Och nu är jag rik.

KONFERENCIER Men hur kom det sej att just du lyckades bli rik?

PRODUCENT Jag är mer begåvad än alla andra.

. . . Jag jagar hela tiden det ouppnåeliga. Jag vill bli ännu rikare. Pengar är ju frihet. Så nu ska jag starta ett stort motionsinstitut i Köpenhamn, till att börja med. Jag ska anställa vackra förebilder. Mister Holland, han är lagom slank och muskulös.

KONFERENCIER Men skapar inte det ångest, Fleming?

PRODUCENT Människor har ett behov av att vara vackra. När folk kommer till mina studios och får se alla vackra förebilder så vill dom själva bli sådana.

KONFERENCIER Du tjänar pengar på människors ångest?

PRODUCENT Ja, det är en rent kommersiell verksamhet, men *det är ju sunt att vara vacker.*

(Ut till popmusik.)

KONFERENCIER (*in till något sunt – en hambo t. ex.*) Nu ska vi träffa något sunt. Björn är norrman men verkar just nu i Köpenhamn. Där driver han ett motionsinstitut och lyxbordellen Sauna. (*Till SAU-NAMANNEN.*) Du driver en bordell?

PRODUCENT – DANSK BORDELLÄGARE (som talar norska)

Det ska jag säga dej. Sauna fyller en mission. Kunderna som kommer hit får bada bastu, kosa sej och sen får dom massage av flickorna. Ja vad som försiggår i hytterna har jag inte en aning om. Det stannar mellan flickan och kunden. 150 kronor för bastu och massage det är allt jag vet.

KONFERENCIER Vilka är kunderna som kommer hit?

PRODUCENT Ja vet ni, priserna ser till att det inte blir nåt snusk . . . i början var det för djävligt . . . folk kom och stod i hallen och var grova i munnen . . . dom tog inte ens av sej rocken. Å massor av avvikande ringde . . . onanerte i telefonen . . . precis som det var gratis här. *Ja fy fan vicket grisprat, men nu är dom väck.*

KONFERENCIER (musik, tangon) Leif Silbersky, den kände stockholmsadvokaten tar emot i sitt lyxigt inredda advokatkontor. Leif Silbersky är en ivrig försvarare av prostitutionen och pornografi. Som advokat har han försvarat porrtidningar och fått dom friade. Han har också varit försvarare i målet om bordellen på Styrmansgatan 13. Och skrivit en bok, där han talar varmt för ett frisläppande av prostitutionen.

PRODUCENT – LEIF SILBERSKY Säg mej vad är prostitution . . . om jag bjuder en flicka på teater och god middag och hon går i säng med mej efteråt för att visa sin tacksamhet . . . vad är det för nåt?

KONFERENCIER Så det är bara att släppa loss allt?

PRODUCENT Ja för nu är det dubbelmoral . . . flickorna får ingen ATP inga B-skattesedlar . . . firmorna får inte dra av besöken hos de prostituerade som representation. Det skulle vara lika möjligt som det idag är att dra av båtkryssningar, eller hur?

KONFERENCIER Men de prostituerade får inte de sitta emellan?

PRODUCENT De tjänar bra med pengar . . . som dom kan spara. En välutbildad sekreterare kan komma upp i högst 3.500 så det är inte konstigt att prostitutionen lockar.

KONFERENCIER Men sparar de verkligen sina pengar?

PRODUCENT Det är klart att deras privatkonsumtion är hög. Det vet man väl själv att aptiten växer medan man äter. Man lever dyrare helt enkelt . . . Man har utpekad mej som förmedlare av köpet på Styr-

mansgatan. Det är helt fel. Däremot har jag hjälpt porrklubbar att skriva stadgar.

KONFERENCIER Är inte porrklubbarna lierade med knarksyndikat?

PRODUCENT Det känner jag inte till. Men marknaden kräver allt större ekonomiska investeringar. Den organiserade brottsligheten i landet växer.

KONFERENCIER Men talar inte det mot en legaliserad prostitution?

PRODUCENT Tänk på alla ensamma. *Människor ska ha valfrihet och bestämma själva.*

(Musik)

KONFERENCIER Valfrihet ja, det ska kärleksindustrin ge . . . men vilken valfrihet? Dom tjänar pengar på vår ensamhet . . . Men vad får vi av dom . . .?

KONFERENCIER *Ensamheten*

En scen där vi får se hur en ensam kvinna och en ensam man försöker få nya kontakter.

Provhytten

Första gången kvinnan utsätts för ensamhetens hårda villkor.

VÄNNINNAN *(kommer in bakom KVINNAN)* Grönt klär dej. Det är din färg. Hej!

(Musiken slut.)

KVINNAN *(lyser upp)* Nej är du här . . . ja grönt vore kanske bättre . . .

VÄNNINNAN Nån riktigt skarp grön. Hur har du det?

KVINNAN Ja, vi har flyttat isär.

VÄNNINNAN *(provar en hel hög)* Den här är för snäll . . . ja så du, det sprack. Men du sörjer inte va . . . Betalar han så du klarar dej?

KVINNAN Du vet, hans lön är inte så hög. Och jag får inget jobb.

VÄNNINNAN Tänk att det ska va så svårt, att hitta nån klänning som är så där mittemellan . . . du kan väl söka socialbidrag då.

KVINNAN Nä jag vill inte det . . . Det känns farligt.

VÄNINNAN Dom på det sociala anser att jag ska byta våning. Den jag har är för stor och för dyr. Tycker du jag ser fnaskig ut i den här? Den är på gränsen va.

KVINNAN (*undersöker kjolen*) Vilka dåliga sömmar dom gör nu-förtiden. Om dom ger mej bidrag är jag fast. Får aldrig nåt jobb.

VÄNINNAN (*prövande*) Du får väl satsa på posering då.

KVINNAN (*slår ifrån sej chockerat*) Nä aldrig.

VÄNINNAN Va e de för skillnad?

KVINNAN Skillnad, hur då?

VÄNINNAN Va spelar de för roll . . . om man sliter som servitris åt nån som håvar in stora pengar eller om man poserar lite. Fattiga flickor har inget val, vet du inte det?

KVINNAN (*tillrättavisande*) Känslor kan man väl inte sälja.

VÄNINNAN Äsch känslor . . . Nä, det är klart men du är för gammal i alla fall. (*KVINNAN rycker till.*) Men det syns inte på dej, det försäkrar jag. Gud jag är för bred över höfterna. (*Får syn på KVINNANS blus.*) – Den klär dej.

KVINNAN Den hade jag på mig när jag kom. – Hörru, jag fick en idé, tänk om du och jag skulle ses nån kväll, prata lite å gå ut och ha kul. (*Vädjar.*)

VÄNINNAN (*undanglidande*) Jag är upptagen en del kvällar . . .

KVINNAN (*ser ner i golvet*) Har du hittat någon kille?

VÄNINNAN Den här tar jag . . . (*rafsar otåligt ihop kläderna*) för nu hinner jag inte prova längre. Ska du inte ha nån?

KVINNAN Nä jag ger upp.

VÄNINNAN (*tittar på KVINNAN*) Du jag ringer dej . . . nån ledig kväll. (*Rusar ut.*)

KONFERENCIER Restaurangbesöket
Ensamhetens hårda villkor andra gången.

(*Dansmusik, Tangon.*)

KVINNAN *(möter väninnan, KVINNAN är upphetsad och glad)*
Egentligen är det vansinnigt för mej att gå på ett sånt här ställe, jag är väl alldeles för gammal. Men det är väl klart, det finns många män som är äldre här. Tur för mej . . . om jag vill dansa.

VÄNNINNAN *(plöjer "dans"-golvet, tar KVINNAN i handen)* Dom äldre ska du inte lita på. Dom bjuder upp dom yngsta. Gillar släta ansikten.

KVINNAN Då får jag väl sitta här då.

VÄNNINNAN Det finns unga killar här . . . titta på han därborta. Och förresten. Du ser mycket yngre ut. *(Fixar till håret på KVINNAN)* Man kan tro att du och jag är systrar. Så säj inte din ålder. Den ska man inte skylta med. Tillhör privatlivet . . . å man ser dom bara på kvällarna . . . Du därborta vinkar en gubbe åt mej. *(Till KVINNAN)* Ta väskan hörru. Har dom pengar är dom säkra i korken. Kommer snart. *(VÄNNINNAN skuttar iväg.)*

EN MAN *(tar tag om livet på KVINNAN i en riktig tryckare, mumlar i håret)* Får jag lov. Jag har setat därborta å kollat in dej . . . å verkligen fallit i beundran å tänkt att bära eller brista . . . jag måste få prata med dej . . . Du dansar bra . . . *(Svänger till.)* Oj då skall jag ta väskan? *(Han övertar den ena väskan. KVINNAN försöker hålla fast den. Han missförstår. Drar henne tätare intill sig.)* Det är mest trångt och stökigt på såna här ställen . . . går du ofta hit . . . nä inte jag heller . . . en gång så kan man dom eller hur . . . *(Snabb popmusik, KVINNAN hänger inte med. Musiken blir soft och fortsätter.)* Jag är också från landet . . . Du vänta lite . . . le så där . . . du har aldrig varit på nåt omslag nån gång . . . vikt ut dig eller så. Ja, jag gillar det. Jag har sett dej . . . även om jag är indiskret måste jag fråga HUR GAMMAL ÄR DU . . .

KVINNAN *(viskar)* Trettio . . .

MANNEN Å va mysigt . . . jag gillar äldre kvinnor med erfarenhet . . . själv är jag 29 . . . Uffe . . . jaha då är formaliteterna överstökade. Då sticker vi nu då? Jag kan väl få bjuda dig på frukost i morgon bitti?

KVINNAN *(förstår inte vinken)* Nej! I morgon bitti kan inte jag.

MANNEN Nej men lunch då, så jag får se dej i dagsljus . . .

KVINNAN *(avvärjande på språng)* Nej i dagsljus kan inte jag . . .

MANNEN Då ses vi på kvällen . . . va mysigt . . . bara du och jag.

KVINNAN *(försöker dra sig ur)* Kvällen . . . kan inte. Förlåt . . .

MANNEN *(tjatar)* Dan då, eller kvällen. Det spelar ingen roll. Jag jobbar på Båt-Nytt och kan komma ifrån när som helst.

KVINNAN *(springer)* Nej! . . . Förlåt . . .

KONFERENCIER Ensamhetens hårda villkor tredje gången.

(Kvinnan går ensam hem i natten och olika röster dunkar i skallen på henne. En mardröm om den översexualiserade verkligheten. Kvinno-kroppar slår emot henne.)

RÖST *(Tangon – någon visslar i natten)*

Det känns som en chock när utlösningen kommer.

Orgasmerna gör mej nästan medvetslös.

Jag är sextio . . . min unge älskare ger mej orgasm,
gång på gång.

Jag är en hona.

Jag är en hora.

Jag vill tre gånger om dan . . . min man bara en.

Jag brukar strippa för min man.

Jag är hemmafru men strippar bara gratis.

Jag är ung och fri men vill bara älska.

När jag blir gammal och ful den dagen den sorgen . . .

Här HAR DU MEJ . . . KOM TILL MEJ . . . TA MEJ???

(Musiken slut.)

KVINNAN *(in skyggt)* Jo, doktorn. Jag ska försöka fatta mej kort. Ja, jag söker för en neuros. Det är en vanlig åkomma, jag vet det, men min är lite speciell. *(Talar febrilt och viskande, ser sig omkring.)* Doktorn förstår . . . jag har inget ansikte, det är sant . . . å inga armar. Jo, det är sant doktorn, fast jag vet att det inte är sant, är det sant för mej. Tycker doktorn jag är konstig . . . doktorn förstår . . . jag upplever att jag bara har ett underliv. Ja, det är en ovanlig neuros inte sant. Doktorn förstår . . . först så får jag inget arbete, jag är för gammal . . . och så känner jag det som att ingen ser mej . . . alla bara tittar neråt . . . Nä, doktorn förstår, det är inte så att jag inte vill, att jag inte har lust, jag vill det bara inte på det där köttiga sättet. Jag kan inte vara bara en

köttklump. Å sen doktorn, ja jag ska försöka skynda mej, orkar jag inte se alla nakna kroppar . . . alla unga flickkroppar som jag får i ansiktet . . . Å sen doktorn, har jag läst att man kan få upp till tioalet orgasmer om man är pensionär. Bara man håller sej ung och vital. Har doktorn några hormoner . . . så att jag kan slippa klimakteriet . . . jag har läst att det finns . . . för jag vill inte bli nån klimakteriehäxa doktorn. Ja, doktorn tycker kanske jag är konstig men jag har verkligen försökt sätta mej in i problemet . . . Och jag måste fråga doktorn om en sak. Jag har läst i en sån där spalt, en annons: "Se hit alla karlar som är utrustade med tjock penis. Jag är en fru på trettio som vill både ta och känna på den. Svar med mått. Har egen bil." Ja, den här är bland de snällare doktorn. Säj doktorn är det så att alla andra är så kåta . . . att det är mej det är fel på. Visst är det så doktorn, att en kvinna över fyrtio är värdelös . . . på alla sätt. Att det inte räknas det där med livserfarenhet . . . Säj doktorn är jag onormal. (*Rösten stiger.*) För att jag helst skulle vilja få åldras i fred och slippa alla överkrav . . . få ett jobb och vara glad för att jag är jag. Visst är det onormalt doktorn att känna sej förnedrad. (*I vardaglig glättad ton.*) Ja, doktorn, ska jag ta tre om dan och en till natten?

KÄRLEKSSÅNG TILL EN KVINNA PÅ FEMTIO ÅR

Nu tittar han karln
på alla unga flickor
och jag som fött oss flera barn
och är skrynklig här på magen
gråter hela dagen

för jag ville gärna vara
nej inte vackrast
men lite vacker ändå
för den jag håller av

(Sjungs av män och kvinnor)

Refr.

DU kvinna på femtio år
ditt ansikte bär spår
av årens erfarenhet
du är vacker av allt du vet
Du är vacker för du är unik
unik som var och en
i vår publik

Nu köper han mannen
tidningar med naket
å jag får känna skammen
av att vara lite tung
och inte längre smal och ung

för jag ville gärna vara
nej inte vackrast
men lite vacker ändå
för den jag håller av

Refr.

Du kvinna på femtio år . . .

KONFERENCIER *Mannen tar ett initiativ. (Visslar på MANNEN, som kommer rusande. KONFERENCIERN hoppar åt sidan.)*

MANNEN Hej hej... ja tjena... nä inget särskilt för mej faktiskt... haru lust kan du se hockyn hos mej... *(Skriker aggressivt.)* tjeckerna vinner... nähä ja hej då... *(till publiken)* Ensamheten stinker säger man. Lukten måste vara outhärdlig. Alla går till nån. Man ser bara par. Hoho... *(VÄNINNAN kommer rusande. MANNEN hejdar henne.)* Hej, det var länge sedan... Ja, vi har flyttat ifrån varandra... men det vet du... *(paus)*

VÄNINNAN *(försöker gå)* Jaha, å vad gör du nu då...

MANNEN *(hackar på)* Jag har flyttat från stan hit till Vårberg.

VÄNINNAN Är inte det långt?

MANNEN Nä det är inte så långt ut. Inte med tunnelbanan. Bara fyrtio minuter... Du då, vad gör du här?

VÄNINNAN Jag jobbar här ute, tillfälligt.

MANNEN *(ivrig)* Då kanske vi skulle kunna ses. Kom på lördag vet jag. Det är så FIN natur här ute... vi skulle kunna ta en promenad...

VÄNINNAN På dan kan jag inte.

(paus)

MANNEN *(kommer på det)* Men kom på kvällen då!... Vi kanske kunde ha en liten fest... äta å jag köper ut nåt... åsså lagar jag en härlig middag...

Vad säger du va...?

VÄNINNAN *(ser på honom, ger med sej)* Okej... då. Vi ses.

(Mannen pysslar. Han dukar, papperstallrikar på sin koffert. Han har bara en stol. När det ringer på dörren blir han nervös och rusar dit. Borstar sej i håret innan VÄNINNAN kommer in.)

MANNEN Hej. Var det svårt att hitta hit? Får jag hjälpa dej av med kappan... jag trodde att du hade kommit bort... Stig på... Det är lite primitivt, jag har ju nyss flyttat. *(De sätter sej.)*

(Ett par timmar senare. MANNEN tittar beundrande på henne medan hon pratar. Hon blir patetisk.)

MANNEN Vill du ha lite till? (*Häller i.*)

VÄNINNAN Adam ... han var inte som du inte. Han skulle aldrig ha tänt ett ljus för mej ... det här var väldigt gott ... jag tar gärna ett glas till.

(*Ytterligare en timme senare.*)

VÄNINNAN (*i knät på MANNEN*) ... Å när jag står där naken i badrummet så ringer det på dörren ... å jag tror att det är Lillan så jag skriker: "Kom in, dörrn är öppen." Men ingen kom ... å jag tänkte: Förbaskade unge ... å rusade ut å slet upp dörrn å där stod en försäljare ... Jag är ju inte ett dugg generad, jag går ju utan bh och så, jag har ju ingen ens ... Jag stod där i evighet å stirrade ... till slut lyckades jag pressa fram: "Nej tack, jag ska inget ha!" (*De skrattar.*) Karlar tror att dom kan få allting gratis. Men du är annorlunda ... dej tycker jag om. (*Smeker honom över håret. Tar sats.*) (*Paus*) Jag hatar att be dej om det här, men kan du låna mig 300 kronor?

MANNEN (*stelnar. Reser sig upp.*) Visst kan du väl få det ... Fan va jag mår dåligt ... måste ha ätit något konstigt i morse.

VÄNINNAN (*ivrig, letar i handväskan*) Men jag har nog en tablett ska du se ...

MANNEN Nä tack! Gud, va dåligt jag mår.

VÄNINNAN (*fattar*) Det är väl bäst att jag går nu. Ska jag inte diska ... Nej ... Hej då. (*Dörrsmäll.*)

RADIORÖST Så ... skall vi krama varandra riktigt mycket å hålla om varandra. (*Musik.*)

(*MANNEN klär tungt på sej sin morgonrock. Han snörvlar.*)

KONFERENCIER Mannen tar ett initiativ till.

(*MANNEN tar en porrtidning. Hittar en sjal i sin ficka på morgonrocken. Han slår ett nummer till KVINNAN, säger in i den tomma luren ...*)

MANNEN (*i en ström av ord*) Du har gått ifrån mig ... Du svarar inte ... Jag undrar vems fel det var, ditt eller mitt eller någonting annat ... Ja, jag gråter ... det gör ont ... (*Torkar bort gråt.*) Jag kom att tänka på dej när jag hitta den här. Nej, det lönar sig inte att sitta här

och vara ledsen. Du har gått ifrån mej. Nu skall jag ta mej samman. *(Han lägger på.)* Nu skall jag rycka upp mej. "Slå mej ur mina vanföreställningar." Jag får inte gräva ner mej. "PARTNERBYTE ÄR NATURLIGT" och här har jag en kontaktklubb för FRISINNADE människor... club intim... 100 kronor för män... 50.000 fördomsfria människor... Fyll i frågeschemat... Jaha, *namn... adress... ålder... längd* var det 1.80... nä det var förr... man krymper väl med åldern... men jag skriver det i alla fall... Jaha *ställning... underordnad* mycket... Utseendet... *mycket gott, mindre gott, alldagligt, dåligt*... *(Han går fram till spegeln. Sträcker upp armarna. Ser på sin mage.)* Nu syns den inte. *(Tappar armarna.)* Nu syns den. *(Upp med armarna igen.)* Nu syns den inte. Men så här kan man ju inte gå. Jag sätter väl alldagligt... *civilstånd... skild... mycket*... Jag vill inte gråta. Det är motbjudande... och jag gråter... Nu ska vi se... *intressen sport*... ja fotboll gillar jag... hockey... att titta på... undrar vad dom menar... *dans*... nä hon säger att jag dansar förskräckligt... *hemliv*... ja vad var det vi brukade göra... promenera... åka skidor... ja jag sätter kryss för friluftsliv... det vore bättre att glömma henne... om jag kunde... Jag söker... *manlig kvinnlig bekantskap*... ja... par... *önskar bekantskap för restaurang, eventuellt äktenskap... sexuell kontakt*... Jag kryssar för alla... men det kanske man inte kan... när det är datakort... Vilka egenskaper skall hon ha... ja hur var hon... glad och vänlig sur... det här skall man fylla i själv... varmkallsurglad... det låter ju inte klokt... Britt på jobbet har skrattgropar... det kanske man kunde sätta dit... *Speciella sexintressen... (med stigande förvåning) erotisk brevväxling... telefonerotik... lesbisk kontakt... gruppsex... partnerbyte... porrfilm*...

SÅNG TILL EN STJÄRT

(Till en porrbild)

Jag undrar över din ögonfärg
jag undrar över ditt ansikte
om du skrattar smått eller stort
eller inte alls som jag

Refr.

Förlåt mej att jag frågar
men i min stora ensamhet
är det så mycket som jag inte vet
om dej . . .

Jag undrar vad du heter
jag undrar var du bor
om du bor omodernt och trångt
eller bara dyrt som jag

Refr.

Förlåt mej att jag . . .

Jag undrar hur din barndom var
jag undrar hur du växte upp
om du är född i huvudstan
eller inflyttad som jag

Refr.

Förlåt mej att jag . . .

Jag undrar om du läser böcker
om du tycker allt är bra
om du röstar på regeringen
eller gett upp som jag . .

Refr.

Förlåt mej att jag . . .

Jag undrar om du varit sjuk
jag undrar om du varit lessen
eller känt panik nån gång
eller kvävts som jag . . .

KONFERENCIER Mannen gör ytterligare ett försök.

RÖST Två modeller poserar i vårdat hem utan stress.

(I rummet ser vi ÄGARINNAN till ateljén och VÄNNINNAN i peruk, gul med lugg. ÄGARINNAN är i färd med att instruera sin tillfälliga ersättare.)

ÄGARINNAN *(bryter)* Jag släcker aldrig, va. Man vet aldrig vad man kan råka ut för. Å så . . . kan du säga att jag är i rummet intill . . . va å så kostar det 80 kronor extra för klänning av . . . det kan du göra som du vill med . . . du kan säga nej till spanking, aga va, eftersom du är ovan . . . inga trix om dom vill ha några ställningar . . . Å du en grej till, ringer den där tokiga italienaren, va . . . så säg NO PIZZA MONEY INSTEAD.

VÄNNINNAN NO PIZZA MONEY INSTEAD, va betyder det?

ÄGARINNAN Han har fått för sej att han ska betala med pizza om han får komma hit . . . det är synd om dom egentligen . . . vet man ju själv . . . jag längtar också hem . . . men . . . nu fixar du . . . nu går jag.

(MANNEN kommer in.)

VÄNNINNAN *(Med ryggen mot MANNEN i en pose.)* Kom in häng av dej . . . hej . . . ta av dej på överkroppen . . . minuterna tickar älskling . . . åsså släcker vi inte . . . *(Vänder sig om. Pinsam tystnad.)*

MANNEN Nej! Nämen är det du . . . har du fått jobb . . . jag menar du är dej inte lik . . .

VÄNNINNAN *(snabbt)* Det här är bara tillfälligt . . . först satt jag bara vid telefonen . . . så tog jag en toppmassage, först grät jag i tre dagar. Aldrig att jag skulle ge mej in på det här. Nu gör jag det bara torsdagar . . .

MANNEN *(nervöst)* Jag förstår . . . Ja, jag bara slank in här . . . Jag såg annonsen. Svårt att vara ensam.

VÄNNINNAN *(lika nervöst)* Va ska du ha hörru, franskt, spanskt . . .

MANNEN Nej, jag vet inte . . . Jag hade inte väntat mig det så här . . . Dig känner jag ju. Jag har ju sett dig civil, så att säga. Du ser annorlunda ut i det där håret, som en kunglighet. *(Målande gest.)*

VÄNNINNAN Raska på du har en kvart . . .

MANNEN (*ivekande*) Du vet att jag har haft det svårt den senaste tiden.

VÄNINNAN (*ointresserad*) Jaharu . . . stackars dej.

MANNEN Det var nog snarare det vet du att vi gled ifrån varandra.

VÄNINNAN (*avbryter*) Är det inte bättre att du snackar med henne om det du . . .

MANNEN (*utbrott*) Om jag vetat skulle du fått låna . . .

VÄNINNAN (*avfärdande*) Vill du snacka sätter du dig där och vill du det andra så sätter du dig i stolen utan karmar. (*Pekar.*)

MANNEN (*medlidsamt*) Är dom djävliga mot dej?

(*Det ringer i telefon.*)

VÄNINNAN Hallå . . . Nej det är Carina idag. Idag *Carina*. 200 ja . . . efter 17.15 ja just det . . . Ja, ciao då.

MANNEN En italienare va?

VÄNINNAN Ja, mycket utlänningar, ensamma förstås. Den här ville betala med pizza, ont om pengar, mest högavlönade som har råd.

MANNEN Ja när svenska arbetare flyttas till Tyskland får dom väl betala med köttbullar. Kåtbollar. (*Skämtar.*)

VÄNINNAN (*härmar och skrattar*) Tjättebållar!

MANNEN (*stort och medlidsamt*) Varför gör du det här? Usch!

VÄNINNAN (*kyllig*) Varför kom du hit? Jag ska bara jobba ett tag för att komma på fötter. Jobba ett tag för att köpa en kåk.

MANNEN Jag kom på något. Följ mej till Köpenhamn . . . du och jag . . . vi möter våren.

VÄNINNAN (*klipper av. Kollar klockan.*) Nej tack du. Det var snällt. Bäst att du sticker nu.

MANNEN (*snubblar ut*) Ja, hej då.

VÄNINNAN *(till ÄGARINNAN som kommer in)* Varför vill dom alltid ha känslor precis som man kunde ge allt. Karlarna tror att dom kan få vad som helst för pengar. Varför ska dom alltid snacka om sina fruar. Varför ska dom alltid snacka om problem. Såna har jag själv. Å ibland önskar jag att jag kunde snacka med nån, säga vad jag tänker. Men tankar tjänar man ju inga pengar på.

ÄGARINNAN Nej!

HORANS SÅNG

HORAN:

Det kallas för samhällsvård
men jag älskar på ackord
klockan tickar fram minuter
jag tänker på annat när dom skjuter
detta är ingen välgörenhet
utan fri företagsamhet på hårda boliner

Refr.

när samhällen svikta
kan man kvinnor skikta
jag blir horan ni dom andra
jag blir en säkerhetsventil
för nåt som är sjukt
jag blir en kil mellan kvinnan och mannen
säg är det inte slugt
att vi *ALLA får stå där med skammen*

det kallas för handikappsvård
men världen är så hård
jag är lika rädd för fula som svaga
och hit ska ingen komma och klaga
detta är inte idealitet
utan stenhård affärsverksamhet med inbyggda risker

Refr.

När samhällen svikta
kan man kvinnor skikta . . .

min hallick är en ansedd man
äger husets ateljéer
och tar ut en ockerhyra
alla andra är lika dyra
säger han.
han har bildat en kartell
i den ryms knark och en bordell
i ett jättelikt gangstersyndikat
ja, han är inte lat
säger han

(Vi ser hallicken i en riktig revykuplett.)

HALLICKEN:

I den parlamentariska bordellen
har jag en fot och utövar hot
så fastän riksdan är på smällen
med nån evig undersökningskommission
drabbar den aldrig din prostitution

HORAN:

– säger han

(Horan tar av peruken.)

Men min egen dotter skall ALDRIG sälja sitt kön
hon ska ha arbete och hon skall ha riktig lön
hon ska bli en jämlik kvinna
som kan säga NEJ
och endast har en känsla att vinna
när hon säger
”jag älskar dej”
för visst finns det en känsla
som inte kan köpas för pengar
visst finns det en kärlek
i annat än köpta sängar
säg, visst finns det ett system
som inte gör pengar mellan kvinnoben.

VÄNNINNA Du, jag har ont i magen.

ÄGARINNA Här, jag har några bra tabletter mot sånt hörru.

KONFERENCIER *Livet går vidare.*

En scen där sonen snabbt äter sin lunch hos modern, gör ett kort besök hos fadern.

(Sonen kastar i sig maten.)

KVINNA *(serverar stående)* Skynda dig! Ät nu du har bara tjugo minuter på dej.

SONEN Ska inte du ha?

KVINNA Nej ät du. Jag bantar.

SONEN Du har alltid stått bredvid mej när jag käkat. Jag ger mig på att du aldrig ätit någon gång.

KVINNA Äsch. Ät nu. Får du ha kvar jobbet på posten i nästa vecka också?

SONEN Hmm. Men sen är det slut säger dom. Jaja, det ordnar sej . . . fast det gör det väl inte heller. Du och jag får väl ringa arbetsförmedlingen tillsammans. Ball va . . . morsa med son söker jobb, specialitet live-shows. – Är det någon som har ringt?

(Kvinnan skrattar chockerat.)

KVINNA Hallå! *(viskar till SONEN)* Hon låter konstig.

SONEN Hallå . . . nä inte nu igen . . . jag har inga. Du är redan skyldig mig 50 spänn. Det är inte min grej Maria . . . Om jag hade skulle du få låna. Ja du får väl göra det då. Åk in och sporta ihop'et bara. Jag kåkar, hörru! *(Slänger på luren.)*

KVINNA *(prövande)* Träffar du Maria?

SONEN Maria är ihop med Tompa.

KVINNA Va synd.

SONEN *(sammanbitet)* Tompa knarkar å vill att Maria ska fixa stolar åt honom. Han brukar sticka in till stan med na och vänta medan hon fixar sej ett nummer med nån.

KVINNA *(suckar)* Och du som var så kär.

SONEN *(slår ifrån sig)* Barnsligheter. Hörru har det kommit nåt kort från farsan?

KVINNAN *(börjar hastigt duka av)* Nä, varför skulle det komma kort.

SONEN Ja han är i Köpenhamn och jag tänkte han kanske skickar ett semesterkort.

KVINNAN Är han i Köpenhamn?

SONEN Ja, han stack dit på en vecka. Måste väl muntra upp sej.

KVINNAN Ja, han är ju fri nu. Tänk den som ändå kunde resa bort.

SONEN Jag måste sticka nu.

KVINNAN *(skriker)* Nej! *(vådande)* Kan du inte vara hemma i kväll, när du är klar. Det vore så trevligt.

SONEN Känner du dej ensam?

KVINNAN Ja.

SONEN Ryck upp dej. Skaffa dej en ny kille. Livet går vidare.

KVINNAN Kan du säga mej hur det ska gå till?

SONEN Sätt in en annons. En sån där . . . ensam kvinna söker . . .
(KVINNAN skrattar) Du jag kommer inte hem till middag ikväll.

(SONEN går. Dörrsmäll.)

(MANNEN och SONEN kommer in tillsammans i MANNENS nya hem.)

SONEN Jag kom bara förbi. Dom lånade ut mej till sorteringen härnere och jag tänkte bara kila upp.

MANNEN Jag har ställt i ordning här. Den där lampan köpte jag på rea. Den har tre olika ljuslägen. Och teven fick jag billigt, hade verkligen tur.

SONEN Är det färg?

MANNEN Nä, svartvit men väldigt bra bild. Ja, hur tycker du jag fått det?

SONEN Schysst.

(Paus. De är lite främmande för varandra.)

MANNEN Hur mår mamma? Har hon fått något jobb?

SONEN Nä inte än. Hon ser sej om lite.

MANNEN Jaa, det är svårt. Får se hur jag klarar mej. Det är många som sitter löst nu hos oss.

SONEN Men du har ju varit där länge.

MANNEN Ja, 17 år.

SONEN Men då är det väl ingen fara. Sist anställd får gå först säger dom också.

MANNEN Längst på företaget sitter lösast säger dom också. Du söker väl till nån skola i höst?

SONEN Jag kollar runt.

MANNEN Jag kan hjälpa dej med ansökningspapper om du vill.

SONEN Hör av mej om det blir aktuellt.

MANNEN Hur gick det för den där flickan Lotta?

SONEN Hur då menar du?

MANNEN Med barnet.

SONEN Jo, det är fixat. Abort. Hon jobbar nånstans nu. Hur var det på semestern då . . . i Köpenhamn?

MANNEN *(Mycket aktiv.)* Jo, jag tog bilder som jag ville visa för dej. Jag har köpt en sån där apparat . . . Sitt här så ska jag göra iordning den.

SONEN *(samtidigt som MANNEN börjar ordna.)* Nä, jag hinner inte nu. Måste sticka.

MANNEN Men kan du inte stanna. Jag tog bilderna för dej, vi kunde titta på dom och så kunde vi äta middag . . .

SONEN Nä, jag hinner inte . . .

MANNEN *(ett ensamt ljud)* Men . . .

SONEN Känner du dej ensam?

MANNEN Ja.

SONEN Skaffa dej en ny brud då. Livet går vidare ju. Ryck upp dej.

MANNEN Men hur?

SONEN (*som i föregående scen*) Smäll in en annons, en sån där "ensam man söker". Det gör ju alla andra . . . Ja, hej då . . . nu störtar jag.

MANNEN (*ropar efter SONEN*) Du kan väl komma tillbaka, snart. Ska jag visa dej bilderna.

(*Dörrsmäll.*)

(*Inledningsmusiken tonar in.*)

KVINNAN (*ringer in en annons*) Annonssavdelningen . . . Javisst ja . . . en signatur . . . låt mej se . . . jo nu vet jag, jag tar "livet går vidare" . . . just det . . . "livet går vidare". Ja, jag vill ha svaren hemskickade.

MANNEN (*ringer in en annons*) Och signaturen ska vara "livet går vidare". Jaså är den upptagen . . . ja, det är väl inte lätt att vara originell. Ja, då tar jag "livet börjar på nytt". På onsdag, ja tack . . .

KONFERENCIER (*Musiken ligger svagt under fram till slut-sången.*) Å här slutar vår Kärleksföreställning
– om mannen möter kvinnan igen?

(*MANNEN och KVINNAN kastar sej i varandras armar.*)

KVINNAN – å jag älskar dej jag älskar dej jag förstår dej jag förstår dej

MANNEN å va dum jag var å va dum jag var

KONFERENCIER – eller han träffar en annan kvinna. (*MANNEN rusar fram mot VÄNNINNAN.*) – eller kvinnan får vänner (*KVINNAN går förtroligt med varandra.*) – och hon träffar en ny man som SER hela henne. (*MANNEN ser på KVINNAN som strålar. Ny omfamning, frysning.*) (*KONFERENCIERN går runt och visar på Kärleksparet.*)

Så kvarstår att

MANNEN FORTFARANDE ÄR KVAR I KONKURRENS-SKRUVEN PÅ FÖRETAGET OCH ANSES VARA SÅ FÖRBRUKAD ATT HAN KAN FÅ SPARKEN OCH HAMNA I ARBETSVÅRDEN.

Så kvarstår att

KVINNAN FORTFARANDE ÄR ARBETSLÖS OCH VÄNTAR
PÅ SITT ANDRA LIV CHANSEN TILL ETT MENINGS-
FYLLT ARBETE.

(Kärleksparet löser upp sej.)

Sonen? Kommer han att följa föräldrarnas mönster, eller bryta upp ett eget?

(KONFERENCIERN ställer sej mellan MANNEN och KVINNAN.)

Och alla LÖGNARE HALLICKAR SUTENÖRER PORR-
PRODUCENTER som SÄLJER MÄNNISKOR OCH KÄNSLOR
och tjänar pengar (*VÄNNAN fram*) på vår ensamhet och nöd
SKALL DOM FÅ FORTSÄTTA ATT UTNYTTJA OSS KÖPA
OCH SÄLJA OSS SOM VAROR??? ELLER SKA VI SLÄNGA
DOM PÅ HISTORIENS SOPHÖG?

(VÄNNAN sjunger slutversen i Horans sång.)

Men min egen dotter
skall ALDRIG sälja sitt kön
hon ska ha arbete och hon skall ha riktig lön
hon ska bli en jämlik kvinna
som kan säga NEJ
och endast har en känsla att vinna
när hon säger
”jag älskar dej”

(Alla)

för visst finns det en känsla
som inte kan köpas för pengar
för visst finns det en kärlek
i annat än köpta sängar
säg, visst finns det ett system
som inte gör pengar mellan kvinnoben.

MUSIKEN TILL KÄRLEKSFÖRESTÄLLNINGEN

Musiken till *Kärleksföreställningen* finns inspelad på grammofon: "SÅNGER FÖR KVINNOR OCH MÄN – KÄRLEKSFÖRESTÄLLNINGEN" YTF/Kvinnokultur 50 191, kassett 73 191 (tel YTF 08/743 00 75).

SÅNG TILL OSS ALLA DEL I

Gm
 Det är svårt att ta på en
 Am dim känsla och känslan försvinner så
 Gm lätt en mjuk och varsam
 Am dim ömhet som känns stark
 Gm slätt mot en mätbar samlagsfre-
 D kvens - Vi föds med en drift till
 Am dim samhörighet som aldrig kan ta
 Gm slut en just nu slumran -
 Am dim de vulkan som ej kan bytas
 Gm ut mot bilder av könsor-
 Bb gan Vem har gett oss denna
 Am dim kärleks före ställning som

Gm Bb Am dim D
 likt en historisk veder-gällning
 Gm Bb Am dim
 drabbar dom waga och be-lö - nar dom
 D Gm Bb
 starka många finns i dessa
 Am dim D
 fri - gjorda li - der som
 Gm Bb Am dim D
 lider under orgi - astiskt kvång
 Gm Bb Am dim D
 vi har till ägnat alla dom en
 Gm Bb Am dim
 klagande fri - görel - se -
 D Gm
 sång mot prosti - tu -
 Gm
 lion och mänskligt för -
 D Gm
 lyck vi lever i brytnings tider,
 Cm D7 Gm
 i brytnings tider där känslan glider
 Cm D Cm7
 och med denna sång påstår

Handwritten musical score for a song in Swedish. The score is written on five staves with a key signature of two flats (Bb and Eb) and a common time signature (C). The lyrics are in Swedish and describe a society that is free, healthy, and sexually free. The score includes various musical notations such as notes, rests, and bar lines, as well as chord symbols (D, Gm, Am, D7) and performance instructions (vi, dim, aff).

vi
Am dim aff i ett
samhälle är bru- tal o - fri-
Gm
het kan ba - ra för-
Am dim
tryckare ta - la om sexi-
-7 Gm
ell frigjord-het.

SÅNG TILL OSS ALLA DEL II

Vi lever i brytnings tider,
i brytnings tider där känslan glider
mellan samlagsteknik och flykthroman-
lik... Aah -- (alla Religiosa)
För var vi puri - ta - ner
- för var vi puri - ta - ner. Vi
hade många känslor - vi
hade många känslor och hämmad seksual-
itet - och hämmad seksualitet 3 -
dag är vi eroti - maner
känslan besvärlig drifven så hon - kret - i -
kret. Vi lever i ...

KÄRLEKSSÅNG FRÅN ETT 2-SKIFT

Cm
 Ena veckan går jag natt och
 Gm
 slutar klockan fem och
 Cm
 just när jag har kommit hem och vi
 Gm
 ligger där båda nakna
 Cm
 faller ljuset in och
 F G 4 -3
 barnen är vakna...
 Cm
 A min längtan och din
 Gm 1.2 F
 lust får vänta.
 Gm 3 Dm
 håljet finns du...

SÅNG UR EN KVINNOVÄRLD

J min stora ensamhet bläser dagens
 verklighet bort med vin-den
 bort med vin-den men i morgon är
 åter en dag En stark man pressar mej mot
 väggen hans kvinna i en brännande kyss jag
 lämnar ensamhetens mara jag hans
 åtrådda Scarlet O' Hara När han går
 gråter jag för han är den som fyller mitt liv
 när han sveper uppför kragan och
 tar mej igen och tar mej i-gen och
 tar mej igen och tar mej i-gen och
 tar mej igen och tar mej i-gen ...

CANZON TILL EN SCHYSST ÄNGEL

För dej o, schyssta ängel jag en
 verklig kärlek kän - ner jag vill
 greppa dej med mina smala hän - der för
 även en vajande stängel
 har en känsla som brän -
 - ner när du ser på mej jag dansar och jag
 hän - der blyg och skräm
 jag från dej vän - der.
 ... brud ser dej varje dag
 får inte fram ett ljud

SÅNG OM DEN DJURISKA DRIFTEN

Dm Eb
 Ebb: Spänner på honan när hycket
 Dm Cm
 sli-ger honor vill all-tid
 Bb A
 när man be-stiger... -sa Elefanten...
 Dm p
 H:som Ja, det är ett kända- tur-behov
 Eb Dm
 att få tillfredställa driften det
 Cm
 håller i alla skif-ten det
 Bb A
 här jag med i # skriften
 Dm Eb
 E: - starkast har makten jag anger
 Dm Em
 tak-ten kännen är honans lag
 Bb A
 annars tvingar jag...-sa Elefanten
 Dm Gm
 H:som Jag hycker mycket om din leo-ri på
 C F
 den kan man göra pornogra-fi

Handwritten musical score in B-flat major (Bb) and G minor (Gm) keys. The lyrics are in Swedish and the music is written in a single staff with a treble clef. The score includes various musical notations such as notes, rests, and accidentals, along with handwritten annotations for chords and dynamics.

Lyrics:

säger någon att ditt tal är
 manlig egoism E: manlig egoism H:son en
 biologisk erövringsfascism säger jag
 E: säger han H:son att många hanner har inga honor
 dom har inget val att inte sälja honor
 vore ren sadism E: vore ren sadism H:son På
 det tjänar jag bara några få kronor. E: På
 det tjänar han flera hundra kronor H:son På
 det tjänar jag bara några få kro-
 - nor!

Handwritten Annotations:

Bb Gm
 A
 E: C
 F Bb Gm
 A9 Dm A7 Dm H:son På
 A9 Dm A7 Dm
 A9 Dm A7 Dm H:son På
 D

Funnen Edlander

KÄRLEKSSÅNG TILL EN KVINNA PÅ 50 ÅR

Nå hit har han kärn på alla unga flickor och
jag som fött oss flä - ra barn Hm och är
skrynklig här på ma - gen
grä - ler he - la da - gen för jag
ville gärna vara nej inte vackrast men
li - te vacker än - då för
den jag hät - ler av Du
kvinna på femtio år ditt
ansikte bär spår av
årens er - faren - het du är
vacker av allt du vet du är vacker för du är unik u -
nik som var och en i vår publik.

SÅNG TILL EN STJÄRT

Bb F

Bb jag undrar över din ögonfärg jag

Bb undrar över ditt ansikte

Bb F

Gm A om du skrattar smått eller stort eller

Dm inte alls som jag För-

Bb låt mej att jag frågar men

Dm A i min stora ensamhet -#-

Bb är det så mycket

Bb som jag inte vet om

Bb dej

Färdig

HORANS SÅNG

Det kallas för sam-hälls-värd men jag
 älskar på akord klockan tickar
 fram mi-nuter jag tänker på annat
 när dom skjuter detta är ingen välgörenhet utan
 fri före tagam-het på hårda bo-li-ner
 När
 samhällen svikta kan man hinna skilja
 jag blir horan ni som andra
 jag blir en säkerhetsventil för nåt som är sjukt
 jag blir en kil mellan kvinnan och mannen, såj är det inte slugt
 allt vi alla får stå där med skammen

Min hallick är en
 ansedd man äger hu-rets atel-
 jéer och tar ut en ocker-
 hyra alla andra är li-ka
 dyra. SÄJER HAN Han har
 bildat en kar-tell i
 den rymsknark och en bordell i ett
 jätte-ligt gangster-rymdi-kat ja,
 han är inte lat. SÄJER HAN
 (HALLICKEN:) I den parla-mentariska bor-
 dellén har jag en fot och
 utövar hot så fortän rikadan är på

smällen med nån evig under -
 sökningskommission drabbar den aldrig
 din prästi-lu - tion! (HORAN): SÄJER HAN
 Men min egen dotter ska
 aldrig sälja sitt kön hon ska ha arbe-te och
 hon ska ha riktig kön hon ska bli en jämlik
 kvinna som kan säga NEJ och endast har en
 känsla allt vinna när hon säger "jag älskar
 dej" för vinst finns det en känsla som
 inte kan köpas för pengar, vinst finns det en kärlek i
 annat än köpta sängar säj, vinst finns det ett ny-
 stem som inte gör pengar mellan kvinno - ben.

peterson

JÖSSES FLICKOR BEFRIELEN ÄR NÄRA

Personer

Personer i föreningen

Asta, läkare grundare av föreningen, 30 år, 1924

Vera, lärarinna grundare, 20 år, 1924

Vivan, hemmafru grundare, 20 år, 1924

Myran, hemmafru grundare, 20 år, 1924

Sigrid, ständig medlem, evig ålder genom pjäsen

Skribenten Harriet, c:a 20 år, 1930

Bojjan, hembiträde, c:a 20 år 1930

Ragnhild, yngre syster till Bojjan, 18 år, 1930, kommer med i föreningen efter kriget

Vackra Agnes, kontorist, 20 år, 1934, modets företrädare

Elna, arbetskamrat till Ragnhild, kommer med i FjF efter kriget, jämn-gammal med Ragnhild

Vivans dotter, 20 år, kommer med efter kriget

Döttrar, 1974, som också utgör den s.k. flygbladskören:

Dotterdotter Karin, 25 år

Dotter Eva, 34 år

Dotter Erika, 26 år

samt övriga kvinnor, arbetskamrater, Balettfröken, Mamsell, Frun, Doktorinnan, Den arbetslösa, Förbundsrepr., Alexandra Kollontay, Birgit Cullberg, Bang samt 4 småflickor i en kör.

Män

Skribentens första man

Skribentens andra man

Jerker

Halvdan

samt Strykeriets ägare, Bas, Redaktionschef, Officer, Tysk officer, beredskapsgubbar m.fl. röster från stat, kapital och riksdag, som företräds av de 4 männen i en soffa: manssidan.

FÖRSTA AKTEN

Scener:

1. Föreningen Jösses Flickor BEFRIElsen ÄR NÄRA 1924
2. Strykeriet 1930
3. Gäddan
4. Arbetslöshetsreportage
5. Oberoende
6. Föreningen Jösses Flickor LIVMODER OCH ARBETE 1934
7. Smörbutiken "Framåt"
8. Väntrummet
9. Slav eller syster?
10. Föreningen Jösses Flickor KÄRLEK OCH VAL 1936
11. Bojjan förlovar sig
12. Skribentens nye man
13. Ragnhild väljer Norge
14. Föreningen Jösses Flickor KVINNAN I KRIGETS SKUGGA 1940
15. Krigsreportage i Norge
16. Ragnhild är hemma
17. Föreningen Jösses Flickor NÄR JAG GÅR I GRAVEN SKA JAG VETA ATT JAG HAR FÖRSÖKT GÖRA NÅGOT

ANDRA AKTEN

18. Föreningen Jösses Flickor KVINNANS VÄRLD 1946/47
19. Ragnhild på LM 1947
20. Jerker drar i Bojjan
21. Skribenten överges
22. Föreningen Jösses Flickor SKILDA VÄGAR 1948
23. Föreningen Jösses Flickor KVINNAN I BOMBENS SKUGGA 1953
24. Bojjan nybyggare 1955
25. Skribenten på mentalsjukhus 1958
26. Föreningen Jösses Flickor DEN PINSAMMA KVINNOFRÅGAN 1962

27. Föreningen Jösses Flickor DÖTTRARNA

1973

28. Bojjans dotter
Skribentens dotter } utspelas simultant
Veras dotterdotter }

29. BEFRIElsen ÄR NÄRA – slutscen

Om personerna och pjäsen

SIGRID

En symbol för erfarenhet och tradition. Tidigare tobaksarbeterska, har deltagit i fackligt arbete. Hon har alla gamla krav i huvudet. Kärv person. Långt lyckligt liv med sin man utan barn. Hon åldras ej genom pjäsen.

ASTA

Representerar den frisinade rösträttskampen. Utbildad läkare med många kontakter i riksdag och borgerligheten. Sant socialt patos. Är en klart ledande personlighet, drivande, egocentrisk. Både kyligt analytisk men också med plötsliga koleriska trötthetsutbrott. Blir lätt irriterad. Hemligt privatliv. Ett drag av ensamhet finns över henne. Asta är praktiskt och sportigt klädd.

VERA

Rösträttskvinna och folkskollärare med arbetarbakgrund. Fick barn med en slarver till karl. Dottern utackorderad hos föräldrarna hemma i småstaden. Fäster stor vikt vid utbildning av kvinnor och har folkbildningsideal. En aning moralistisk och seriös. Ibland visar hon plötslig bitterhet. Oerhört ansvarsmedveten och seg. Vera är försiktig klädd.

MYRAN

En spröd kvinna som är gift med en förtryckande officer. Genomgår en språngartad utveckling. Ibland försedd med befängda och naiva idéer. Beundrar alla andra och är auktoritetsbunden. Hon är hemmafru med ett barn. En verklig basarbetare, skriver stenciler och är ständig sekreterare. Myran är damigt klädd.

VIVAN

Okomplicerat gift med en rätt solidarisk arbetare. Älskar barn och föder många. Klassmedveten. Lätt drastisk i sina formuleringar och ibland vulgär. Självständig och ett ankare i föreningen. Vivan är ständigt mammaklädd.

AGNES

Kallas "Vackra Agnes", inte för att hon är särskilt vacker men oerhört fåfäng. Hon står för tidsmodet i pjäsen. Till yrket är hon kontorist. Hamnar i föreningen av en slump via en gynekologkontakt med läkaren Asta. Har många kärlekshistorier, de flesta olyckliga men hon reser sig varje gång och går in i en ny. Helt lojal mot Asta. Älskad men kontroversiell figur i föreningen. (Vera är aggressiv mot henne.) Inga barn.

HARRIET

Skribent och journalist. Kommer från borgerligt frisinnat hem där man satsat hårt på hennes utbildning. Hon är kvinnan som vill göra karriär på manssamhällets villkor – en trolös radikal. Föreningen är *ett* av de många verksamhetsområden som hon prövar sina idéer på. Kommer med i Jösses genom Asta. Har ett stöktigt privatliv och ett komplicerat förhållande till Bojjan. Emanciperat sportigt klädd. Ett impulsivt vinnande sätt. Har två barn, två män.

BOJJAN

Kommer ur arbetarmiljö och därigenom fackligt medveten med starka rättvisekrav. Blir socialdemokrat på grund av fadern. Bojjan har ett lätt missnöjt, buttert drag på grund av att hon inte kan artikulera och genomföra det hon känner och vill. De yttre händelserna styr hennes liv. Reagerar plötsligt känslomässigt och sätter sig på tvären. Har en sann känsla för barn och är oerhört pliktmedveten. Arbetar som hembiträde hos Harriet under många, många år. Kortklippt med tantklänning. Får barn.

RAGNHILD

Syster till Bojjan men mera kompromisslös. Hamnar av en slump hos kommunisterna och förblir SKP troget. Är lojal som Bojjan, "har man valt så har man". Men i motsats till Bojjan har Ragnhild ett starkt visionärt drag, en stor envishet och ett bra läkkött. Gott humör och klassmedveten. Får en stor betydelse för föreningen efter andra världskriget. Ragnhild enda kvinnan med långbyxor. Ett bohemiskt drag. Inga barn.

ELNA

Arbetskamrat och partikamrat med Ragnhild från början. Städerska. Ny Dagförsäljare. Gift med en agitator, har ett barn. Sävlig, skånsk basarbeterska som inte drar sig för att göra skitjobb. Elna är oerhört

praktiskt inriktad, saknar helt de stora orden. Smaklöst klädd i bjärta färger.

DÖTTRARNA

ERIKA (BOJJANS DOTTER)

Lik sin mamma men med ett hjärtligare drag. Mer artikulerad och bestämd. Okonstlad och frimodig. Har valt ett praktiskt arbete, trots att hennes föräldrar velat se henne på universitetet. Har en man som arbetar på samma fabrik. Har ett barn som hon känner stort ansvar inför.

KARIN (VERAS DOTTERDOTTER)

En förgråten, nyskild tvåbarnsmamma. Arbetar som sjukvårdsbiträde. Skuldkänslor för barnen. Sömnbrist.

EVA (SKRIBENTENS YNGSTA DOTTER)

Välutbildad yrkeskvinna som kräver absolut jämlikhet. Hennes kompromisslöshet tvingar henne till abort.

MÄNNEN

SKRIBENTENS FÖRSTA MAN

Något av en pappafigur för skribenten. En rättskaffens person. Ej särskilt radikal. Lätt förtvivlad.

SKRIBENTENS NYE MAN

Ungt radikalt lejon. Självmedveten. Ligger i karriären. En lekfull sökare på privatplanet.

JERKER

En hederlig folkhemstyp med ett oroligt inre. Lojal mot socialdemokraterna. Fackliga förtroendeuppdrag. Fattar ej snabba beslut. Ömsint.

HALVDAN

Medveten aktiv kommunist. Snabb, briljant.

Manssidan: Här skiljer vi på riksdag, kapital och "vanliga fördomsfulla män". Vi har placerat de 4 männen i en soffa av herrumstyp, gärna läder.

Pjäsen spänner över en tidsperiod på femtio år och rör sig i många olika miljöer. Därför föreställer vi oss en spelstil där varje situation spelas helt ut – omedelbart, vitalt och kommunicerande – övergångar, förflyttningar och tidsklipp får en snabb, skissartad, stiliserad karaktär. Föreningsscenerna bör spelas ut mot publiken.

Åldrandet föreställer vi oss att publiken ska acceptera utan alltför stor naturalism.

Scenerna utspelas på 3 spelplatser: föreningen, ett privat plan och en manssida.

Vi använder oss av en lång vägg med stora skjutdörrar. Årtalen projiceras på väggen.

Föreningens lokal består av föremål som stencilapparat, bokhylla och stolar med medlemmarnas namn och en ordförandestol.

Tidsverserna ska sammanfatta styckets huvudrubriker och ge tidsläget.

Privatplanets sånger förstärker känsloproblematiken.

Orkestern består av 4 musiker på flöjt, gitarr, kontrabas, sordin. trumpet/piano.

AKT I

Befrielsen är nära

SCEN 1
FÖRENINGEN
JÖSSES FLICKOR
1924

Optimism i föreningen inför kvinnans möjligheter i det politiska livet.

(Projektion:1924.

FLICKKÖREN in, sjunger "Befrielsen är nära", del 1, a capella.

Vaggande kvinna över scenen. VIVAN är höggravid.

Hon passerar MANSSIDAN, som kommenterar hennes mage retfullt.)

MANSSIDAN Jaså hon ska på kvinnomöte . . . Och kämpa för sina rättigheter . . . Snubbla inte på vägen, tänk på magen, stumpan lilla. *(Lärarinnan VERA skyndar över scenen, följs också av kommentarer från MANSSIDAN.)* . . . Nu när hon har rösträtt borde man gifta sig med dom. Så fick man två röster.

(Klubbslag.

Finkladda kvinnor, blommor och småflickor som står uppsträckta.

ASTA är igång med anförande.

Närvarande: MYRAN, SIGRID, DEN ANONYMA, VIVAN, VERA.)

ASTA *(riktar sig till publiken)* . . . Vi har blivit människor. Nu har vi rösträtt. Nu kan vi kvinnor driva politiken i en radikal riktning. För oss frisinnade har situationen naturligtvis blivit ohållbar i och med den borgerliga koalitionen i valet. Vi har tvingats att omorganisera oss. Bilda något eget. Därför har vi bildat "fria kvinnor". Och vi kvinnor här på

Södermalm – kvinnor ur olika läger – har samlats idag för att bilda en lokalförening.

(När MANSSIDAN agiterar svarar KVINNORNA ut till publiken.)

MANSSIDAN Jag tycker att kvinnor ska arbeta i sina respektive partier. Vafan har dom där gemensamt? *(De övriga männen instämmer.)* Bra!

ASTA *(fortsätter, med stigande entusiasm och glöd)* Vi kvinnor måste verkligen enas. Nu har vi två kvinnor i riksdagen. Det är inte mycket, eller hur? Men vi ska se till att halva riksdagen är fylld av kvinnor. Det är bara några få steg kvar, innan kvinnans och därmed hela mänsklighetens frigörelse är genomförd. Vi är början till en MASSRÖRELSE . . . *(Spridda applåder. ASTA ler urskuldande och presenterar de övriga för publiken.)* Ja, än är vi inte så många. Men vi får se oss som en liten kärna, vars uppgift är att dra igång arbetet här på Söder. Vi kanske skulle presentera oss. För min egen del är jag läkare på barnbördshuset här.

MYRAN *(till publiken ivrigt)* . . . Sen har hon ju varit med i rösträttsskampen.

ASTA Vera här är nyutexaminerad lärarinna. Hon har också hållit sommarkurser på vår egen skola Fogelstad, mycket hängiven kvinnans rättigheter. *(VERA blyg och generad drar i sin kjol.)*

Sigrid är f.d. tobaksarbeterska, som också varit på Fogelstad.

SIGRID Det är inte mycket att orda om.

MYRAN Men visst var det fantastiskt med Fogelstad, tänk på tre veckor lärde jag mej *tala* inför främmande människor. *(”Tala” uttalar MYRAN högtidligt.)*

ASTA Myran . . .

MYRAN *(rättar ASTA)* Tyra!

ASTA . . . och Vivan är intresserade av barnfrågor och kommer just från Fogelstad.

VIVAN Ja tänk vad man fick lära sej mycket där. En ny värld öppnade sig.

MYRAN Ja, så var det för mej . . .

ASTA *(klipper av, tittar på klockan)* Ska vi samla oss nu och anta föreningsprogrammet. Ni har det på papper.

MYRAN *(delar hastigt ut)* Det här med fred tycker jag är viktigast.

SIGRID *(muttrar)* 8-timmarsdag, det är ett gammalt krav!

MANSSIDAN Ska min kärring bara ha 8 timmars arbetsdag här på gården, får jag ta mej en kärring till.

VIVAN Det här med ekonomisk och social rättvisa är huvet på spiken...

ASTA *(tittar igen på klockan)* Kan vi ta det?

(FLYGBLADSKÖREN stormar in. Sången färgas av munterhet och övermod. Föreningens medlemmar läser sin text och när sången är slut ropar de entusiastiskt.)

TIDSVERS 1924

Jösses flickor upp på fötter
låt oss slita alla rötter
av ett tusenårigt långt förtryck.
Nu har vi vår rösträtt tagit
fienderna har vi slagit.
Låt oss göra några hårda ryck
och vi stormar in i politiken
färgar den med våran kvinnlighet
skapar rättvisa och jämlikhet.

ASTA Kan vi ta det?

ALLA Jaaa!!!

(VERA viskar i örat på ASTA och flickeleverna reser sig upp, öppnar munnarna, klarar struparna.)

ASTA Veras små elever ska sjunga en kampanjsång som Vera har skrivit. *(MYRAN avbryter Asta.)* Men det kanske vi kan vänta med. *(Eleverna sätter sig, sjunker ihop. VERA besviken.)* Jag föreslår att vi först döper vår lokalförening till Vi Södermalmskvinnor. Fler förslag.

VIVAN *(har under tiden blivit alltmer orolig, säger frånvarande)*
JÖSSES FLICKOR . . .

ASTA *(upprepar, håller klubban i luften, leende)* Jösses flickor?

VIVAN *(upprepar)* Ja, Jösses Flickor! *(Klubban faller.)* . . . Jag föder. *(Skriker till.)* Vilken värk . . .

(Uppbrott. Alla hjälper VIVAN.)

MYRAN Hon föder.

ASTA Ja vi får avbryta mötet.

(Assisterar VIVAN och börjar vant undersöka henne.)

VERA *(drar i ASTAS arm)* Föreningen kan väl inte heta Jösses Flickor.

MANSSIDAN Jösses flickor! Å vilket fjolligt namn!

ASTA *(pressad)* Beslutet är fattat. Du får ändra det på nästa årsmöte.

MYRAN Men jag har redan börjat sy emblem.

ASTA Sprätta, Myran lilla! Sprätta! *(Avslutar vänligt till publiken.)*
Så dåligt är väl inte namnet.

(FLICKKÖREN tar upp Föreningssången: "Befrielsen är nära". He-la. Och FLYGBLADSKÖREN kommer med.)

BEFRIElsen ÄR NÄRA

Befrielsen är nära
tiden är nu mogen
Nu vaknar vi kvinnor
Å, alla kära systrar
dagen är äntligen här
då vi ger varandra stöd
att ta det stora steget
att klara av vårt sista prov
fram till rosor och bröd
åt var och en efter dens behov

Men, kan vi? Vill vi? Törs vi?
Ja, vi kan! Vi vill! Vi törs!

Och en dag ska barnen säga
tack mödrar det gjorde ni bra
Ja en dag ska barnen säga
denna mänskliga värld vill vi ha

SCEN 2
STRYKERIET
1930

(Ett stort ångmoln och RAGNHILD och ELNA som står och sträcker kragar i ett strykeri, vid ett strykbräde.)

ELNA Ge mej måttet på den här.

RAGNHILD Han har 45.

(Dom drar ilsket i en krage. Hårt slit, fysisk ansträngning.)

ELNA Jag får den inte längre än till 42. Dom syr kragarna så snålt nuförtiden.

(RAGNHILD hjälper ELNA att dra och ELNA åker som en vante över golvet, de fnissar hysteriskt.)

RAGNHILD Och sen är det vi som ska dra ut dom.

(Ilsken strykeriägare intrusande.)

ÄGAREN Flickor. Nu är jag arg.

RAGNHILD Nu kommer den grisen igen.

ÄGAREN Tre klagomål idag. Ni drar ju inte ut kragarna ordentligt. Advokaten var röd i ansiktet igår under rättegången.

ELNA Han super.

ÄGAREN Frun har varit här. *(RAGNHILD skrattar hysteriskt.)*

ELNA Det går inte att dra ut kragarna mer. Tyget är för snålt.

ÄGAREN Ge mej Bloms kragar. Han har samma nummer som jag.

(Tar kragen. RAGNHILD provar kragen runt ÄGARENS hals.)

ÄGAREN *(ilsket)* Nå sätt på den nu får vi se.

(RAGNHILD drar till hotfullt. ÄGAREN blir röd i ansiktet.)

RAGNHILD Nu knäpper jag den.

ELNA (*uppmuntrande*) Dra så hårt du kan.

(Kragen är för liten. ÄGAREN får inte luft och blir röd, halvkvävd medan han sliter upp kragen.)

ÄGAREN Ni era slynor håller på att kväva stans karlar . . . Ni ska vara tacksamma för att ni har arbete i tider som dessa. *(Han piskar RAGNHILD med kragen medan hon försöker skylla sitt ansikte.)*

RAGNHILD (*rasande*) Nu är jag trött på hans snåla kunder som inte fattar att kragar krymper.

ELNA Jag med . . .

(ELNA och RAGNHILD sliter av sig sina arbetsförkläden och går.)

ÄGAREN Ja passar det inte så . . .

RAGNHILD Gör iordning lönen.

ELNA Vi hämtar den i morgon.

(RAGNHILD och ELNA utanför strykeriet.)

RAGNHILD Oh, va skönt. Men svårt. Jag törs inte gå hem förrän dom lagt sig.

ELNA Men din far har ju jobb åtminstone. Det har inte min.

RAGNHILD Än så länge . . .

(Dansmusik på avstånd.)

ELNA Hör du. Dom spelar på Folkets Hus.

RAGNHILD (*följer efter*) Det är ju kommunisterna . . . törs vi gå dit?

(ELNA dansar vädjande mot RAGNHILD och försvinner in på Folkets Hus.)

ELNA Ja . . . Jag vill dansa! Kom!

(Därifrån hörs kampsånger och repliker ur tal. Vi får höra ett brandtal.)

MANSRÖST *(Dansmusiken övergår i kampsång, svagt under talet.)*
Vilka bär ansvaret för börskraschen och dagens arbetslöshet? Kapitalisterna vid Wall Street i Amerika och dom härhemma är av samma skrot och korn . . . Se på våra kamrater i Sovjetunionen. Dom fick inget gratis. Dom befriade sig själva.

(ELNA och RAGNHILD kommer virvlande ut från mötet. RAGNHILD entusiastisk med famnen fylld av flygblad. ELNA tar några danssteg.)

RAGNHILD Va fint det var.

ELNA Ja, jag dansade med en jag aldrig sett förut.

RAGNHILD Nej, jag menade inte det, jag mena det han sa. Du Elna, finns det en sån där förening däruppe i Stockholm också?

ELNA I Stockholm? . . . Ja där finns ju allt.

(Sång "Ragnhild vaknar".)

RAGNHILD VAKNAR

Nej ingen kan hindra oss
Och jag vet att en dag
är det vi som styr
till allas vårt bästa
Nej ingen kan hindra oss

SCEN 3

GÄDDAN

BARNSKRIK Bojjan!!

MANNEN Tyst!

(En dörr slås upp. BOJJAN drar in en tvättkorg. FRUN, som är blek och sipp, öppnar dörrarna. I bakgrunden hör vi tjut och skrik. Husfadern agar barnet.)

BOJJAN Jag tycker *inte* om att han slår barnen.

FRUN Han har druckit. Så nu börjar vi. *(De drar lakan.)* Bojjan är inte någon glad typ. *(Paus)*

BOJJAN Jag gör det jag ska för 50 kronor i månaden.

(BARNET rusar i famnen på BOJJAN. MANNEN kommer utfarande sprättigt i vit skjorta, hängande hängslen och stövlar med livremmen i handen och försvinner ut igen. FRUN rusar efter MANNEN.)

MANNEN Vi ska iväg till skärgården nu. Lämna den minsta hemma.

FRUN Men Karl Henrik, det är hennes fridag.

MANNEN Jaja. Gör upp det med henne.

(Han slänger babyn i famnen på henne. FRUN kommer ut. Vädjande.)

FRUN Bojjan, jag undrar om Bojjan skulle kunna . . . Jag lovar att Bojjan ska få sin fridag hela söndagen som vi kommit överens om.

BOJJAN *(viker ihop lakanen)* Det har sagts förr.

(MANNEN kommer igen. Denna gång resklädd. Drar iväg barnet som klänger på BOJJAN.)

MANNEN Vi ska iväg till skärgården. Lämna den minsta hemma. Seså, raska på!

(FRUN lämnar över minsta barnet. Dörren smäller igen.)

FRUN Vi kommer tillbaka på lördag.

(Scenväxling.

Ljusförändring.

BOJJAN vaggar barnet otåligt. Vankar fram och tillbaka. Sätter sig, kysser baby'n otåligt.)

BOJJAN Varför kommer dom inte? Jag blir tokig. Hela denna vackra söndag har jag väntat på att få komma ut.

(RAGNHILD dyker upp i en annan ljuskägla. De talar ut till publiken.)

RAGNHILD Jag har också gått och väntat. Och så sas det rakt ut . . . "slaven stod upp".

BOJJAN Pappa kommer att bli förtvivlad när han får reda på att du gått med hos kommunisterna. Tänk hur glad han blivit om du gått till socialdemokraterna.

RAGNHILD Men dom har ju inte dans förrän på lördag. Jag tar kvällståget till Stockholm. Kom efter. Det är inte långt dit och där slipper du hunsas.

(RAGNHILD ut. Herrskapet in genom dörren. Nu är alla glada och gnolar en slagdänga, "Bättre och bättre dag för dag".

FRUN Det var strålande väder. En härlig helg. Kan hon ta och rensa gäddan. Tänk att lilla Helene fick upp den själv.

BOJJAN *(slänger demonstrativt gäddan i golvet. FRUN kommer in igen.)* Det är klart. Hela min fridag har gått. Och nu går jag.

FRUN *(förbindligt)* Ja gå ut en stund. Det är fortfarande vackert.

BOJJAN Jag går.

FRUN Går . . . Har fröken ingen ansvarskänsla?

BOJJAN *(är mycket upprörd)* Ska ni prata om ansvar. Ni lämnar en baby här till mej och utnyttjar min ansvarskänsla. Tänk om jag hade gått min väg och lämnat ungen.

FRUN *(hyssjar på BOJJAN)* Men min man kommer att bli arg på Bojjan om Bojjan slutar.

(MANNEN sjunger i bakgrunden. "Lilla Helene" kommer inrusande.)

BOJJAN Jag slutar ändå.

FRUN *(mästrande och halvt gråtande)* Då betalar jag ingen lön.

BOJJAN *(säkert)* Då står det i Arbetarbladet i morgon. *(Lämnar över babyn.)*

FRUN *(plockar gråtande fram pengarna)* Men tänk på barnen . . .

(Säng: "BOJJAN vaknar".

Hennes väska kommer farande.

Hon tar av sej förklädet.)

BOJJAN VAKNAR

Nej ingen ska hindra mej
från att ta min rätt
och en dag ska jag va
både jämlik och trygg
Nej ingen ska hindra mej

SCEN 4

ARBETSLÖSHETSREPORTAGE

(En tågvissla hörs. Dörrarna igen och BOJJAN står med väska, ensam på Centralen. Hela stationen fylls plötsligt av arbetslösa män och kvinnor – en del fattigt klädda. En cigarrett går runt. Flera läser dagstidningens annonssidor, en tigger etc. Projektion 1930.)

RÖST Avresande med tåg till Södertälje 9.37. Tag plats.

(Musiken slut.)

SKRIBENTEN *(kommer in med fotograf. Hon är välklädd med sportig basker.)* Usch vad obehagligt.

FOTOGRAFEN Såja. Du lär dej. Fråga henne därborta. Hon är mager och arbetslös.

(SKRIBENTEN fram till BOJJAN. Hejdas av FOTOGRAFEN, som drar henne i ärmen.)

FOTOGRAFEN Nej inte hon. Hon.

SKRIBENTEN *(går fram till en vildvuxen flicka som står i klungan. Vid ordet Morgonbladet viker alla ihop tidningarna hotfullt. Alla rusar till.)* Ursäkta. Vi är från Morgonbladet. Är ni arbetslös?

RÖSTER Håll dej framme nu så blir du känd.

DEN ARBETSLÖSA Vad får jag för det här då?

FOTOGRAFEN Ett litet paket cigarretter.

(FOTOGRAFEN räddar henne vant, han kastar ett paket cigarretter, alla slänger sig efter det på marken. Fotoblixt. Stillhet.)

DEN ARBETSLÖSA Nä, ett stort.

RÖSTER Nä, ett stort ska hon ha.

DEN ARBETSLÖSA Nä, ett stort ska jag ha.

(FOTOGRAFEN ger ett klartecken.)

SKRIBENTEN *(intervjuar parallellt och verserat medan alla de arbetslösa ligger som en "bild" bredvid henne. DEN ARBETSLÖSA talar norrländska t.ex.)* Kan du berätta om din situation?

DEN ARBETSLÖSA Ja det ska jag säga. Först var jag på kontor och sorterade. Då kom dom rika gifta kvinnorna och pressa lönerna. Dom går ju gratis.

SKRIBENTEN Men nu då?

DEN ARBETSLÖSA Depressionen. Ja och så slog fabriken igen. Och nu är jag arbetslös sen åtta månader. Jag väntar på min man.

SKRIBENTEN Jaså ni är gift.

DEN ARBETSLÖSA Inte med kärlek och så där. Som ni tror. Utan för uppehållet. Han är skriven i Stockholm. Han ger mej tak över huvet och matpoletter.

SKRIBENTEN Men är inte det att sälja sig?

DEN ARBETSLÖSA Vad hade jag för val. Arbetslös och allt på pantbanken. Min väninna och jag träffade några arbetarpojkar . . .

SKRIBENTEN . . . Inte så fort, jag hinner inte skriva.

DEN ARBETSLÖSA Ska inte vi flytta ihop, sa dom. Aldrig i livet sa min väninna som var fin av sej. Jag träffade henne häromdagen. Nu går hon på gatan. Jag har klarat mej. Tack vare mitt kamratäktenskap. Här kommer han. Hit med cigaretterna. *(Hon sliter åt sig paketet.)*

SKRIBENTEN *(ropar vädjande)* Vad heter ni?

DEN ARBETSLÖSA Gissa.

(Fotografen blir arg, de skiljs åt.)

JERKER *(fram till BOJJAN)* Ska jag hjälpa dej med väskan?

BOJJAN *(håller hårt i väskan. Byter hand.)* Nä, jag väntar på min syster.

JERKER *(försöker stila sig och rör sig som en boxare)* Vi kan vänta tillsammans därborta. Det är lugnare.

BOJJAN *(är lugn)* Ja här blir man ju rädd.

JERKER *(Beskyddande. Försöker göra intryck, men BOJJAN har en sträv yta.)* Lugn. Jag är boxare . . . Du vi ordnar dans på Folkets Hus ikväll.

BOJJAN Vilka vi?

JERKER Socialdemokratiska boxningsklubben förstås.

(BOJJAN ler lättad, ser efter honom.)

(Parallellt:

BOJJAN står kvar på Centralen som blir flicksidan i Folkets Hus. Dörrarna öppnas.

JERKER och 3 KILLAR till vaggar in till tidstypisk musik av struttig karaktär.

JERKER går över golvet mot BOJJAN. Flicktassel från två säkra storstadsflickor som dansar med varandra. De andra karlarna dricker blygt brännvin. Alla dansar med stjärterna ut. BOJJAN tittar nervöst på JERKERS snitsiga danssteg och beslutar sig för att ha resväskan med i dansen. Alla försvinner, kvar dansar BOJJAN och JERKER.)

FLICKA 1 Honom ska jag inte satsa på. Han är permitterad från LM.

FLICKA 2 Det är ju du också.

FLICKA 1 Ja just därför.

JERKER Du kom i alla fall.

BOJJAN Min syster var upptagen. Skulle på möte.

JERKER Vart då?

BOJJAN Hon är med i kommunisterna.

JERKER Du själv då?

BOJJAN *(strävt)* Jag kom ju hit.

JERKER Ja rödast av allt är kärleken.

(Musiken tystnar tvärt. JERKER svänger runt en stor skrämd sväng. Skrattar generat. Dansen stannar av, alla börjar gå.)

BOJJAN Hmm.

JERKER Var bor du?

BOJJAN *(De går ut på gatan. JERKER småstrosar efter BOJJAN som balanserar på gatustenarna t.ex.)* Ingenstans. Jag ska söka hembiträdesjobb i morgon bitti. Såg en plats i tidningen.

JERKER Då är det lika bra att du sover i deras trapp så att du blir först.

BOJJAN Sova i trappan?

JERKER Javisst. En natt och du kanske slipper ha det som jag. Jag och kompisen har sovit i trappor i flera månader nu. Men snälla damer lägger ut mackor åt oss. *(Han kan inte hitta på något mer att säga. Går.)*

BOJJAN *(tar ett initiativ och ropar)* Jo, boxarn! Vi ses här på onsdag så ska jag också bjuda dej på en.

(Han vinkar. Arbetslösa kvinnor och BOJJAN slår sig ner på en bänk.)

SCEN 5

OBEROENDE

(Scenväxling. Dörrarna öppnas. SKRIBENTEN kommer inrusande med sitt anteckningsblock. Hon jagas av barnskrik och försöker skriva maskin. Det är mitt i natten.)

SKRIBENTEN ... Kan en kvinna förkväva sina känslor ...

(Kören sjunger det hon skriver på maskin.)

KÖREN "Kan en kvinna förkväva sina känslor, ja inget betyder något i arbetslöshetstider ..."

SKRIBENTEN Nä det är inte bra.

MANNEN *(avbryter, han drar in sängen med barnet.)* Barnet skriker på sin mor.

SKRIBENTEN *(rusar upp, vänder på babyn, återvänder genast)* Jag har ju ammat. Vi får ny hjälp i morgon. Jag har annons inne. *(Börjar skriva)* ... Kan en kvinna ... *(MANNEN går runt henne och irriterar henne.)*

KÖREN "Kan en kvinna förkväva sina känslor och glömma kärleken, ja nödens och arbetslöshetens kvinnor tycks kunna det." *(Glad. Drar papperet ur maskinen.)*

MANNEN Äntligen. Detta eviga knatter.

SKRIBENTEN *(tillbakahållet, glättat)* Jag springer upp på tidningen och lämnar manus.

MANNEN Hur många timmar tar det den här gången?

SKRIBENTEN Nu igen. Du tjarar. Du vet att den här volontärtjänsten kan betyda allt för mej.

MANNEN *(askar på golvet)* Jag står *inte* ut med den här oredan.

SKRIBENTEN Du lovade mej, när vi gifte oss, att jag skulle få fortsätta.

MANNEN Det var innan barnet.

SKRIBENTEN Du ska inte hindra mej. Jag vet att jag är begåvad. Pappa sa alltid att jag skulle kunna gå långt. (*Barnsligt. Ut mot publiken.*) Jag ska skriva mina artiklar. Jag ska bli en känd skribent. Jag ska göra boken om barnens rätt i västerlandet. Och du ska inte få hindra mej.

MANNEN (*De grälar över barnsängen.*) Men då är det väl mest praktiskt att jag tar vårt barn och flyttar. Då är det inget som hindrar dej.

SKRIBENTEN Du vet att jag älskar barnet. Och du kan ju lätt skaffa nya barn. (*Han ger henne en klumpig örfil. Hon blir hysterisk.*) Flytta du. Fort. Jag klarar mig själv. Jag behöver inte din försörjning. Jag ska klara mej själv. (*Ut till publiken.*) Pappa kommer att hjälpa mej. Jag klarar mej själv. Fast jag är kvinna. Ge dej iväg! Ut!

(*Sång: "HARRIET vaknar"*)

SKRIBENTEN rusar under sången till MANSSIDAN och lämnar manus. Kommer tillbaka, finner trappan fylld av väntande kvinnor. Längst framme har BOJJAN smugit sig fram.)

HARRIET VAKNAR

Nej ingen ska hindra mej
och en dag ska jag va
lika fri som en man
och visa er alla
att ingen kan hindra mej

SKRIBENTEN (*väcker BOJJAN*) Du kan komma in.

(*De andra vaknar och bultar på dörren som smäller igen. Musiken slut. BOJJAN in med väska, andfådd.*)

EN KVINNA Nä, jag var ju först!

(*Babyn gråter.*)

SKRIBENTEN (*in med barnet, frågar avvaktande*) Hur länge kan du stanna?

BOJJAN Länge . . . om jag trivs hos frun. (*Får babyn snabbt i famnen. Andfådd, strålar med babyn i famn.*)

SKRIBENTEN (*städar ut skrivmaskin, bord och stol*) Du kan säga du till mej. Jag heter Harriet. Jag hoppas vi ska bli goda vänner. Du får 55 kronor i månaden. Det är fem kronors överpris.

BOJJAN (*säkrare, tar ett steg framåt*) Jag vill ha sextio. Halva lördagen ledig och varannan söndag.

SKRIBENTEN Jag arbetar oregelbundet. Skriver artiklar i en tidning. Förstår du?

BOJJAN Fast jag kommer från Strängnäs är jag inte dum. (*Tar ytterligare ett steg.*) Och varje onsdagkväll vill jag ha ledigt. Då ska jag på föreningsmöte.

SKRIBENTEN Är du med i en förening?

BOJJAN Jag ska börja hos socialdemokraterna.

SKRIBENTEN Ja allt det där löser vi tillsammans. Nu måste jag sova, jag har jobbat hela natten. (*MANNEN packar.*) Du kan hjälpa honom där inne att packa. Lillan sköter man som alla andra barn. Väck mej klockan fyra. Jag ska på möte i kväll. Till Jösses Flickor. Lattjo namn va!

(*Dörrarna igen, för att sedan öppnas och visa en filmduk.*)

Livmoder och arbete

SCEN 6 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1934

Föreningen är offensiv både vad det gäller de föråldrade sexlagarna och det hårda arbetsmarknadsläget.

(Projektion: 1934

Filmvisning pågår. Det är fosterfördrivningsfilmen "Cyankalium". Över scenen, följd av musik och strålkastare, kommer AGNES trip-pande i modet 34. Uppskattande visslingar från MANSSIDAN blandas med någon lagom förträngd fräckhet som MÄNNEN skrattar me-nande åt. AGNES skäller godmodigt på dem.)

AGNES Vad är ni för slags karlar, som håller till godo med preven-tivmedelsförbudet och fosterfördrivningsstraff? Är det för att ni inte vet bättre, eller är ni inga riktiga karlar?

(AGNES trevar sig in i mörkret.)

VERA *(viskande)* Är det Harriet?

VIVAN *(irriterad)* Det är klart att det är Harriet. Ständigt sen.

ASTA Det är Agnes. Jag bjöd hit henne. Vi ser på filmen Cyan-kalium. Här är vi alla du. Sätt dej här. Välkommen.

MYRAN Vilken ohygglig film. Stackars flicka.

(AGNES sjunker ner, får genast en bössa i handen av VERA.)

VERA Lägg en slant till RFSU!

AGNES Vad är det?

VERA Riksförbundet för sexuell upplysning.

AGNES Det stöder jag.

SIGRID Usch va äckligt.

MYRAN Abort skulle jag aldrig kunna göra.

VERA Men alla kan inte välja.

AGNES Och alla barn har rätt att vara kärleksbarn!

(Ljuset tänds plötsligt upp på AGNES replik. Alla tittar nyfiket på nykomlingen.)

MYRAN *(upprörd)* Hur skulle det då bli? Då fanns det ju inga barn.

VIVAN *(klappar uppfordrande på sin niomånaders mage)* Jag blir uppfylld av glädje var gång jag väntar. Och tänk att ta bort den här...

VERA Men jag fick inte ens visa min mage när jag väntade. Jag fick smyga ut och spy i hemlighet, annars hade jag åkt från seminariet.

VERA *(far upp som en raket. Figheten kommer nu att utspelas kring VIVANS mage. På ena sidan VIVAN, MYRAN och mot dem VERA, AGNES och ASTA.)* Och sen, för att komma innanför äktenskapets murar, så att ungen slapp lida som oäkting, fick jag jaga karln fram till altaret på sommarlovet. *(VERA går runt och får en slant från alla i föreningen.)* Jag bönade, jag bad och grät "... gör det för barnets skull åtminstone". Jag fick ett nytt efternamn, det var allt.

VIVAN *(går fram till VERA)* Ja, att vissa kvinnor inte har något val det förstår jag. Och det här med straff är jag emot. Men att tillåta abort för alla ... då blir det ju ett preventivmedel.

VERA Men barnen då?! Jag måste arbeta för att försörja min dotter, hon måste bo hos mina föräldrar trettio mil härifrån och dom skäms innerst inne över henne. Sin pappa har hon aldrig sett.

MYRAN Men hur kan du önska livet ur din egen dotter.

VERA Jag pratar inte om nu, jag pratar om då. Om den gången jag inte fick min reglering.

MYRAN *(blir obehagligt berörd, tar sin stol och går tillbaka)* Usch så där personlig behöver man väl inte vara. Finns det ingen dagordning?

VERA Om någon råkar höra hur jag berättar för mina elever hur man älskar utan att bli med barn, riskerar jag avsättning.

MYRAN *(osäkert)* Det finns ju säkra perioder. Det räcker om man är till lags då.

AGNES Men det här med kärlek är ju roligt. Och är man ensamstående som jag har man inte samma karl jämt. *(VIVAN och VERA byter blickar.)* Det är ju inte klokt att preventivmedel är olagliga samtidigt som man blir straffad för att man överför könssjukdomar. Det har jag blivit.

SIGRID Jaså, du!

VERA *(stöder AGNES)* Det som inte är tillåtet är straffbart.

MYRAN *(visar en skrift)* Jag är inte mot upplysning. Själv har jag läst den här "Kvinnan från ägget till graven". Någon kanske vill låna . . .?

(ASTA, som lyssnat, rycker tag i boken. Ilsken. Slänger bok plus papper i golvet i ett koleriskt utbrott.)

ASTA *(till publiken)* Fastän hela vår förening agerat gång på gång i de här frågorna fortsätter hon med det här tramset. *(Lugnar sig.)* Abortlagen är en klasslag. Det är de fattiga kvinnorna som tvingas gå till kvackare och den dag du är med barn och inte har möjlighet att ta hand om det kommer du nog till mej och ber om adress till en kvackare. Nu ska jag själv inför rätta nästa vecka.

VIVAN *(bestört)* Varför det?

ASTA För att jag inte har angett kvinnor som har försökt göra abort hos eländiga kvackare, utan hjälpt dem.

VERA *(överskylande, avbryts av stövelklamp från MYRANS MAN utanför dörren)* Okunnigheten bland våra egna medlemmar tycks vara stor. Det visar att RFSU behövs.

MANNEN *(Uppfordrande basröst. Ljuset gungar till för varje tramp.)* Tyra!

MYRAN *(viskande)* Frågorna är ju så privata att man inte ens vet vad man vet.

MANNEN Tyra! Jag väntar.

MYRAN *(reser sig, tvekar)* Jag måste gå . . . lycka till då på rättte-
gången. Om ni tänker er nån protest inför rättegången kan jag ju skriva
ut den.

MANNEN Tyra!!!

MYRAN *(med ljus kvinnoröst)* Kommer. *(Rusar ut.)*

(KVINNOR håller på att sätta på sig ytterkläderna.)

SKRIBENTEN *(inrusande käck i trenchcoat, som hon slänger på VERA)* Oh vad jag är ledsen att jag missade filmen. Jag som är så in-
tresserad av kärlekens fysiska möjligheter och begränsningar. *(SKRI-
BENTEN avbryter. Kliver upp på en bänk.)* Hörni! Jag har en viktig
sak här. Ni minns de där tre servitriserna som jag skrev om. Dom som
fick sparken för att dom var gifta och som gick till arbetsdomstolen.
Nu har domstolen gett arbetsgivaren rätt. Skandal!

VERA Ja inget förvånar en längre. Dom har till och med lyckats
hetsa folkskollärarnas hustrur mot oss gifta kvinnliga lärare och dom
säger att vi tar jobben från deras karlar.

MANSSIDAN RIKSDAGEN *(mobiliserar)* Vi måste i första hand
tänka på arbete för männen som har familjer.

(KVINNOSIDAN ställer sig hotfullt mot publiken.)

VERA Det hjälps inte att man har en slarver till karl som man inte
sett på flera år. Är man gift så är det klippt.

(FLYGBLADSFLICKORNA kommer in.

MÄNNEN håller fram en skylt "ned med kvinnan".

FLYGBLADSKÖREN visar flygbladen.)

MANSSIDAN ARBETSGIVARE Jag anställer inte en enda gift
kvinna. Blir flera män arbetslösa råkar vårt samhälle i gungning.

SKRIBENTEN Jag tycker vi gör en flygbladsaktion för servitri-
serna.

ASTA Bra!

(Sången är maskinmässigt rytmisk och bestämd. KARLARNAs försvinner. Under tiden läser föreningens medlemmar SKRIBENTENS flygblad som hon strött ut.)

(FLYGBLADSKÖREN sjunger.)

TIDSVERS 1934

Jösses flickor, jösses fruar
mörkermännen står och buar
när den gifta kvinnan tar ett jobb.
Riksdan tystar alla skriken
när vi jagas från fabriken
för att skyla över depressionen.
Vi måste möta den svåra reaktionen
hävda rätten till en lön
fast vi är av kvinnligt kön
hävda rätten till vår kropp
fast vi inte har nån snopp.

ASTA Situationen på arbetsmarknaden är så hotad och vi pressas allt längre bakåt. Detta är ett kampläge.

SIGRID Det har vi haft i sju år, men ändå har vi inte lyckats bli fler.

SKRIBENTEN Det kan du inte säga, det är många som kommit.

SIGRID Och gått. Asta och Harriet skriver ihop det där och så gör vi en sån där stencil. Agnes, kan du skriva maskin? *(Tittar uppförande på AGNES.)*

AGNES Det kan väl alla kontorsslavar.

(Musik övergång "Jösses".

Två FLICKOR in klädda för arbete i delikatessfabrik. Följda av MAMSELL som övervakar deras arbete när de vevar upp filmduken som avslöjar en ostdisk med präktiga ostar. KARLAR bär skylten "Smörbutik Framåt" och hälsar på MAMSELL. Musiken slutar.)

SCEN 7
SMÖRBUTIKEN
"FRAMÅT"

(MAMSELL knackar med sitt paraply.)

FLICKA 1 Jo mamsell, jag undrar om jag skulle kunna få sluta en halvtimme tidigare idag.

MAMSELL Vad ska fröken göra då?

FLICKA 1 Bara ett litet ärende.

MAMSELL Vad skall fröken göra?

FLICKA 1 *(med svag röst)* Jag skall fanta mej.

FLICKA 2 *(förtydligar ivrigt)* Ja hon ska gifta sej. Hos borgmästare Fant.

MAMSELL Visst skall fröken få ledigt.

FLICKA 1 *(jublande)* Tack snälla mamsell.

MAMSELL Fröken kan gå redan nu.

FLICKA 1 Nej det behövs inte, jag hinner så väl.

MAMSELL Ni är avskedad.

(FLICKAN brister ut i storgråt. MAMSELL är illa berörd.)

FLICKA 1 Nä, jag gifter mig inte.

MAMSELL Jag vägrar ha gift personal. Dom tänker mer på hemmet än arbetet.

FLICKA 1 Nä, jag stannar, jag stannar.

(FLICKA 1 gråtande ut.)

RAGNHILD kommer tyst in.)

MAMSELL *(till Ragnhild)* Fröken tänker väl inte gifta sig hoppas jag. Det blir droppen i så fall.

RAGNHILD *(buttert)* Nä, jag tänker inte gifta mej.

MAMSELL Fröken pratar alldeles för mycket. Kom ihåg att detta är Östermalms näst äldsta delikatessaffär. Jag vill ha stil här. Inget tjat-
ter. Pratar det gör man genom mej.

FLICKORNA Ja mamsell.

MAMSELL Och nu åker jag till kurort en vecka. Jag litar på mina
flickor. Om ni arbetar bra blir ni inte arbetslösa. *(Försöker skämta.)*
Och akta er för karlar.

(Butiken öppnas. RAGNHILD expedierar en kund.)

DOKTORINNAN 8 hekto Svecia, fröken, den starka sorten.

*(Demonstration utanför, KUNDEN tittar ut och arbetet stannar av i
butiken.)*

DOKTORINNAN Tänk att det är dom där vi ska försörja, tänka sej
det fröken . . . och fyra böcklingar.

RAGNHILD Ett ögonblick doktorinnan. *(Till VÄNNINNAN)* Kan
du ta över, jag mår illa.

DOKTORINNAN Fröken . . . fröken

FLICKA 2 *(till RAGNHILD)* Har du inte fått dina saker?

*(DOKTORINNAN smakar av ostar och betjänas av FLICKA 2.
RAGNHILD klamrar sig fast vid väggen under illamåendet. FLICK-
ORNA viskar.)*

FLICKA 1 Du ska få en adress av mej. Passa på nu när mamsell är
bortrest.

RAGNHILD Jag går dit i morron kväll.

FLICKA 1 Vi lånar dej pengar.

(KUNDEN går.)

RAGNHILD *(tar fram flygblad och delar ut avtalsskrifter. Hon är
entusiasmerande.)* Vi borde passa på nu och bilda en fackförening.

FLICKA 1 Tyst. Ostarna kan skvallra.

RAGNHILD Om vi kommer under avtal så kan inte sånt här hända, som nu med dej och så får vi 20 öre mer i timman och betalt för övertiden.

FLICKA 2 Jag kan inte ta några risker. Jag måste skicka pengar till mamma och pojken.

FLICKA 1 Mamsell blir galen.

RAGNHILD Vi tvingar henne. Hon har inget att sätta emot.

(De är djärva och glada. De märker ej MAMSELL som dyker upp andfådd med paraply och nätfloor.)

MAMSELL Jag avbröt min semester redan vid Valhallavägen just för att se om jag kunde lita på mina flickor. Och här sitter ni och pratar. Har jag inte sagt att ni inte får prata med varandra. Och att ni skall kalla varandra fröken.

RAGNHILD *(osäkert, reser sig upp. De andra FLICKORNA ställer sig bakom henne.)* Vi tänker ansluta oss till avtalet.

MAMSELL *(skakar av sitt paraply fullt av vatten)* Hellre stänger jag butiken än jag har organiserad arbetskraft. *(FLICKA 1 och 2 lämnar snabbt tillbaka alla papper.)* Ni fröken kan gå. Ni andra får stanna. *(MAMSELL går.)*

FLICKA 2 *(vädjande till RAGNHILD, som tar sin väska och går)* Jag måste stanna. Men fröken får låna pengar till det där . . .

(Sång: "Den tomma livmodern".

OSTFLICKORNA stannar och sjunger med i andra versen av RAGNHILDS sång.

Under slutet av sången öppnas mittendörrarna. EN PATIENT i en gynekologstol med ryggen åt publiken.)

DEN TOMMA LIVMODERN

Nej inte törs man skaffa barn
i dessa eländiga tider
när Hitler tagit makten
och arbetslösheten stiger
Fast valet är så svårt
så ska jag inte vackla
för barn gör kvinnan känslig
så defensiv, så ängslig

Nej inte törs man föda barn
i dessa eländiga tider
när läget kräver hårdhet
och skoningslösa strider
Fast valet är så svårt
så har jag inte vacklat
Nej, jag skall hålla livmodern tom
och slåss för redan födda barn

SCEN 8

VÄNTRUMMET

(Det är mottagningsrum hos ASTA.

Patientens alla BARN på ena bänken och en gammal kvinna.

RAGNHILD vänder sig om, sätter sig på den andra bänken. Hon har smärtor.

ASTA undersöker PATIENTEN, alla är tysta i rummet och rösterna hörs ut.)

ASTA Man borde kastrera er man. Har han slagit er här också?

KVINNAN Ajajajajajaa . . .

ASTA Ni är gul och blå över hela kroppen.

KVINNAN Men ni kan tro att han är snygg. Jag har ett kort av honom. *(Tar fram ett porträtt och visar ASTA.)* Han är så fin när han inte dricker.

(Ute i väntrummet vänder sig den äldre KVINNAN. BARNET ser stumt på henne.)

DEN ÄLDRE KVINNAN Plågar din far din mor på nätterna . . .
Va . . . Om jag var som du skulle jag ta och nypa din bror så att han skrek, just när dom ska till, så blev det inga fler ungar.

ASTA *(följer KVINNAN ut)* Ni har haft 20 graviditeter. Borde ni inte sterilisera er nu?

KVINNAN Men han äg' mej ju. *(Hon gråter.)*

ASTA Nästa!

(RAGNHILD in, tar av sig underbyxorna, klättrar upp i gynekologistolen, i den ena handen har hon skära underbyxor, i den andra sin väska.)

DEN ÄLDRE KVINNAN Gråt inte, det blir värre än!

ASTA Det har han inte gjort bra. Det blöder fortfarande och är infekterat. Det här kräver sängläge.

RAGNHILD *(klär på sig)* Det går inte. Jag skall resa till Sovjet snart.

ASTA Det är uteslutet. Det kan jag inte ta på mitt ansvar.

RAGNHILD *(trotsigt)* Jag vill inte ha det här. Jag älskar inte fadern längre. Jag har svurit på att inte skaffa barn förrän jag kan leva anständigt.

(ASTA är eftertänksam. RAGNHILD beslutsam. Vi bör förstå av scenen att RAGNHILDS chanser att få barn i framtiden är begränsade.)

ASTA Om ni inte sköter er nu så kanske ni aldrig kan få några barn.

(Paus.)

RAGNHILD Det finns andra saker som betyder mer för mig. Mina kamrater behöver mig.

ASTA *(Tar av sig rocken. Eftertänksamt, tröstande, talar rakt ut till publiken.)* Igår blev jag tillfrågad om vad jag anser om kärleken. Jag har alltid undrat över vad som varar längst, kamratskap eller kärlek. Jag har kommit fram till att det är kamratskap, därför att när kärleken är slut kommer man inte ens ihåg varför man älskade den personen. *(Avbryter stämningen.)* Gå nu. Jag har ett viktigt möte. Jag ska på rättegång.

(Ragnhild nickar.

Musikövergång "...jag skall hålla livmodern tom..."

Dörrarna igen.)

ASTA *(till publiken, som vid en rättegång i mikrofon)* Lagen som endast medger abort på medicinska indikationer, d.v.s. när fara för moderns liv föreligger, är en oerhörd klassorättvisa. En av de åtalade kom till mej. Hon har redan fött sju barn. Mannen är arbetslös. Själv arbetar hon på kabelfabriken och är alldeles utsliten. Enligt min bedömning skulle varken kvinnan eller familjen klara ett barn till. Finns det ingen läkare som vill hjälpa mej, frågade hon.

(Dörrarna öppnas. SKRIBENTEN sitter och skriver. ASTA vankar fram och tillbaka.)

SCEN 9

SLAV ELLER SYSTER

(BOJJAN vankar påklädd med SKRIBENTENS 4-åring. JERKER visslar på avstånd. SKRIBENTEN skriver.)

SKRIBENTEN Du var fantastisk på rättegången. Du var så klar. Tacksam att referera.

ASTA *(oroligt fram och tillbaka)* Du får väl in det i Morgonbladet.

SKRIBENTEN Ja, jag hoppas det.

(BARNET drar i SKRIBENTENS arm, BOJJAN ingriper.)

ASTA Jag har inte tid att hålla på med rättegångar på dagarna. Patienterna får ju komma på nätterna.

BOJJAN *(vinkar till JERKER. Säger till SKRIBENTEN)* Jag går nu.

SKRIBENTEN *(hetsad)* Vänta vänta . . . snälla en liten stund . . . jag skall bara skriva klart . . .

JERKER *(ropar utifrån)* För helvete klockan är tio i . . .

(BOJJAN hetsas.)

BOJJAN *(orolig)* Det är inte bättre att jobba för frisinnade som inte håller fridagarna. *(JERKER visslar. SKRIBENTEN skrattar och skriver på utan att svara.)* Ja man kan verkligen undra om man är slav eller syster i det här huset.

ASTA *(får en idé)* Är hon socialdemokrat?

BOJJAN Ja doktorn.

ASTA Vilken fråga anser du vara den viktigaste idag? För kvinnorna?

BOJJAN *(JERKER visslar ihärdigt under tiden)* Arbetslösheten . . . att kvinnan organiserar sig . . . *(tittar kritiskt på SKRIBENTEN)* att barnen får omvårdnad och kärlek . . . när föräldrarna arbetar. Ja att

kvinnan lär sig tala, få självförtroende . . . (*Avbryter sig osäkert.*)

ASTA (*kramar impulsivt om henne*) Du är välkommen till oss i Jös-ses Flickor.

SKRIBENTEN (*bestört*) Vem ska se efter barnet då?

ASTA (*lätt*) Det löser ni säkert sinsemellan. Det är visst nån som står och visslar på dej.

BOJJAN (*klämd mellan BARNET, ASTA och JERKER*) Måste man gå på varje möte?

(*DÖRRARNA IGEN.*)

ASTA *går rakt in i föreningslokalen.*)

Kärlek och val

SCEN 10 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1936

Föreningen kämpar för kvinnans ökade representation och tror att kvinnan är speciellt fredssinnad. Upprustning.

(Projektion: 1936

MYRAN håller i en affisch med valslogan. SIGRID, ASTA, BOJJAN, AGNES halvstår runt den och diskuterar.)

VIVAN *(läser högt)* KAN VI, BÖR VI, TÖRS VI? *(Vänder sig till ASTA.)* Ja det kan man fråga sig.

ASTA Jaja. Nu tar vi en kort diskussion om vi ska vara med i valaktionen först. Sen tar vi ställning till affischen. Agnes kan du ge en kort resumé?

AGNES *(stolt och håller ett litet anförande medan MYRAN står kvar med affischen)* Ja initiativet kommer alltså från Fredrikorna. Men 25 organisationer har redan anslutit sig. Syftet med hela aktionen är enkel. Vi ska i en kampanj uppmana kvinnorna att ansluta sig till *sitt* parti.

BOJJAN *(kommer försent)* Till vilket som helst?

ASTA *(otålig och pådrivande)* Fortsätt Agnes!

AGNES Och se till att så många kvinnor som möjligt kommer på valbar plats till höstens riksdagsval. Bland annat är det 200.000 unga kvinnor som fått rösträtt i år.

BOJJAN Det luktar borgerligt lång väg tycker jag.

VIVAN (*kritiskt mot AGNES*) Vad har jag för intresse av att högern tar in fler kvinnor i riksdan?

AGNES Men det är väl i alla fall bra med fler kvinnor i riksdagen, överhuvudtaget, menar jag, eller hur, Asta? (*Sökande mot ASTA.*)

ASTA (*häver upp sin röst. Kväver diskussionen.*) Nu inför upprustningen måste vi se till att kvinnorna ökar sin andel i riksdan. Om det sedan faller högern till fördel är det bara en liten smolk i bägaren. (*Aggressivt.*) Min uppfattning är att kvinnorna alltid är mera fredssinnade.

VIVAN Ja, vi har ju barnen att tänka på. Det gör oss kanske mer ansvarsmedvetna . . .

ASTA (*slår fast*) Exakt! Kvinnor är alltid mer radikala än männen.

BOJJAN Det är jag inte alls säker på.

ASTA (*fräser till MYRAN*) Tänker du stå där hela natten?

(*SKRIBENTEN rusar in med affisch i handen och vecklar ut en märklig modernistisk affisch.*)

SKRIBENTEN Stå kvar! Ja, jämför bara! Blir inte den där blek och tillplattad, va?

BOJJAN Vad ska vi med den där till?

SKRIBENTEN För valkampanjen så klart.

BOJJAN Men vi är inte eniga än.

SKRIBENTEN Den här sätter fantasin i rörelse. Det är Siri Derkert som har gjort den.

VIVAN Men vad föreställer den?

SKRIBENTEN Kvinna av i morgon.

SIGRID Tur att man inte lever då.

(*ALLA skrattar.*)

SKRIBENTEN Och så sätter vi texten här. (*Förevisar.*)

ASTA Kära du den är mycket vacker, men lite väl modernistisk. Jag

tror att vi måste vara tydliga. Kan vi ta Myrans affisch? (*Håller klubban i luften.*)

ALLA Ja.

SKRIBENTEN Nej.

ASTA (*klubban faller*) Ja, då är vi eniga i aktionen!

VIVAN Va?

BOJJAN Men vi är inte eniga . . . jag har mer gemensamt med radikala män än högerkvinnor . . . Val är partifrågor, inte kvinnofrågor . . .

SKRIBENTEN Du hamnar i partisällskap Bojjan. Alva Myrdal är med.

BOJJAN (*är sur, tar på kappan*) Jag tycker att en del beslut fattas alldeles för fort i den här föreningen utan ordentlig diskussion.

VIVAN Ja.

ASTA (*fräser sårat efter BOJJAN som smäller igen dörren*) Hos socialdemokraterna klubbas alla beslut utan någon som helst diskussion.

AGNES (*går fram till ASTA, försiktigt*) Jo, jag har en bekant som så gärna skulle vilja följa föreningsarbetet och komma med på möten.

ASTA Vadå . . . Jo det går väl bra, vi behöver alltid bli fler.

AGNES Det är en man, men jag har läst stadgarna och det står ingenting om att män inte kan vara med.

(*AGNES ut.*)

ASTA tröstar MYRAN.)

ASTA (*till AGNES*) Männens idéer tycks ändå vara företrädde här. Men formellt är det korrekt.

MANNEN Tyra!

(*MYRAN hoppar till.*)

MYRAN Kommer!

(*SKRIBENTEN kramar om MYRAN som darrar.*)

TIDSVERS 1936

Jösses flickor ta upp kampen
mot de hårda stöveitrampen.
Spaniens systrar Spaniens alla bröder
blöder för den rätta saken
och den svenska hemmahögern
hetsar mot en fiende från öst.
Och vi kvinnor måste säga stopp
för att hävda barnens rätt till liv
annars brinner hela världen opp.

(Under flygbladskören vecklar MYRAN ut en affisch på den förras plats: "Kvinnor stoppa kriget". De andra står kvar stilla. FLYGBLADSKÖREN rasslar med insamlingsbössor med "Spanien" på. Tidsklipp samma år. KVINNORNA kommer upprymda från ett fredsmöte. ASTA, SKRIBENTEN, SIGRID och MYRAN i lokalen. MYRAN – ständig sekreterare – har vaxdukspärmen klar.)

SIGRID Nu har vi avverkat sjätte fredsmötet.

ASTA Kerstin Hesselgrens tal var mycket bra. Med en kvinna som hon i Genève är vi ett steg närmare freden.

SKRIBENTEN Så gripande den där österrikiskan var, som talade om judehetsen. Vi har bundit oss för tio orter i Sverige där Jösses Flickor skall ut och agitera för freden och det vapenlösa upproret. *(De-lar ut papper till alla närvarande.)* Ni ska få Elin Wägners appell, bättre än så här kan vår fredsvilja inte uttryckas.

MYRAN Vi får vänta med det tills alla har kommit.

BOJJAN *(in med samovar)* Jag har fått ett kort från min syster Ragnhild från Sovjet och den här pokalen.

(Avtäckes, förtjusta utrop med "läs" o.s.v.)

ASTA Samovaren.

BOJJAN *(Beledsagad av musik. RAGNHILDS RÖST.)* "Här är kvinnorna snart lika mycket värda som männen. Kvinnor har arbete och barnen har krubbor. Snart blir detta ett paradiset på jorden. Men vi ser fascismen växa i Europa. Håll på Stalin, han kommer att försvara freden. Ragnhild."

MYRAN Va synd att din syster inte är med i föreningen.

BOJJAN Jag tycker inte vi ska ha kommunister med i Jösses. Barnkrubbor! Nu byggs det ju barnkrubbor här i Sverige också.

SIGRID *(in)* Det är bara därför att det snart skall bli krig, då behövs ju alltid kvinnorna.

BOJJAN Jerker säger att Stalin skjuter alla som har invändningar mot partiet.

ASTA Stalin hjälper i alla fall Spanien.

(AGNES in gråtande tillsammans med VIVAN och VERA som hjälper henne försiktigt av med förkrigsmodekappan.)

AGNES Han har åkt nu.

MYRAN Har Stalin?

AGNES Jag vet att det är viktigt att kämpa för rättvisan och jag tycker att många skall göra det, särskilt för vårt broderfolk i Spanien . . . men inte HAN. Han är ett stort barn. Han vill vara så modig.

VIVAN Han vill kämpa för freden Agnes.

AGNES Han kommer bara att ställa till besvär där nere, han är så klantig och opraktisk. *(Gråtande.)* Men ändå är jag kär.

VERA *(ger AGNES en klapp och näsduk)* Nu börjar vi arbeta.

SIGRID *(irriterad, klappar i händerna)* Kan vi få höra Elin Wägners appell.

ASTA Läs den du BOJJAN.

BOJJAN *(blir nervös)* Jag kan inte läsa högt.

SIGRID *(fräser)* Har ni nånsin hört talas om en karl som sagt "jag kan inte" i en förening?

(ALLA skrattar.)

BOJJAN läser med mycket svag och tunn röst, tittar oroligt på SKRIBENTEN som ler uppmuntrande. BOJJAN blir säker.)

BOJJAN Vi tro icke på skyddsvapen, på gasmasker och källare. Vi ha genomskådat det orimliga i uppgiften att skydda alla. Vi vilja icke

vara med om den brutala kamp för livet som i farans ögonblick måste blossa upp inom civilbefolkningen och i vilken de svaga och fattiga måste gå under. Vi vilja icke prisgivas med våra barn åt eld och gift utanför överfyllda skyddsrum men heller icke räddas på andras bekostnad för att sedan stiga ut i en ödelagd värld. Nej, mänskligheten måste utrota kriget innan kriget utrotat mänskligheten.

(Klipp till nästa möte samma år.

VERA kommer in med kvällstidningarna, sliter tag i tidningen. MYRAN sätter upp löpsedel på samma plats som de föregående "Socialistmajoritet i andra kammaren". AGNES har sorgband. Hennes NYE FÄSTMAN rycker åt sig tidningen. VERA och MYRAN är mycket ogillande.)

VERA Valsiffrorna är klara.

AGNES Vi har fördubblat antalet platser i riksdagen, vad var det jag sa, jag sa ju att vi skulle lyckas.

ASTA Har hon redan en ny?

VERA Ja, där går det undan.

FÄSTMANNEN Vad innebär fördubblat i det här fallet, i reda siffror?

AGNES *(sliter tillbaka tidningen)* Det var verkligen ett misstag att ta med dej hit till valvakan.

ASTA *(läser)* Vi kvinnor har gått från fem till tio platser i riksdan i alla fall. En klar ökning. En tendens som pekar framåt.

MANSSIDAN Nattståndna feminister. Fattar ni inte att ökningen beror enbart på att socialdemokrater och kommunister gått framåt.

SCEN 11

BOJJAN FÖRLOVAR SIG

(JERKER in i BOJJANS rum.

Maskinknatter i bakgrunden.

BOJJAN kommer rusande genom de öppna dörrarna. FLICKAN i balettkläder in i rummet. Hon är cirka 8 år.)

JERKER Jag skulle vilja prata ensam med dej ett slag.

BOJJAN Spring ut i rummet och träna din dans så ska vi gå snart.
(till JERKER) Det är balettavslutning i dag.

JERKER *(tar sats)* Jag har fått plats på en båt. Ja, ena dagen har jag arbete på LM och andra inte. Du vet hur det är. *(övertygande.)* På båten får jag ju bra betalt, jag kan ju spara. . . . Och jag skulle vilja se något nytt, jag skulle vilja se något annat innan man slår sig till ro. Båten går till Rio. *(BOJJAN helt tyst. Tittar bara på honom medan han argumenterar.)* Enda chansen för såna som mej är att jobba sig dit. Och jag får skriva för Metallarbetaren, har dom lovat.

(BARNET far uppfordrande fram och tillbaka och gör konst.

BOJJAN tittar ömsom på BARNET och ömsom på JERKER.)

JERKER Du stannar kvar här och när jag kommer hem gifter vi oss och skaffar egna barn. För nu kan vi inte. Det är bara fråga om ett år. *(BOJJAN gråter. JERKER tar om henne. De sitter som ett evigt fästmanspar på bänken.)* I morgon kväll förlovar vi oss.

BOJJAN *(gråter plötsligt)* Nej i övermorgon, hon ska bort i morgon. *(JERKER ut. BOJJAN samlar ihop sig.)* Klockan är kvart i. Vi måste gå till baletten.

(Musiken börjar. SKRIBENTEN alltmer jäktad vid skrivmaskinen.)

SKRIBENTEN Jäklar, jag är inte klar än. Gå i förväg. Jag kommer rusande.

(Sång: "Alltid splittras tankarna".)

ALLTID SPLITTRAS TANKARNA

Alltid splittras tankarna
när jag satt mej ner
Barnen kräver uppmärksamhet
Arbetet kräver ostördhet
Så växer den inre skulden
De oskrivna bladen
blir fler och fler

Jobba, jobba
fort för din idé
för innan nån är övertygad
ropar barnet "kom och se!"

Skratta, skratta
hastigt åt poängen
för innan skrattet brutit fram
har barnet kvävts i sängen

Spring, spring, spring, spring
lämna festen nu
för innan du har kommit hem
har barnet skurits mitt itu

(Pälsklädda KVINNOR och deras BARN väntar på att en balett-uppvisning ska börja. FLICKORNA förväntansfyllda och uppställda. BALETTFRÖKEN rusar in, samlar ihop FLICKORNA. BOJJAN försent in med ISA.)

BALETTFRÖKEN *(talar danska)* Gode Gud! Klockan är kvart över nu. Vi kan inte vänta längre på lilla Isas mamma.

BOJJAN Men hon kommer nog vilken minut som helst.

BALETTFRÖKEN Så må vi begynne! Ett, två, tre!

SKRIBENTEN *(I våningen. Sitter och knackar förtvivlat; parallellt.)* Jag kör fast hela tiden. Oh Gud, klockan . . . *(Hinner fram till uppvisningen just när den är slut och alla MAMMOR applåderar.)* . . . Jaså gick det fint älskling. Jag visste ju det. Nästa år kommer jag säkert . . . Jag lovar.

(Hennes DOTTER rusar mot henne med armarna utsträckta men rusar förbi och kramar BOJJAN.)

BALETTFRÖKEN Jaså, där har vi lilla Isas mamma!

(SKRIBENTEN förtvivlad. ALLA går ut småpratande.)

SCEN 12

SKRIBENTENS NYE MAN

(SKRIBENTEN passerar en MAN, FRU och BARN. De hälsar flyktigt. De vänder sig om. De hälsar igen. De håller fast varandras händer. Musiken börjar. FRU och BARN går ensamma därifrån. Horisonten färgas röd.

Sång: "Den fria kärleken".)

DEN FRIA KÄRLEKEN

Å tack för att han fann mej
Å tack för att vi fann varann
Förr var han en annan kvinnas man
Ja, jag kan beklaga
och hon kan nog anklaga
men kärleken är fri
och nu älskar vi

För ingen äger en ann
allt är till låns minsann
och nu älskar vi varann
i evighet

Ryck upp dej kära syster
ta dej samman nu
den fria kärleken
har ofria offer
och det är du
som gråter nu

(SKRIBENTEN och MANNEN sitter vid varsin skrivmaskin, som de plockat fram under sängen. BOJJAN och BARNET leker utanför.)

SKRIBENTEN Tänk att vi arbetar så fint tillsammans. Efter alla dessa ensamma år.

MANNEN 2 Mina tidigare kvinnor har alltid hindrat mej genom alla sina krav. Till och med min kärlek till barnen omvandlades till krav och krav . . .

(BARNET i dörren, hoppar hopprep.)

SKRIBENTEN Älskling vi arbetar nu. Kan du inte be Bojjan att du får baka en kaka.

MANNEN 2 Vad söt hon är. En gång skrev jag en dikt om min äldsta dotter. "När du sover är jag lycklig." Ja ja, det är förstört nu.

(SKRIBENTEN rusar över och tröstar. De kelar överdrivet. Hon skriver.)

SKRIBENTEN Nu är jag klar.

MANNEN 2 Får jag läsa?

SKRIBENTEN Det är om ökad kvinnorepresentation.

MANNEN 2 *(läser)* "Den allmänna opinionen är som ett gutta-perkasnöre. *(Hon skrattar åt sin egen formulering.)* Ena stunden erbjudes kvinnan ta plats i det kommunala livet, andra dagen dras hon tillbaka." *(Han böjer sig över bordet mot henne.)* Mycket impressionistiskt.

SKRIBENTEN *(lycklig)* Tycker du!

MANNEN 2 Men mellan oss finns det inga könsfrågor. Vi är jämstarka. Du har ett eget liv och jag har ett eget.

SKRIBENTEN Du hindrar mej inte som min förre man.

MANNEN 2 Vår kärlek är kravlös. Vill du höra hur jag tänkt lägga upp mitt arbete? Jo, jag delar upp mitt bokprojekt i tre delar. Två år för varje del. Ena året studier. Andra året skriver jag.

SKRIBENTEN Och jag ska verkligen ta itu med min försummade bok. Om barnets rätt, du vet, Nu känner jag mej så inspirerad. Jag hade tänkt börja med . . . *(Avbryts av BOJJAN i dörren.)*

BOJJAN Kom och titta på kakan nu.

SKRIBENTEN Vänta ett tag . . . jo, jag kommer.

(Hon går ut och återvänder höggravid.)

MANNEN 2 Jag blir så stolt när jag ser din mage och ser dej arbeta. Jag är övertygad om att barnet kommer att frigöra ytterligare resurser hos dej. Jag kom på en diktstrof om vårt barn. "När du drömmer . . . drömmer även jag."

(När han börjar skriva föder HARRIET en baby och den skriker. MANNEN flyttar snabbt ut maskinen.)

BOJJAN in med gula rosor.

SKRIBENTEN in med unge på armen.)

BOJJAN Kontorsflickorna på Harriets tidning får sparken när dom får barn – men hon får rosor.

(VERA in bakom henne.)

VERA Det är från hembiträdenas fackförening.

SKRIBENTEN *(hoppas till)* Du skrämde mej.

VERA *(BOJJAN håller fram rosen.)* Grattis. Här har du en blomma från flickorna också. *(SKRIBENTEN nickar. BOJJAN kör ner rosen vant bland de andra blommorna.)*

SKRIBENTEN Tack.

VERA Vi går runt och ber arbetsgivare skriva på kraven på att hembiträden ska ha minimilön, reglerad arbetstid och eget rum. Jag har en lista här. Ditt namn vore bra här.

SKRIBENTEN Självklart Vera. Som arbetsgivare känner jag mej som pionjär. Överklassfasonerna måste bort. Liksom underlägshetskänslorna. Nu ska vi slåss för dina rättigheter om jag bara hittar en penna. *(Lämnar över barnet till BOJJAN. Drar fram en penna. Skriver på.)*

BOJJAN Men det blir svårt för dej om vi reglerar arbetstiden.

SKRIBENTEN *(sårad)* Asch varför säger du så. Ibland vet jag inte vem som är anställd av vem.

VERA Hur mycket har du i lön Bojjan?

SKRIBENTEN *(hastigt)* Vi diskuterar just nu en ökning. Ökning för tillökning.

BOJJAN Det är lika bra att jag tar upp en sak nu när jag har Vera bakom ryggen. Jag har kommit med på en facklig kurs. Jag tar ut semester i nästa vecka.

SKRIBENTEN Ja ja det är bra. Bara du inte strejkar för mej.

VERA Har du tänkt på hur få artiklar Elin Wägner och de andra pionjärerna skulle ha skrivit utan hembiträden?

(Det ringer. SKRIBENTEN går och svarar.)

SKRIBENTEN Jag tar det.

VERA *(till BOJJAN)* Vi har inte sett dig på mötena på sista tiden.

BOJJAN Nej men det lugnar väl ner sig nu när det nya barnet kommit.

VERA Din fästman då?

BOJJAN Han är också borta och förverkligar sig.

VERA Låt dig inte suddas ut bara.

BOJJAN Nä.

SKRIBENTEN *(talar med redaktionen)* Ja, ja jag kan inte rå för att jag föder under semestertider. Kärleksbarn kommer när dom vill.

(Under tiden knuffas BOJJAN omkull av äldsta dottern. BOJJAN förklarar för henne sittande på golvet.)

BOJJAN Jo, jag ska åka på en kurs och lära mej prata. Jo, jag kan prata, men jag kan inte prata med vuxna. Jag får inte fram det jag vill. Och dom som gått mycket i skola dom kan prata så fint att dom får rätt fast dom kanske har fel.

SKRIBENTEN *(har kommit in. Står avvaktande. Känner sig utanför.)* Bojjan, jag är lessen. Tidningen ville absolut att just *jag* åker till Genève. Och det är viktigt nu att stödja Hesselgren och freden. Det tycker väl du också.

BOJJAN Din nye man kan väl stanna hemma.

SKRIBENTEN Han vill nog följa med. Och då kan jag ta med mig babyn.

BOJJAN Men jag har ju redan fått plats på den här talkursen.

SKRIBENTEN *(otåligt)* "Prata" är väl inte så viktigt. Någon av flickorna kan väl hjälpa dej. Genève är ju mycket viktigare, det måste du inse.

BOJJAN Jag vill göra något eget.

SKRIBENTEN *(hotfullt)* Vad ska jag göra då?

BOJJAN Gör vad du vill. Jag åker ändå på den där talkursen.

(Kort musikövergång "Bojjan vaknar".)

SCEN 13

RAGNHILD VÄLJER NORGE

(RAGNHILD och ELNA säljer Ny Dag på gatan. ELNA pratar bred skånska.)

ELNA Köp Ny Dag!

RAGNHILD Köp Ny Dag! Formera en enhetsfront mot fascismen!

ELNA Läs om Hitlers spindelnät i Sveriges näringsliv. Dom har knuffat en av våra över Liljeholmsbron. Köp Ny Dag!

RAGNHILD Va? Jag undrar om stämningarna är lika hårda i Norge.

ELNA Köp Ny Dag!

RAGNHILD Jag har träffat en fin partikamrat. Vi möttes i Sovjet. Han heter Halvdan och är från Trondheim. Han har lovat mej både fiskbullar och kärlek.

ELNA Både fiskbullar och kärlek? Ja fiskbullarna kan du lita på. Köp Ny Dag!

(SKRIBENTEN och MANNEN arm i arm. Sneddar över gatan när de får syn på RAGNHILD.)

SKRIBENTEN Jag känner henne. Men har ingen lust att hälsa nu. Kom, vi sneddar över.

ELNA Köp Ny Dag!

RAGNHILD Det där är min systers arbetsgivare. Journalist på Morgonbladet. Radikal på sitt sätt.

ELNA Är hon prenumerant hos oss?

RAGNHILD En bra kontakt om vår tidning blir indragen.

ELNA Det är kärvt att leva på försäljningen från denna hördu. 72 kronor i månaden. Ibland får man slita väl hårt. När jag får traska fem

trappor upp hoppas jag nästan att dom ska säga upp prenumerationen.

(Hotfull man fram med hund.)

RAGNHILD Köp Ny Dag!

ELNA Köp Ny Dag!

MANNEN Såna som ni borde utrotas. Vore det riktigt skulle jag bussa hunden på er. *(Han släpper hunden som tar ett stort språng.)*

(ELNA parerar snabbt med en spark. Hunden gnäller och gömmer sig bakom mannen.)

ELNA Kom inte hit och stick upp du. När jag går i graven ska jag i alla fall veta att jag gjort någon nytta. Du ska inte tro att du kan hindra mej.

(Projektion 1940.

ELNA och RAGNHILD darrar av rädsla.

FLYGBLADSKÖREN har megafoner.

Under sången drar sig ELNA och RAGNHILD ut.)

TIDSVERS 1940

Jösses flickor, häv er stämma
oss kan inte någon skrämman.
Vi har nu en plats i produktionen
slåss för neutraliteten
värna yttrandefriheten
hotade av tyska aggressionen
tystnad är förräderi
varje röst mot tyranni
räddar vår demokrati.

Kvinnan i krigets skugga

SCEN 14 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1940

Föreningens verksamhet tynar under kriget och kvinnofrågan läggs på is. Föreningen protesterar mot partiförbudet. Tyskarna i landet.

(Dörrarna öppnas.

Hemma hos VIVAN som flyttat ut och fått trädgård.

Närvarande: VERA, MYRAN i konduktörsuniform, BOJJAN, AGNES i senaste modet – rätt militärt.

Presenningar över hela trädgården. Där ser vi beredskapsgubbar och barn som leker. Och ett vackert äppelträd.

BOJJAN försöker dela ut garn och är vädjande.)

VIVAN Tänk att vi äntligen kunnat samlas!

BOJJAN Jäkla resväg. Jag har kånkat den här kassen hela vägen. Beredskapsgarn, som jag hämtat på förmiddan hos kronprinsessan Louise. En förskräcklig tillställning. Men alla kvinnoföreningar var där. En kärring hade blåräv på sej. Och jag hade ju Jerkers mössa och dom här stövlarna.

(Skratt. BOJJAN delar vädjande ut garn.)

VIVAN *(avböjer)* Jag har en hel låda garn därute som väntar till våra svenska pojkar. *(Hänvisar till beredskapssoldaterna i trädgården.)* Men när dom inte ser mej så smygstickar jag babykläder.

AGNES Tack ska du ha. Jag har åtta kilo garn hemma. *(Tar plikt-skyldigast upp en stickning, stickar demonstrativt.)*

BOJJAN (är syrlig) Du har väl fullt sjå med att sy dina nya stasser. Tänk att du under brinnande krig . . .

AGNES Var inte småaktig. Fattar du inte att jag har ett brustet hjärta som jag måste dölja. Den dan Agnes inte orkar träckla ihop vårmodet är det slut med Sverige. (*Mannekängar framför näsan på BOJJAN. Alla stickar. MYRAN blyg men stolt.*) Det här är bättre än uniform, men lite väl militärt . . . kanske.

MYRAN Man vänjer sig vid uniformen. Min flicka är stolt över att jag är en kvinnlig konduktör. Ni kan åka gratis på 4:an flickor. T.o.m. min man tycker plötsligt att det är riktigt att jag arbetar. Det gagnar fosterlandet. (*Ut till publiken.*) Det är konstigt men även kriget har sina fördelar. (*Stimulerad.*) Men plötsligt . . . jag har så mycket att göra . . . jag hinner inte ens ur kläderna . . . (*Tar upp listor.*) Är det nån som vill ta ett finskt fadderbarn . . .

(*En boll träffar gubbarna. BEREDSKAPSGUBBE störtar in, myndigt. Håller fram en röd boll som bevis.*)

BEREDSKAPSGUBBE Vi kan inte tolerera att barnen sparkar boll vid vår förläggning.

VIVAN Ta och flytta ert tält från min tomt då.

(*Gubbarna rycker upp trädet.*)

MYRAN Så kan du inte säga till pojkarna, dom försvarar ju oss.

VIVAN Frågan är mot vem. Dom tycks tro att fienden kommer endast från öster.

MYRAN Det skriver min man till mej.

VIVAN Förresten är jag redan osams med dom. Jag har gått runt med listor här i området mot att dom skall ta pojkarna ur gymnasiet och sätta in dom i det militära. Har man nu fått in sin grabb i gymnasiet så . . .

MYRAN Du är egoistisk.

VERA Nä hon har rätt. Barnen skall inte dras in i kriget. Men känns det inte konstigt Vivan, att du mitt inne i ett världskrig skaffar ett barn till? Du har ju fyra redan. Jag för min del tycker att det är oansvarigt att sätta barn till denna värld.

(Obehaglig paus. Alla sticker.)

BOJJAN Jerker och jag skulle aldrig . . .

VIVAN Äh ni kommer ju inte ens till. Så lång är väl inte hans snopp så den räcker ända från Rio. *(Hon skrattar livat och elakt.)*

BOJJAN *(plötsligt gråtfärdig)* Lissabon . . . Men även om han vore hemma så . . . så skulle jag aldrig göra det. För om barnen hade nån talar skulle dom aldrig vilja komma till denna värld.

VERA *(humorlöst)* Vivan, nu finns det ju ändå lagliga preventivmedel, tack vare kvinnorörelsens trägna arbete.

AGNES *(skämtsamt)* Vårt arbete Vivan.

VIVAN *(tycker inte det är roligt längre)* Jag har valt att skaffa mej barn. Det är en manifestation.

AGNES *(oskyldigt)* Vad kallade du det för?

VERA *(upprört)* Tänk om ditt barn föds i koncentrationsläger.

VIVAN Just för att jag tror att det inte skall gå så, har jag skaffat mej ett barn. Alla kvinnor arbetar ju mot kriget. Och att inte våga föda barn nu, det vore ju att inte tro på nån framtid.

(Hönskackel.)

ASTA Utanför kacklar hönsen och här klirrar stickorna. Ja det är ett verkligt kvinnomöte.

VIVAN *(störtar upp)* Var träffade du hönsen?

ASTA På gräsmattan.

VIVAN Jäklar, nu har ungarna släppt ut hönsen igen. *(Störtar ut.)*

ASTA *(otåligt)* Nu måste vi samla oss och göra ett uttalande mot transportförbudet mot Ny Dag.

VIVAN Prata lägre . . . tänk på . . . *(Sänker rösten, viskar och pekar menande ut mot trädgården och gubbarna. De drar sig från dem. Beredskapsgubbarna drar över pressenningar över alla stolar.)*

ASTA Vi måste protestera mot inskränkningarna i tryckfriheten. Det är en skamlig eftergift åt tyskarna.

BOJJAN Men det var ju nödvändigt att dra in kommunistpressen för att få nazisttidningarna förbjudna.

ASTA Nästa gång är det er press som förbjuds. Vi gör en gemensam protest och skickar upp till regeringen. Med våra namn under.

MYRAN *(stannar avvaktande och är rädd)* Jag kan inte skriva under... han umgås med tyskarna... han får säkert reda på det... snälla ni låt mej få slippa... *(Hon springer. Alla blir förstämda.)*

ASTA Harriets namn är viktigt.

BOJJAN Hon försöker ta sig in i Norge. Hon ska skriva om ockupationen i Morgonbladet. Jag är så spänd över att få höra nåt från henne, hon skulle träffa min syster...

ASTA *(överord)* Harriet är en mycket orädd kvinna.

VERA *(stött)* Bara hon kommer i tid.

(Mörkret faller.

Övergång: En sirén.

HALVDAN och RAGNHILD målar "ned med tyskerne" i natten. De kysser varandra. HALVDAN försvinner, RAGNHILD plockar in SKRIBENTENS ryggsäck och skrivmaskin.)

SCEN 15

KRIGSREPORTAGE I NORGE

(SKRIBENTEN snör upp sin ryggsäck, hon är hos RAGNHILD. Pekar på sin tunga skrivmaskin.)

SKRIBENTEN Det var inte lätt att komma över gränsen. Jag har bara tandborsten med mej. Frånsett den där.

RAGNHILD Tyskarna har inte täppt till överallt. Det är många som tar sig ur Norge nu. Halvdans bror liftade t.o.m. med dom till Oslo när han rymde från militärtjänsten och stack vidare till Amerika.

SKRIBENTEN Alla passar inte till hjältar förstås. Jag vet ingenting om motståndsarbetet. Men jag behöver bra kontakter, bra namn. *(Sammanbitet, streberaktigt.)* Jag fick *slå* mej till det här jobbet och jag *måste* tillbaka innan alla *andra* svenska journalister kommer hit. Det är hyggligt av er att hjälpa mej. Halvdan är för bra för att vara sann hördu. Han är en riktig karl.

RAGNHILD *(enkelt)* Jag märkte att du blev förtjust i honom.

SKRIBENTEN *(rodnar)* Han kan mycket och så...

RAGNHILD Han blev mycket intresserad av dej också.

SKRIBENTEN *(glad, berörd)* Hur då? Han tyckte kanske att jag pratade för mycket... Blev du svartsjuk?

RAGNHILD Han sviker mej inte. Jag har inget att vara rädd för – tror jag.

SKRIBENTEN *(kåserande med en bitter ton inunder)* Det låter för bra för att vara sant. Själv kan jag inte lämna rummet på en fest utan att min man försvinner in i något rum med någon annan. Så sitter jag där och kämpar med gråten och försöker spela oberörd.

RAGNHILD *(intensivt och övertygande)* Jag skulle aldrig orka med ett sånt liv. Vi har inte tid till sånt. Och i krig är jag och Halvdan ointressanta. Intressant är var vi behövs. Känner inte du så?

SKRIBENTEN Jag är aldrig så där tvärsäker, vet du. På vilket sätt behövs *du* här i Norge?

RAGNHILD Varje morron när Halvdan går iväg blir jag sjuk av att inte ha ett arbete. Jag bara stoppar hans strumpor just nu. Men när vi kommit ur det här skall jag aldrig stoppa strumpor och äta fiskbullar mer.

(Sång: "När vi kommer ur det här". HALVDAN kommer in under sången och svänger RAGNHILD runt.)

NÄR VI KOMMER UR DET HÄR

Vi flyr undan matbrist
krig och ledsnad
och drömmer små
enkla saker till sist
om vi kommer ur det här
om vi kommer ur det här
så lova mej då
med armen om min hals
att jag aldrig ska stoppa dina strumpor mer
att jag aldrig ska äta några fiskbullar mer
att vi aldrig ska gräla mer
när vi kommer ur det här
när vi kommer ur det här

HALVDAN *(riktar sig till SKRIBENTEN)* Men hon gör ett fint jobb med kvindeavisen och partiet. Vi fick inte trycka avisen idag. Tyskarna hade fått tag i sättmaskinen.

RAGNHILD *(talar halvt norska)* Vi må finne ett nytt tryckeri denna uge.

HALVDAN Jag fann ett tryckeri som trycker i natt.

SKRIBENTEN Då följer jag med. Det är ett fint insidereportage.

HALVDAN Ja, kom med.

RAGNHILD (*hindrar SKRIBENTEN*) Varför skrev du inget om transportförbudet hemma mot Ny Dag?

SKRIBENTEN Du vet tidningen . . .

(*Knackning, tyska soldater.*)

RAGNHILD Tyskarna . . .

(*HALVDAN hoppar ut genom fönstret, RAGNHILD gömmer SKRIBENTEN och rör i grytorna.*)

SOLDAT Kann ich Ihre Pass und Aufenthaltserlaubnis haben.

RAGNHILD Uppehållstillståndet?

HALVDAN (*ropar på avstånd*) Vi måste gifta oss, Ragnhild . . . där ser du.

(*Soldaten rycker till.*)

SKRIBENTEN (*visar sig. Rycker på axlarna charmigt vädjande, förminskar sig.*) Ich habe keine Aufenthaltszus . . . Ich habe es . . . tappat . . .

SOLDAT (*dystert*) Verloren.

(*Klipp.*)

Den tyska soldaten går med SKRIBENTEN upp mot fjällen. Hon bär sin tunga maskin och ryggsäcken. De går på stolarna som föreställer berg.)

KÖREN "Morgonbladets kvinnliga reporter utvisad ur Norge . . ."

SKRIBENTEN Jävla skit, vad ska dom säga därhemma . . . jävla tyskgris . . . BANG klarar sig säkert . . . (*Försöker kommunicera med den tigande vakten som pressar henne framåt.*) Habe sie keine Heim . . . hemlängtan . . . HEIMVEH?

SOLDAT Dies ist meine neue Heimat.

SKRIBENTEN Sie haben viele jetzt. Han har många nya hemländer. Kennen sie diese Fabel . . . (*SKRIBENTEN är tydlig och pedagogisk i sin historia om två små hästar. Gestikulerar.*) Det var en gång två små hästar. Den ena stannade alltid i stallet. Han levde mycket länge. Men den andra lilla hästen flyttade alltid runt. Han dog mycket ung.

SOLDAT (*oberörd*) Da ist Schweden. Auf Wiedersehen Fräulein.

SKRIBENTEN (*ler insmickrande*) Va . . . det hoppas jag inte. (*Soldaten går på en mina. Explosion. SKRIBENTEN ropar.*) Är det någon här . . . ? (*Bara ekot svarar.*)

RÖSTER . . . här . . . här (*sång*) . . . död i snön . . . död i snön . . .

(*SKRIBENTEN lyfter försiktigt på fötterna och trevar framåt. Hon är rädd.*

Musik ligger svagt under.

Hon hör redaktionschefen.)

REDAKTIONSCHEFEN Att bli krigskorre, det är det högsta stadiet för en journalist. Är man kvinna dessutom! Lyckas du blir det en fjäder i hatten.

SKRIBENTEN (*sätter sig flämtande och försöker skriva och tittar på den döde soldaten som står fastfrusen i ett heil-hitlertecken*) En liten stupad soldat . . . (*Just när hon börjat skriva ångar JOURNALISTEN BANG in.*) Där kommer ju Bang.

(*Hon kommer kutande i basker, trenchcoat och snöskor fastspända på fötterna. De springer mot en telefonkiosk. Bang hinner före.*)

BANG (*ringer in sitt meddelande med den eviga kaffekoppen framför sig*) Tyskarna avskurna, trupptåget förde fram till gränsen. Första salvan tog ljuset i Agdenäs . . . tatatata . . . hänger ni med? (*Hon kommer ut, kastar ett glatt rop till SKRIBENTEN.*) Lycka till! Här händer saker.

(*BANG ångar in i Norge igen. SKRIBENTEN kryper in i telefonkiosken.*

SKRIBENTEN ringer.)

REDAKTIONSSEKRETERAREN BANG har lämnat till DN redan. Fort, fort; så vi får alla nyheter från Trondheimsfronten.

SKRIBENTEN Det har hänt ett missöde. Jag har blivit utvisad.

REDAKTIONSCHEFEN Ge mej det du har.

SKRIBENTEN Nej, jag kan inte . . . Jag kommer hem och skriver . . . det är lättare hemma.

REDAKTIONSCHEFEN Hem?

SKRIBENTEN Hem.

REDAKTIONSCHEFEN Skynda dig hem får vi se om du klarar av Heidenstams begravning. Vår fosterlandsskald har dött. Fan . . . hon höll inte måttet.

(Vi ser en begravningsprocession. SKRIBENTEN klättrar upp på en bänk för att se bättre. Krigspressenningen lyfts av stolarna. En gnistrande svensk sidenflagga hissas upp. De svartklädda gästerna sätter sig. Nazistofficeren lägger en hakkorskrans på graven. Vitklädda småflickor med röda amaryllis i händerna radar upp sig fosterländskt.)

SKRIBENTEN Nä, nu skriver jag att det ligger hakkorsflaggor på nationalskaldens grav. *(Tvekar.)* Nä, det skriver jag inte, jag har inte råd. Jag skriver så här . . .

FLICKKÖREN "En örtagård av röda amaryllis. Här samsas kungens lagerkrans med stor björklövskrans från socknens ålderdomshem till en hyllning av vår store fosterlandsskald."

(Under tiden vräks ELNA brutalt. Hennes saker slängs ut. RAGNHILD försöker hindra att sakerna krossas.)

SCEN 16

RAGNHILD ÄR HEMMA

(ELNA vägrar att flytta. Stort tumult.)

MAN FRÅN KONTORET Er man har slutat.

ELNA Han har inte slutat. Ni har kört bort min Jansson. Vart ska vi flytta nu? Till bersån?

RAGNHILD Bolaget kan väl inte bara köra ut folk och sparka dom hur som helst?

MANNEN FRÅN KONTORET Vad ska jag göra, ni blir ju bortmotad av era egna arbetskamrater. Men direktionen har ju erbjudit eran Jansson jobb i England. *(Han går.)*

ELNA Va ska jag i England å göra. Jag kan inte prata engelska.

MAN FRÅN KONTORET *(ropar på avstånd)* Vi behöver inga fosterlandsförrädare.

ELNA *(skriker tillbaka)* Vem är det som är förrädare, ni skulle allt hälsa tyskarna välkomna, men än har ni oss inte alla i läger. *(Till RAGNHILD, lugnt.)* Hur kan det vara att man har fått alla att tro att vi är fosterlandsförrädare?

RAGNHILD Jag tycker om det här landet så mycket att jag kom hem nu när partiet behövde mig.

ELNA Det gjorde du helt rätt i. Di svenska kommunisterna är di bästa.

RAGNHILD Om du fick välja mellan en svensk bondeförbundare och en engelsk kommunist, vad tog du då?

ELNA *(upprepar frågande)* En svensk bondeförbundare och en engelsk kommunist . . . Ja? Det är tveksamt.

(Dom skrattar.)

RAGNHILD (sökande) Jag tycker att det vore roligt att arbeta . . . i en kvinnoförening . . . Vad tycker du?

ELNA Usch, bara kvinnor. (*Dom skrattar. Ut till publiken.*) Vad jag tycker är skoj med politiskt arbete, det är karlarna.

(*Sång: "När jag går i graven".*)

NÄR JAG GÅR I GRAVEN

Medveten blev jag från början
jag fick det med modersmjölken
min mamma tvätta kläder
i dom rikas hus
men fick en piga stryk
så koka mamma över
hon välte deras byk
och sen så gick hon hem . . .
Min mamma sa: När jag går i graven ska jag veta
att jag har försökt att göra något

Medveten blev jag från början
jag fick det med modersmjölken
min pappa garva' läder
och flytta landet runt
han höll alltid tal
mot stat och kapital
och när han sen fick sparken
så flytta vi igen . . .
Min pappa sa: När jag går i graven ska jag veta
att jag har försökt att göra något

Medveten blev jag från början
jag fick det med modersmjölken
min man är agitator
kan aldrig hålla käft
när han har fått ett jobb
så börjar han sin räfst
mot frossarna där uppe
och så sparkas han igen . . .
Min man säger: När jag går i graven ska jag veta
att jag har försökt att göra något

När jag går i graven
ska jag veta att jag
har försökt göra något

SCEN 17
FÖRENINGEN
JÖSSES FLICKOR
1943

(Projektion: 1943.

Begravningsgästerna och nazisterna sitter framför graven i mitten av scenen. RAGNHILD och ELNA på en koffert. Till höger agiterar manssidan, och till vänster i föreningslokalen finns ASTA och VERA. ELNA sjunger sin sång, och refrängen backas upp av de svartklädda begravningsgästerna med sina vita kallar. Manssidan lägger in ett stöd för nazisten som knäpper uppsluppet i refrängen.)

MANSSIDAN Vi inom bondeförbundet och högern kräver ett förbud mot kommunisterna. Däremot skulle ett förbud mot svenska nazistgrupper inte tolereras av tyskarna.

(Efter andra versen kommer ASTA och VERA in.)

VERA Kriget har tagit död på kvinnokampen. T. o. m. du Asta har bara Hitler på hjärnan.

*(VERA sitter vid skrivmaskinen.
ASTA står över henne.)*

ASTA Ryck upp dej Vera. Först måste vi slå tillbaka fascismen och rädda demokratin till eftervärlden – sedan försvara kvinnans ställning på arbetsmarknaden. Skriv nu.

VERA Tvivlar du aldrig?

ASTA Nä, jag är obotligt naiv. Ja, läget är dramatiskt. Men inte hopplöst.

(ELNA sjunger tredje versen, och hoppar över graven, nazisten är orörlig, alla sjunger.

FINAL.)

AKT II

Kvinnans värld

SCEN 18 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1946/47

Föreningen anordnar fredsmöten och samlar in pengar till Leningrads barn. Fler medlemmar.

(Flickkören in sjunger och spelar "Befrielsen är nära", del 2. VIVAN andlöst springande i strålkastare på en väg parallell till 1:a aktens inledning. En flicka ur flickkören springer framför henne, rakt ut i trafiken.)

VIVAN Frida! Frida! Spring inte på gatan. Mamma kommer och hämtar dej... *(Häftig inbromsning, gnissel. VIVAN skriker.)* Nej...

(Projektion: 1946

Ljuset upp.

På linor över scenen hänger barnkläder, små välstickade plagg i vackra färger. Föreningens kvinnor stickar och sorterar, numrerar. MYRAN, AGNES, SIGRID, ELNA och RAGNHILD, i bakgrunden ASTA som förevisar utställningen "Leningrads barn" för Alexandra Kollontay.)

ASTA Här kan ambassadör Kollontay se att insamlingen för Leningrads barn engagerat hela vår förening.

ALEXANDRA KOLLONTAY Oh, vilket uppoffrande arbete. Tänk att sticka så här fina plagg till andras barn . . . När vi tog initiativet till den trodde vi aldrig att så stora delar av svenska folket skulle hjälpa till. (*Hon ler mot de arbetande medlemmarna. ASTA är stolt och de går ut småpratande.*)

ALEXANDRA KOLLONTAY Det visar på vänskapen mellan det svenska och sovjetiska folket.

ASTA (*entusiastiskt*) Handarbete kan också vara en politisk handling har jag alltid sagt. (*De andra ger varandra menande ögonkast.*) Vår förening är på väg att växa. Kvinnorna vill slåss för freden.

ELNA Jaha, nu är denna klar. Detta är i alla fall bättre än att stoppa karlstrumpor.

RAGNHILD Har du gjort rosetter på din?

ELNA Ja, varför ska inte föräldralösa och sjuka barn ha rosetter lika väl som våra egna här hemma. Fast så fint skulle jag aldrig gjort åt min egen glutt.

MYRAN (*upprörd*) När jag tänker på alla barn som inte har nån stans att sova i natt . . . eller som letar och letar efter sina döda föräldrar kan jag inte sova . . . Måtte detta aldrig hända igen . . . Tänk på alla finska barn . . . alla tyska barn . . . nej aldrig mer igen. Vi måste kämpa för freden.

SIGRID (*sänker rösten*) Nej, här kommer Vivans dotter. Den äldsta. (*VIVANS DOTTER in med en liten kartong, som hon börjar packa upp.*

VIVANS DOTTER spelas av samma skådespelare som gjort VIVAN.)

AGNES Vivan upp idagen.

VIVANS DOTTER Mamma skickade lite saker till insamlingen. Själv orkar hon inte komma.

AGNES Stackars Vivan!

ELNA Hur är det med mamma nu då?

VIVANS DOTTER Hon har tappat orken sedan Frida dog. Hon känner sig så tom, har bara gråten kvar, säger hon. Men jag kan ju

börja hjälpa till. Mamma vill att jag ska arbeta för freden. Och rättvisan.

ELNA *(till RAGNHILD)* Inte för att jag är för våld och vapen men varför är det just vi kvinnor som ska slåss med hjälp av stickor, kan du svara på detta?

(Klipp 1947.

Ett ansikte i strålkastarljuset. Asta eller någon av föreningens medlemmar.)

RÖST Kvinnornas ring runt jorden måste bli tätare för att bli obrytbar. Atomexperimenten går vidare. VI HAR KORT TID PÅ OSS, om vi skola vinna freden, vilket är den stora världsuppgiften, anslut er till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund.

(FLYGBLADSKÖREN sjunger med armarna om varandras axlar.)

TIDSVERS 1947

Jösses flickor öppna famnen
vi ska knyta vänskapsbanden
och för gott begrava alla svärd.
Kvinnor här från alla länder
ska med sina egna händer
bygga upp en ny och bättre värld.
Barnen ska vi lära allt vi vet
visa på vår egen enighet
nyttan av en solidaritet.

(De olika ländernas flaggor vajar. Frankrike, Sovjet, Sverige, USA, Tjeckoslovakien, Republikanska Spanien.)

ASTA *(förbi och vinkar åt publiken)* This way please, follow me.

(ELNA, RAGNHILD och VIVANS DOTTER sitter vid biljettbord. RAGNHILD stämplar. VIVANS DOTTER vinkar ut till publiken.)

ELNA Ja biljetterna är snart slut.

VIVANS DOTTER Ja gud vad mycket folk. Tänk er, kvinnor från 80 länder. Mamma är här också. Hon sitter där borta.

RAGNHILD (*stämplar och tittar ut*) Och där sitter Bojjan, alldeles bredvid socialdemokratiska kvinnoförbundet . . .

ELNA (*tryggt*) Ja det är tur att man kom med i kvinnoarbetet nu, när det är medvind. Jag har haft nog av motlut.

SKRIBENTEN (*rusar fram till bordet*) Har ni många biljetter kvar?

ELNA Nä dom är slut. Snart. Aspuddenflickorna kommer med flera.

SKRIBENTEN Detta BLIR en framgång. Jaha där är Popova från Sovjet och där har vi Pasionaria från Spanien . . . och där kommer världsförbundets ordförande Eugenie Cotton. Och där har vi Birgit Cullberg (*Birgit Cullberg kommer förbi och gör en snabb uppvisning med hjälmen, just när de tittar bort.*) "... skall dansa politiska danser . . ." Hur ser det ut?

RAGNHILD Tänk! Om alla 80 miljoner kvinnor som finns representerade här ikväll arbetar för freden och verklig rättvisa . . . Jag känner det finns en verklig enighet mellan kvinnor, Elna.

ELNA Jo, jag har inga illusioner.

SKRIBENTEN Tyst nu ska Pasionaria tala.

ELNA Hoppas dom tolkar . . . annars förstår jag inte ett dugg.

(Alla kvinnor samlas på scenen för att lyssna.

La Pasionaria. Dolores Ibarruris spanska tal ur högtalarna. Vi hör en bit ur talet. På svenska tas denna bit: "Vi som kämpar för en fredlig och rättvis värld känner väl till och är icke förvånade över hur aktivt de svenska kvinnorna deltar i kampen för kvinnans rätt som mor, som arbeterska, som medborgare."

Namn som Ellen Key, Fredrika Bremer, Kata Dalström.

Ovationer, föreningens medlemmar gråter och skrattar lyckligt.)

AGNES Fantastiskt!

(Under applåderkastarna kastar Agnes en röd ros till publiken.)

MYRAN Vilken kvinna! Ett verkligt samvete för alla som längtar efter frihet och demokrati.

AGNES Succé för vårt förbund. Alla spanienkämpar höll på att välta henne. Män som kvinnor. Applåderna slutar ju aldrig. Ja, men det är ju fantastiskt.

RAGNHILD *(störtar upp)* Jag måste sätta fart på LM:s orkester.
Kom nu Vivans dotter. *(Går.)*

AGNES Du kommer väl till efterfesten, Harriet?

SKRIBENTEN Nä, jag måste till tidningen.

AGNES *(går med SIGRID)* Kom då Siggan.

(MYRAN och ELNA kvar. Elna räknar, sorterar och städar upp.)

MYRAN Detta kommer jag aldrig att glömma. Jo Elna jag skulle vilja tala med dej. Det är mycket allvarligt. Jag läste Bibeln i natt.

ELNA ... Kunde du inte sova?

MYRAN Och då blev jag socialist.

(Paus.)

ELNA Ett sätt är så gott som ett annat.

MYRAN Jag känner att Jösses Flickor seglar i stark medvind. Att kvinnorna är eniga. Nu ska vi arbeta för internationell solidaritet.

(De skall ta ut biljettbordet. Myran drar åt fel håll i sin entusiasm.)

ELNA Glöm inte burken där.

(Scenövergång.

Järnridån går ner.

Ragnhild och Flicka 1 in och börjar arbeta vid arbetsbänken.

På järnridån: LM Eriksson.)

SCEN 19
RAGNHILD PÅ LM
1947

(Musik ligger och dunkar monotont under arbetet.)

TIDSSTUDIEMANNEN *(står och iakttar FLICKA 1 som jobbar snabbt och pinat med att koppla elektriska dosor)* 3 sek. Fantastiskt! Du var ännu snabbare nu. Är du alltid lika snabb?! *(FLICKAN ler. Tidsstudiemannen flirtar och flickan arbetar snabbare. Flicka 2 lastar av lådor och lämnar nya.)*

RAGNHILD För helvete Greta, vad är det för takt du jobbar i?

TIDSSTUDIEMANNEN Jag står och ser på ett verkligt fint och smidigt kvinnligt arbete. *(Han antecknar tiden.)*

RAGNHILD Greta jobbar inte så där fort annars.

FLICKA 1 Nja...

RAGNHILD *(till TIDSSTUDIEMANNEN)* Ni skrämmer upp flickorna här. Ni smyger på oss och ljuger om våra tider. Ni ställer er in hos flickorna och lurar dom att arbeta snabbare.

TIDSSTUDIEMANNEN *(irriterat)* Var jobbar du själv?

RAGNHILD Där borta vid maskinen och här när jag behövs.

(RAGNHILD går över och tar FLICKA 1:s plats vid arbetsbänken. Blickmätning. Börjar utstuderat arbeta långsamt. MANNEN går.)

FLICKA 1 Du säger alltid ifrån du.

RAGNHILD *(utom sig)* Det är bara att bestämma sig. Ja det är en plikt. Å hur kan ni gå på deras falska prat och beröm? Dom för ju krig med räknestickan, fattar du inte det!

BASEN Tidsstudiemännen kan lura dom att jobba prydligt och fort...

(FLICKA 2 sjunker ihop.

FLICKA 1 och RAGNHILD hjälper henne upp.)

RAGNHILD Hur är det?

FLICKA 1 *(jobbar vidare)* Det är värmen.

RAGNHILD *(skriker)* Jobbet är för tungt för'n! *(RAGNHILD orkar inte ensam bära henne.)* Kom då! *(De bär flickan och lägger henne.)*

FLICKA 2 Jag ska få ett nytt lättare arbete. Jag har blivit lovad. Jag har en halvpanna med till kvartsbasen.

FLICKA 1 Hur fick du tag i den. Du som är gift har väl ingen motbok.

FLICKA 2 *(yrar)* Jag snodde den av min man. Hoppas att han inte slår ihjäl mej.

RAGNHILD *(rycker åt sej flaskan)* Får jag flaskan! *(Går tvärs över scenen till manssidan. Basarna har paus.)*

RAGNHILD *(in, tvekar)* Jag har kommit för att ge dig betalt för jobbet.

BASEN Japp, en halvpanna...

(RAGNHILD slänger innehållet i ansiktet på BASEN. Musiken tystnar. De andra basarna tjuvar av skratt. RAGNHILD darrar.)

RAGNHILD Placerar du inte om flickorna på min avdelning på lättare jobb får du flaskan också. *(Kastar flaskans innehåll i ansiktet på honom. Går snabbt därifrån.)*

BASEN *(ropar hätskt)* Det har du fått betalt för, av ryska ambassaden va...

(FLICKORNA omringar RAGNHILD.)

FLICKA 1 Du är inte rädd du. Du skulle snacka för oss.

FLICKA 2 Kan du inte ställa upp i styrelsevalet för oss...

RAGNHILD Men jag är inte van vid rent fackligt arbete...

FLICKA 2 Är du feg?

(Skålar och dricker varsin kapsyl renat av det som är kvar i flaskan och fnissar.)

RAGNHILD Feg är jag inte.

FLICKA 1 Då så!

RAGNHILD Men valberedningen har inte utsett mej . . .

(Lunchvisslan hörs.

Musikövergång.)

FLICKA 2 Du har ju vårt förtroende, vi ska rösta in en kvinna som kan prata för oss . . . Du måste ställa upp, lova det!

FLICKA 1 Ragnhild lova att du ställer upp.

(De går. Dörrarna går ihop innan de stängs helt kommer RAGNHILD ut med JERKER. De är båda mycket upprörda.

Musiken slut.)

RAGNHILD Valet var ju uppgjort. Jag hade inte en chans.

JERKER Du tillhör FEL parti sa jag ju. Kommunisterna får aldrig majoritet i styrelsen sedan ni tömde strejkkassorna på LM.

RAGNHILD Majoriteten var ju för strejk.

JERKER Vi förlorade på er förbannade strejkromantik.

RAGNHILD Skall man sluta kämpa för att man riskerar nånting?

JERKER *(mycket övertygad)* Hade du satsat rätt för 20 år sen och gått på rätt möte . . . ja eller om du bara varit kvinna och inte organiserad hade du haft stora chanser. Du är i och för sig kunnig och omtyckt. Men vi litar inte på dej. Du går i ledband. Men än är det inte för sent. Kom över till oss. Den demokratiska arbetarrörelsen behöver kunniga kvinnor nu. *(Tar vänligt i svägerskan.)*

RAGNHILD *(skrattar till)* Å vilket prat. Skulle jag bli självständigare hos er? Och ditt parti vill inte ha självständiga kvinnor. Och dom få som är det öppnar ni fallucka för. Ni i facket för inte fram kvinnorna. Man måste börja i en annan ände. Jag har gått in i "Jösses".

JERKER *(hånande)* Har "Partiet" sagt åt dej va?

RAGNHILD Det här satans kriget har fört fram kvinnorna. JER-

KER, fattar du inte att vi är en kraft . . . en rörelse nu . . .

(BOJJAN kommer och skall möta JERKER. Ger ett brev till RAGNHILD, fortsätter bort med JERKER som håller om henne.)

BOJJAN Här har du brev från Halvdan. Det har tydligen gått runt bland alla dina adresser . . .

RAGNHILD "sätt dej ner innan du läser brevet" *(Sätter sej lydigt, börjar läsa. Musiken börjar.)*

HALVDANS RÖST "... Kära Ragnhild . . . kära kamrat. Felet är väl att jag vill verka i Norge och du i Sverige. Jag gifter mej nu med en norsk kamrat. Hon skall ha ett barn. Vi är väl inte mer än människor."

BOJJAN *(ropar till systemen)* Va skriver han?

RAGNHILD *(ropar tillbaka, håller tillbaka gråten)* Vi står på varsin barrikad, men kampen är gemensam!

(BOJJAN skrattar på avstånd, där hon står med JERKER.)

(Sång: "Vi står på varsin barrikad".)

VI STÅR PÅ VARSIN BARRIKAD

Nej, jag är inte
sviken
nej bara satans
besviken
Vi står på varsin barrikad
och kampen är gemensam
trots samma mål och mening
känner jag mej ensam

Ditt liv är därborta
mitt liv är härhemma
Men även en kvinnlig kamrat
kommer alltid tillkorta
Jag kunde flytta dit
men du ville aldrig hit

Nej, jag är inte
sviken
nej bara satans
besviken . . .

SCEN 20

JERKER DRAR I BOJJAN

JERKER (*upprymd med armen runt BOJJAN*) Han hade pengar i lädan gubben. 7.000 kronor.

BOJJAN Visserligen var han gammal, men så glad behöver du inte lata.

JERKER Han var en snåljåp. Mamma fick aldrig ett öre till kläder. Va han måtte snålat ihop. Vi kan köpa hus. Vi kan slippa det här tränga mörka rummet på stan, vi kan slippa komma överens om tider med Harriet och vara beroende...

BOJJAN (*drar sig undan*) Ett hus... har du storhetsvansinne?

JERKER Pengarna räcker till insats i Enskede. Vi bygger i vår, en sän här egnahemskåk. (*Massor av ritningar, som han tar upp ur bagen. Han fångar in BOJJAN som fått en oartikulerad ångest och drar sig undan.*) Och du slutar... Gumman... det är dags nu...

BOJJAN Vad menar du?

JERKER Jag vill ha barn med dej nu.

BOJJAN Redan! Det känns för tidigt. Men det är mycket kvar att göra... det är oklart...

JERKER (*driver på. BOJJAN har svårt att artikulera.*) Vad är oklart?

BOJJAN Harriet... Harriets barn... jag själv...

JERKER Du skämtar Bojjan. Vi har dragit omkring med varandra som ett gammalt seriepar... Lisa och Sluggo va... (*BOJJAN skrat-tar inte.*) Du måste skaffa ett eget liv nu, tillsammans med mej.

BOJJAN Ja, jag skulle vilja hinna... jobba med något eget... vilja hinna... jag känner mej inte färdig själv... Fattar du? (*Skakar JERKER.*)

JERKER Strejken är över, kriget är slut. Jag har sett världen! Vad väntar vi då på? Vi kan bygga NU. Du kan ha egna barn nu. Visst vill du det . . .

BOJJAN O, ja . . . jo det också . . .

JERKER Du är över trettio, du måste välja. Vill du inte ha mej Bojjan?

BOJJAN *(skriker, ångestfullt)* Jooo . . . *(Han tar om henne hårt.)*

(Sång: "Jag vill inte suddas ut".

Flickören sjunger. Under slutet av sängen dansar de ut runt Bojjan som börjat städa. De har skolväskor på sig.)

JAG VILL INTE SUDDAS UT

Nej, jag vill inte suddas ut
för kärleks skull
även om han som suddar
är öm och kärleksfull

Du ser mej som en tavla
som andra kluddat på
du vill sudda allting bort
och fylla den med egna tecken
och skriva dit "Låt stå!"

Nej, låt dej inte suddas ut
för kärleks skull
även om han som suddar
är öm och kärleksfull

SCEN 21

SKRIBENTEN ÖVERGES

(SKRIBENTEN in, nypåklädd, med bara en sko. Bojjan städar.)

SKRIBENTEN Oj jag har försovit mej. Jag som skulle vara hos Sigrid klockan åtta. Jag har lovat göra en intervju för förbundsbladet med anledning av hennes födelsedag. I ett mycket svagt ögonblick. Var är lillan?

(SKRIBENTEN springer omkring, letar rätt på sina saker.)

BOJJAN Hon har gått till skolan. Jag mötte henne på vägen hit, när jag kom. *(Kastar åt henne den felande skon.)*

SKRIBENTEN *(tillkämpat avspänd)* Och han, har han redan gått?

BOJJAN Nä *han* har väl inte kommit.

SKRIBENTEN *(tonlöst)* Han arbetar hårt.

(Äldsta dottern in, halvklädd, i trosor och hårrullar.)

DOTTERN Tror du på det där själv mamma? Bojjan snälla har du sett mina skor?

(SKRIBENTEN rycker åt sig väskan. Ut.)

BOJJAN Ja, dom ligger på bordet i tamburen till vänster.

DOTTERN Var då?

BOJJAN Nej, vänster!

(BOJJAN och DOTTERN ut.

Klipp.

SKRIBENTEN och SIGRID kommer in med glas i handen.)

SIGRID Den här vasen fick jag när jag avgick ur fackstyrelsen "från tacksamma kamrater på Tobaksmonopolet". Passar bäst som prydnad.

SKRIBENTEN Men hur har du hunnit både arbeta, vara i fackföreningen och sedan Jösses.

SIGRID Du vet jag har aldrig fått några barn. Det sörjde Oskar och jag mycket. Men samtidigt unnar jag varje kvinna att helt gå upp i arbetets glädje.

SKRIBENTEN Men upplevde du inte det som ett handikapp att vara kvinna.

SIGRID Den första blygseln övervann jag genom att *titta* på karlarna. När de ställde sig upp på möten och långpratade så där du vet, tänkte jag "du är allt bra dummare än jag". (*SIGRID skrattar förtjust.*) Nä, man ska inte skälla på karlarna jämt. Det finns bra karlar också. Min Oskar var en stor man. Han pratade när han hade nåt att säga.

(*Skribentens man smyger på tå hem.*)

SKRIBENTEN Och nu är du ensam.

SIGRID Men vi fick leva ihop i 43 år. Vi var mycket lyckliga. Fast sånt ska du inte skriva, i intervjun.

SKRIBENTEN (*påtagligt berörd*) Du som bara levt med en man . . . hur ser du på dagens fria förbindelser.

SIGRID Hur då fria menar du? Att man inte gifter sig?

SKRIBENTEN Att man är fri och inte ställer några krav på varandra.

SIGRID Vem ställer inga krav?

SKRIBENTEN (*med tunn röst*) Ingen . . .

SIGRID (*pratar på och SKRIBENTEN går fram till sin sovande man, tittar på honom medan SIGRID pratar*) Men livet ställer ju krav, vardagen ställer krav. Och särskilt om man har barn. En sak har jag lärt mej. Det är alltid den starkare som dikterar krav. Sen kan det ju kläs i olika ord. Man kan kalla det fri kärlek. Men den blir sällan fri för kvinnan. Nä sånt ska inte unga kvinnor gå på.

(*MANNEN ligger och sover. Hon går rakt fram till honom.*)

SKRIBENTEN Var har du varit?

MANNEN (*gäspande, sätter sig upp i sängen, vänlig*) Boken är klar. Den lär vara bra säger dom som läst manus.

SKRIBENTEN Jag har inte fått läsa den.

MANNEN (*överskylande*) Jag får korrektur snart. Då kan du . . .

SKRIBENTEN Var har du varit?

MANNEN Har vi inte en gång för alla kommit överens om att vi är fria människor.

SKRIBENTEN Det är du som är fri, inte jag.

MANNEN (*förvånad över hennes aggressivitet*) Jag har aldrig hindrat dej.

SKRIBENTEN Allt det där fungerade säkert innan barnen. Men jag har två barn. Och du tycks inte ha några.

MANNEN Men du som är så outhärdligt stark orkar säkert med det.

SKRIBENTEN Stark? Du har inte tillåtit mej vara svag. Jag har fått försörjningsskriva och ta allt ansvar för barnen, medan du gjort dina böcker och legat runt. Med allt yngre.

MANNEN Inget hindrar dej.

SKRIBENTEN Men jag har inte sett någon annan än dej.

MANNEN Är inte det ditt problem?

SKRIBENTEN (*börjar gråta, går till honom*) Men jag kan väl inte vara fri när du hela tiden gör mig otrygg.

MANNEN (*lämnar henne*) Det verkar som om vi hindrar varandra.

SKRIBENTEN (*förtvivlad och anklagande*) Nä jag menar inte så. Men om du utbyter alla tankar med andra och ligger med andra, vad blir det då kvar? Jag har valt dej. Du måste också välja.

MANNEN Du har blivit så förändrad. Så färdig på något sätt. Nästan cynisk. Medan jag vill leka och pröva. Nya radikala grepp.

SKRIBENTEN (*rasande*) Men radikal det innebär ansvar! Varför kan du inte vara radikal med pitten?

MANNEN (*sårad*) Du hindrar faktiskt mej med dina krav. Det är kanske lika bra att jag flyttar.

SKRIBENTEN *(slänger sig på honom)* Nej vi försöker igen. Om vi hjälps åt så kan vi säkert . . . jag är bara trött och överspänd. Och menstruationen har dragit över.

MANNEN Ja ja ja . . . *(Han reser sig trött och lämnar rummet. Klappar henne lite slappt på kinden. Hon sitter ensam kvar.)*

(TONÅRSDOTTER in. Stannar osäkert framför mamman.)

DOTTER 1 Har ni grälat?

SKRIBENTEN Nej, nej, vi bara diskuterade lite.

DOTTER 1 Flyttar han härifrån? Ska han göra det?

SKRIBENTEN *(samlar ihop sig)* Nej, så . . . så är det inte alls . . .

Skilda vägar

SCEN 22 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1948

Föreningen skakas av splittring, som utlöses av socialdemokratiskt manifest.

(Projektion: 1948)

MANSSIDAN Det är inte förenligt med medlemskap i socialdemokratiska partiet att kvinnorna är med i Kvinnornas Demokratiska Världsförbund eftersom vi har starka skäl att misstänka att detta är en täckorganisation för världskommunismen.

ELNA *(kommer följd av alla i föreningen)* . . . säger Sven Andersson och kräver rättning i leden.

AGNES Nä, det är inte sant.

(Hemma hos SKRIBENTEN. VERA, ASTA, SIGRID, VIVANS DOTTER, AGNES, och RAGNHILD och ELNA. De är samlade till en kamratfest.)

ASTA Va, har dom sagt det? Det betyder ett ras för hela vårt förbund. Om inte dom socialdemokratiska kvinnorna står emot förstås. Var är BOJJAN!

VERA Det är, bara skrämskott. Vem är den där Sven Andersson?

MANSSIDAN Jag kommer att bli försvarsminister en dag.

ASTA *(oroligt)* Var är Bojjan?

SKRIBENTEN Bojjan Bojjan, alla väntar. Hon är hos barnen.

BOJJAN *(i dörren)* Dom vill säga godnatt till dig nu.

(SKRIBENTEN springer ut.)

AGNES Du måste lämna sossarna nu va?

BOJJAN Nä jag lämnar Jösses. *(Alla reagerar.)* Huset är klart nu, det blir så långt att åka . . . och sen ska jag ha barn.

SKRIBENTEN *(kommer tillbaka, handfallen)* Ska du sluta helt? Hos mig också? Det har du inte sagt något om.

ASTA *(myndigt)* Det här är ju roligt för dej Bojjan. Men självklart stannar du i Jösses. En självständig kvinnoorganisation hittar du aldrig inom något parti.

BOJJAN *(i försvarsposition)* Men våra problem är inte skilda från männens. Inte nu. Och inom mitt parti kan man ju slå karlarna i huvudet med partiprogrammet om jämlikhet. Det är något att peka på.

RAGNHILD Och den jämlikheten ska ni klara av när ni inte ens klarar av efterkrigsprogrammet.

BOJJAN Men vi har ju fått barnbidrag nu . . .

VERA "Fått!"

ELNA Och den fulla sysselsättningen?

BOJJAN . . . och det är uppåtsving för industrin och vi har ju fred och vi får arbete. Ja en arbetare kan ju bygga sig hus idag. *(Pressad, men hon har funderat i natt.)* . . . Och vad kan Jösses göra . . . vi har ju bara varit en grupp kvinnor som inte haft några verktyg. Vi har ju bara kunnat prata och dra stenciler. Jag vill se resultat. Nu.

MYRAN *(indignerad)* Men vi har ju gett kvinnorna röst. Hur kan du säga så Bojjan? Gå till lokalen och se vad vi gjort i alla år. Det är ett papper för varje litet lagförslag.

SKRIBENTEN *(höjer glaslet, sorgset)* Nu lämnar vi politiken för i kväll, vi har ju träffats för att umgås med varandra. Så här i augusti blir skuggorna längre och jag har längtat efter er. *(Glas hålls upp. Avböjer.)* Skål och välkomna alla! Skulle vi inte kunna ta och leka ett slag? Kan vi inte leka hundleken som jag hört av en psykolog häromdagen. Den är mycket populär i Amerika.

(VERA går nervöst undan.)

AGNES *(är klädd i en häftigt röd klänning, och har åldrats.)* Oh ja. Är det den där då alla får säga vilken hund den är. Å . . . jag undrar vad jag är . . .

SKRIBENTEN *(spelar ut)* Nå, vad är jag?

AGNES *(ivrig, uppspelt)* Jo en sån där . . . vad heter det nu? Med spetsig nos . . .

BOJJAN *(hårt och tungt)* Du är en collie.

SKRIBENTEN *(avvärjande)* Nej inte är jag . . .

SIGRID Ja det var inte så dumt. *(Instämmande mutter från de andra, jarop.)*

SKRIBENTEN Bojjan. Hur kan du säga att jag är en collie, en sån där neurotisk degenererad.

AGNES *(stödjande)* Men en collie är vacker . . .

SKRIBENTEN *(Syrligt.)* Tycker inte ni att Agnes är en pekinges? *(Alla skrattar elakt.)*

AGNES *(Förbryllad, förvirrad. För upp spegeln och tittar efter.)* Men det är ju en sån där sjuklig hund. Som ögonen trillar ut på.

BOJJAN Collien kännetecknas av vacker päls och dålig uthållighet.

SKRIBENTEN Jag har ju sagt att jag inte är någon collie. Jag är väl uthållig. Så gott som jag kunnat. Jag tycker att jag är en strävharig tax om jag får säga nåt själv.

ASTA *(plötsligt engagerad)* Det är väl det minsta du är. Taxar är envetna.

MYRAN *(en aning berusad)* Enveten är ju inte du. Du tycker ju om att vara tjugig och lite ovanpå. Eller vid sidan av . . .

ELNA Jag har ju sett taxar på jakt. Hur dom gräver sig ner i gryten. *(Instämmanden från ASTA.)* Men du, du kommer väl först när bytet är fångat.

(ASTA skrattar gott.)

SKRIBENTEN *(tar ny sats)* Jag tycker ASTA är en typisk dobermann.

ASTA Ta tillbaka det där. Det är en tysk hund.

SKRIBENTEN (*infamt*) En schäfer då?

ASTA Det är också en tysk hund.

RAGNHILD Frånsett att schäfern är tysk tycker jag att det passar. Det är en klok hund, men van att bestämma.

ASTA (*godmodigt, men en aning irriterande*) Det här med schäfer. Nej jag är kränkt.

AGNES En labrador då? Viljestark och stor. Glad och modig. Hade nån sagt det om mig, hade jag i alla fall blivit glad.

ASTA (*vådjande*) Jag är inte alls en stor hund. Jag är en liten, ja en sån där liten kelig... ja, vad är det dom heter?

ELNA Katt!

VERA En liten... Du får väl hålla *med* om att du är dominant och springer före.

ASTA ...en liten svag och trött hund...

VERA ...och springer före. Även om dina förslag är bra ibland.

VIVANS DOTTER (*plötsligt utbrott*) Hon är något slags vakthund. Passar på oss hela tiden.

MYRAN (*välvilligt tolkande*) Ja en fårhund. Hon håller ihop oss.

VIVANS DOTTER Och ser till att vi förblir får... det sa alltid mamma också... och många andra... som jag har pratat med.

(*Pinsam paus. Försöker förbättra det hela. Det blir tyst.*)

ASTA (*anklagande*) Ni har ju aldrig tagit något ansvar. Allt har lagts på mina axlar.

BOJJAN Ja, nästan inga i den här föreningen har ju barn. Eller bryr sig om barn. Det har märkts på arbetet här. (*Protester från MYRAN, VIVANS DOTTER, ELNA.*) Särskilt när det gäller Asta.

ASTA Vad menar du?

BOJJAN Allt är bara teorier här. Man måste ha dom här verkliga kvinnoerfarenheterna. Man måste vara mor för att begripa vad det handlar om.

(Det blir tyst. Asta reser sig tungt upp.)

ASTA *(sårad i sitt innersta, kan nästan inte få fram orden)* Jag trodde att en kvinnoörening var det sista stället där man skulle stå till svars för sin barnlöshet. Att man åtminstone här skulle få vara i fred och värderas lika. Tack för mig! *(Går mot dörren.)*

AGNES *(följer efter henne)* ASTA!

MYRAN Nej stanna kvar. Kan vi inte prata om något annat? *(Går också.)*

SIGRID *(reser sig)* Så här trodde jag bara karlar höll på att rensa ut varandra.

ELNA Hade karlarna suttit på första bänk hade dom klappat händerna nu.

(Också ELNA går. De övriga går, och undviker att se på BOJJAN. Kvar i soffan SKRIBENTEN med ansiktet i händerna.)

SKRIBENTEN Ja, mej kunde du ha lämnat för länge sen.

BOJJAN Skitsnack. Jag behövde pengarna. Och sen behövde barnen mej.

BARNRÖST Bojjan, Bojjan, jag har vaknat . . .

(BOJJAN går ut.)

SKRIBENTEN *(viskar enträget och upprört)* Hur ska det gå när hon försvinner? Ja jag är rädd att vara ensam med barnen. Dom pratar sönder mej, avbryter varenda tanke. Och sen får jag skuldkänslor för att jag är en dålig mamma.

RAGNHILD *(överslätande)* Men barnen är så stora nu. Dom klarar sej mycket själva. Du har ju ett intressant jobb . . .

SKRIBENTEN Ja dom har sagt att jag ska ta hand om horoskopet. Där kan jag ju snickra min egen undergång. Om jag hinner. Tidningen läggs troligen ner.

(BOJJAN in.)

BOJJAN Du skulle aldrig ha skaffat dej barn. Ska man leva karlliv ska man hålla livmodern tom.

SKRIBENTEN *(kvider)* Men det måste väl gå att ha både barn och yrke.

BOJJAN Titta på dej själv. Hur har det gått?

RAGNHILD En dag kommer det inte att finnas någon motsättning mellan barn och arbete.

SKRIBENTEN Oh Ragnhild, du med dina ideologier. Är det inte en stor livslögn du bygger ditt liv på? Har du aldrig dagar då du vill ge upp, då du ångrar ditt liv?

BOJJAN *(hånande)* Men Ragnhild har inte samma känslor som vi andra.

RAGNHILD Men jag har alltid känt mej som en del av något. Nu i Jösses t.ex. Och jag har alltid valt själv.

BOJJAN När gick du med i Jösses då?

RAGNHILD *(till SKRIBENTEN)* Jag har aldrig känt mej som ett offer. Som du gör.

BOJJAN Hur var det med Halvdan då? När partiet sa åt dig.

RAGNHILD *(lugnt)* Ja där valde jag Sverige framför Norge. Jag blev bara så snopen när han valde tvärtom.

SKRIBENTEN Men dina känslor, ditt sexualliv. Man är ju inte skapt att leva ensam. Jag tror att du förtränger. *(Lägger sig ner på soffan.)* Oh Ragnhild jag är så full. Jag måste sova.

BOJJAN *(lägger fält över henne, tröstande)* Asch, han kommer nog tillbaka när han lekt av sig lite.

SKRIBENTEN Nä, han har flyttat sin skrivmaskin och sin task hem till en ny lysande begåvning. Nä, jag tror inte på nånting.

RAGNHILD Felet med dej är att du är ensam.

(ÅTERBLICKAR: FLYGBLADSKÖREN (tre flickor) sjunger "Ragnhild vaknar" samtidigt som RAGNHILD möter VERA och arbetar i föreningen.)

BOJJAN Felet med dej är att du inte är realist.

(FLYGBLADSKÖREN sjunger "Bojjan vaknar" samtidigt som BOJ-

JAN stöder undan.

En flicka ur kören sjunger "Harriet vaknar" samtidigt står SKRIBENTEN kvar ensam på scenen som en illustration till sången.)

Kvinnan i bombens skugga

SCEN 23 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1953

Föreningen fortsätter sitt trägna arbete mot atombomben.

(Manssidan, för fram rustningsargument i atomfrågan.)

MANSSIDAN Vårt svenska försvar är som knallpulver utan atomvåpen.

(RAGNHILD och VERA väntar. RAGNHILD röker. VERA läser.)

VERA "Vi kvinnor ansvarar inte bara för våra liv, vi ansvarar också för barnen och våra kommande generationer." Här är felskrivet!
(Rycker till.)

AGNES *(Bestört in. De har alla åldrats ser vi nu.)* Herregud var då...

VERA *(triumferande)* Vi kvinnor manar alla Sveriges kvinnor att motarbeta planerna på svenskt atomvåpen. Kvinnor med ett "n"!

AGNES *(stönar, hon lackar, ändrar, fnissar till)* Den SÅG riktig ut...

(De fnissar trött kring "kvina".)

VERA Kommer du ihåg den där broschyren, när högern skrev för ett svenskt atomvåpen med "å" ... ATÅMVÅPEN ...

(De skrattar upplöst.)

AGNES Hur har ni det med kvinofrågan?

(Ragnhild hoppar ner från bordet.)

RAGNHILD Nu skall vi se om apparaten klarar 2.000 ex. *(Börjar göra iordning apparaten för stencilering.)*

AGNES *(stönar)* 2.000 ex. med den där . . . Det tar ju hela natten.

VERA Förra veckan drog Ragnhild och jag ut 4.000 flygblad om dom franska truppernas terror i Vietnam och skickade ut dom till hela förbundet.

AGNES Jag önskar att Myran var här. Arbetsmyran.

RAGNHILD *(drar, VERA sorterar och AGNES pratar)* Hon törs väl inte jobba med A-bomben för sin man.

AGNES Hon borde ha sparkat ut den där för länge sen.

VERA Svårt, när han är gammal och sjuk.

(MYRAN in i sorgflor, raska steg.)

MYRAN Har ni börjat med A-bombsstencilerna? Åh, får jag se! *(Alla tittar på MYRAN, som börjar arbeta i sorgkläderna.)* Jo, han är död. Hjärtat stannade. Det var hemskt. *(Byter snabbt ämne.)* Det här flygbladet är verkligen bra.

TIDSVERS 1953

Jösses flickor stencilera
militären vill placera
en atombomb i vårt lands försvar.
Bomben kan allt liv förstöra
millioner år förgöra
vad finns då av Sveriges folkhem kvar?
Nej, vi måste protestera
mot att man vill detonera
mänskligheten in i evigheten.

(Flygbladskören in. De andra tittar på MYRAN som läser.)

MYRAN Vi måste stoppa A-bomben, vi måste lägga hela Jösses-
arbetet på det.

AGNES (*försiktigt*) Du sörjer inte särskilt va?

MYRAN (*Eftertänksamt. Bestämmer sig.*) Nä . . . Jag är ju fri efter
35 års fångenskap. Tur att jag hade föreningen.

AGNES Ja det säger jag mej också. Den har varit ett andningshål.

MYRAN Gud, vad jag blev förskräckt den gången du tog en karl
med dej.

AGNES Det var så dåligt så glöm det.

MYRAN Hade min man fått reda på det, hade jag aldrig fått gå hit
mer. Jag fick börja i Jösses Flickor därför att det var en kvinno-
förening. Han var så svartsjuk.

(*RAGNHILD och VERA arbetar.*)

RAGNHILD Men varför slog du dej aldrig fri?

MYRAN Han hade tagit flickan ifrån mej. Jag kunde inte försörja
henne. Ja, han tog t.o.m. hand om barnbidraget . . . Jag har längtat ef-
ter den här dagen i många år. Men den kommer kanske för sent. (*Sät-
ter sig.*)

AGNES (*fram till henne*) Säg inte det. Jag tycker du skall leta reda
på en riktigt ansvarslös passion. Gärna med en ung man. Dom passar
oss mogna kvinnor bättre sexuellt.

VERA Hur kan du säga det. Myran är över femtio.

AGNES Ja, än sen då?

VERA Hon skulle bara bli utnyttjad. Jag tycker Myran skall rycka
upp föreningen.

(*VERA och AGNES grälar över huvudet på MYRAN. MYRAN lyss-
nar ivrigt.*)

AGNES Men Jösses kan väl inte ersätta allt här i livet. Ibland tror
jag att det gjort det för dej Vera.

VERA Jag kanske har blivit mera bränd än du. Verkligt stora män
känner inget förakt för kvinnor. Men nån sån har jag aldrig träffat.

AGNES Man måste kompromissa lite . . . Jag tror att du är en för allvarlig människa Vera. Du vill ha så mycket, så får du ingenting.

VERA (*häftigt*) Och du har tvingats platta ut dej till nån slags mode-docka för att kunna behaga.

AGNES (*i försvar*) Det är en fråga om strategi bara. Karlar är så dumma, dom ser mej ju bara om jag ser ut så här.

VERA Men var kommer kvinnofrågan in? Du ser ju ut som allt det vi bekämpar. Du gör dej mindre än du är. Du gör dej till en pajas . . . man skrattar åt dej.

AGNES Det är inte mej man skrattar åt . . . det är bara förpackningen. Men inuti känner jag mej ung och jag tycker fortfarande om att älska . . . jag har mer att ge idag än någonsin tidigare. Och för att få *något* måste jag ta risker . . . gå ut och dansa och klä ut mej.

VERA Men jag vill inte ha det du får på det sättet. Jag vill inte bli missbrukad. Jag vill ha någon som ser mej som jag är.

AGNES Ja, det vill jag med.

VERA Men det är ingen som vill ha en då. Man blir bara besviken.

AGNES (*Till publiken.*) Men Jösses har gjort mej stark nog att leva livet utanför som det är. Vera, när vi har uppnått en verklig kvinno-solidaritet, då kommer inte jag heller att se ut så här, kanske. Och så tycker jag ju att man inte ska gå på andra kvinnors karlar.

RAGNHILD För oss i medelåldern finns det ju bara andras karlar.

AGNES Man ska fråga kvinnan först, tycker jag.

VERA Vad gör man om man får nej?

AGNES Men Vera, om kvinnan svarar ja, då ska du tänka dig djävligt noga för.

VERA Men barn gör en försiktigare när det gäller äventyr.

RAGNHILD (*som lyssnat i bakgrunden, hastigt, tillfälligt*) Hade jag fått leva om mitt liv hade jag nog skaffat barn. Nä jag vet inte förresten. (*Pekar på flygbladen.*) Det är klart nu.

MYRAN Oh vad skönt att få vara med att avsluta ett arbete. (*RAGNHILD tar sista bunt.*) Vill ni följa mej hem och dricka kaffe?

AGNES Begravningskaffe?

MYRAN Nä, befrielsekaffe.

(Musikövergång: "Jösses". Stressande.)

SCEN 24
BOJJAN NYBYGGARE
1955

(Männen försöker sätta upp en konsumskylt. Misslyckas och går. Butiksföreståndaren står och tittar på klockan; röker på lastbryggan. Konsums omklädningsrum.)

BOJJAN Vi hann på minuten.

(Kvinnorna kommer rusande och byter snabbt om.)

KVINNA 1 Ja han står där och tittar på klockan som vanligt.

BOJJAN Ja jag ammar ju fortfarande den minste på mornarna. Sen är det ett sjå att komma till dagmamman nu, det går ju inte att ta två barn på cykeln.

KVINNA 2 Var är Majsan?

BOJJAN *(byter om)* Hon har ju också små barn . . . å så har ju mannen lämnat henne och hon har ingen hjälp.

KVINNA 1 *(ombytt i rock)* Tänk att karlarna inte kan ta fram köttet, det är ju bara en halvtimme kvar innan vi öppnar.

(MAJSAN in andfådd, vesslesnabb. Butiksföreståndaren in samtidigt.)

MAJSAN Oh förlåt . . .

BUTIKSFÖRESTÅNDAREN *(pekar på klockan)* Sju minuter sen idag igen. Igår var det sex minuter, snart behöver hon inte komma alls. *(MAJSAN sjunker ner på bänken och gråter. Alla ut. Bojjan stannar kvar.)* In och packa upp, det är lördag idag.

(MAJSAN gråter hysteriskt. Läger sig på bänken.)

BOJJAN *(tröstande)* Bry dej inte om honom. Tänk att det skall få finnas såna som han i en folkrörelse . . . *(Hon svänger runt och är hemma. Dörrarna upp.)*

MAJSAN Jag vill inte . . . jag vill inte . . . jag kan inte . . .

(Scenväxling.)

BOJJAN klär av sig, hemma hos JERKER. Han läser tidningen. Babyskrik i bakgrunden.

Hennes äldsta dotter vräker ut leksaker på golvet.)

BOJJAN *(upprörd)* Jag fattar inte att Kooperationen anställer såna chefer. Och han ska vara med i vårt parti.

JERKER Hon gråter. Är det inte bäst du tar upp henne.

(BOJJAN rusar ut. Återvänder med baby. Skriket tystnar.)

BOJJAN Hade kvinnorna haft ett ordentligt inflytande inom Konsum och partiet hade såna som han blivit utrensade. Han är ju värre än en privat arbetsgivare.

JERKER Men hur skulle Konsum kunna konkurrera med privat-handeln om man inte ens håller på arbetsdisciplinen. Folkrörelserna får inte vara en välgörenhetsinrättning. Jag tycker du ska vara glad över din deltid.

BOJJAN Jag tänker i alla fall gå på mötet i morgon och skälla ut honom offentligt.

JERKER Du, i morgon har jag fackklubbsmöte. Då kan du inte gå. *(BOJJAN stannar till. Stelnar. BOJJAN klampar demonstrativt.)* Så-ja, lugna dej. Jag ska ta och prata honom till rätta nästa gång jag stöter på honom.

BOJJAN Ska du! Nej det här tänker jag klara upp själv.

JERKER *(lätt hysterisk)* Jag har styrelsemöte. Jag kan inte utebli. Det vore att svika det förtroende jag har fått. Det här har vi talat om tidigare. Du kan ta upp frågan i din fackklubb på Konsum.

BOJJAN *(städar och plockar)* Jag kommer ju aldrig dit på mötena. Det förvånar mej inte att kvinnorna inte har något att säga till om i fackföreningsrörelsen. Vi motarbetas hela tiden av såna som dej.

JERKER Den dag ni får förtroende blir ni valda.

BOJJAN Men säg mej, hur ska någon kunna få förtroende för mig. Så fort arbetet är slut måste jag rusa hem och ta hand om allting. Nä, det skulle verkligen behövas en Jösses Flickor inom rörelsen.

JERKER Du, det kokar över därute.

(BOJJAN släpper allt för händer som rasar i golvet och rusar ut i köket.)

JERKER *(ropar efter BOJJAN)* Nä bevara mej för Jösses. Tur att du kom ifrån den där fribytargruppen.

BOJJAN *(från köket, dyker fram, och in igen)* Den var väl för självständig kanske.

JERKER *(ropar efter henne)* Kvinnofrågan får inte ses isolerad. Det handlar om hela FAMILJENS situation.

BOJJAN *(från köket, kastrullskrammel)* Jaså du . . .

JERKER *(kliver bland leksakerna och dockor)* Nej, det finns ingen kvinnofråga. Kvinnorna måste skolas inom rörelsen.

BOJJAN Och om jag lyckas krångla mej på en kurs ska jag både ordna barnvakt och långkoka i flera dagar så att du inte svälter ihjäl.

(BOJJAN in.)

JERKER *(blidkande)* Titta på mej då. Jag kompromissar ju också. Arbetar på fabrik när jag hellre skulle vilja skriva. Jag gör det för din skull, för . . . för husets . . . för barnens.

(Det knackar på dörren.)

BOJJAN Det är Ragnhild. Hon skulle titta in.

JERKER *(snabbt på fötter)* Säg att jag går till kiosken och köper tidningen.

(RAGNHILD och VIVANS DOTTER in. VIVANS DOTTER viftar med bilnycklar.)

RAGNHILD Hej, Vivans dotter körde mej. Hon har just fått körkort. *(Lite generad stämning.)*

VIVANS DOTTER *(slår ut armarna hjärtligt)* Hej Bojjan, vad länge sen. *(hon avbryter sig och rusar ut, återvänder.)* Gud jag hade glömt biljuset, då laddar batteriet ur förstår ni. *(De tar av sig pampuscherna och ytterkläderna.)*

RAGNHILD Vi stannar bara en stund. Jag ska på en debatt om kärnvapen sen.

VIVANS DOTTER Va lerigt ni har här ute. Olle sa, inte en fläck på bilen om du ska få låna den. LÅNA. Känner du igen kappan Bojjan? Samma som för fem år sedan. (*Hon tar barnet i famnen.*) Åå. Va heter hon?

BOJJAN (*ironiskt*) Erik!

VIVANS DOTTER Jag trodde det var en flicka!

BOJJAN (*byter blick med systemen*) Det får väl bli Erika.

VIVANS DOTTER Var du glad för döttrar du. Jag har också två nu. (*Vankar runt med barnet i famnen, tittar sig omkring.*) Oh va snyggt ni har här. Vilka flotta gardiner. Nu när allt är så dyrt.

BOJJAN Men någon bil blir det inte.

VIVANS DOTTER (*är lika entusiastisk och rörlig hela tiden*) Var du glad för det. Kostar mer än det smakar. Jag har städat ihop den. Har knappt hunnit gå på Jösses. (*Lägger baby i RAGNHILDS knä. RAGNHILD håller försiktigt i barnet, tittar på det.*) Och det var det inte värt. Hör du saknar du inte oss?

BOJJAN (*avvärjande*) Jag tänkte gå med i socialdemokratiska kvinnoklubben härute. Nu inför atombombsfrågan.

RAGNHILD ... Den har vi hållit på med länge.

BOJJAN Ja, inom vårt parti kommer kvinnorna att kunna spela en avgörande roll. Vi ska få hela partiet med oss.

RAGNHILD Men i Vietnam-frågan tiger kvinnorna i ditt parti.

VIVANS DOTTER Här hemma förändrar sig ju inte så mycket. Vi har t.ex. just gått runt med namnlistor i ... ja gissa ...

BOJJAN ... barnkrubba?

VIVANS DOTTER Har du dina barn på krubba?

BOJJAN Nä, vi har försökt få en. Under tre år.

VIVANS DOTTER En krubba har vi redan fått igenom. Oh, du skulle varit kvar hos oss.

RAGNHILD Pressa inte Bojjan. Hon gör nytta nu också. Har du hört något från Harriet?

BOJJAN Nä, hon är på Långbro.

(JERKER in.)

RAGNHILD Hej din gamle skitstövel. Kan du inte sluta skälla på kommunisterna i dina artiklar? Varför måste ens egen svåger vara soldat i det kalla kriget? Du kommer väl på mötet? *(Placerar barnet i JERKERS famn.)*

VIVANS DOTTER Vi måste köra nu. Var har jag nu bilnycklarna?

JERKER Jaså du har blivit promillechaufför?

VIVANS DOTTER Hej då, du är allt bra stöddig, Jerker.

JERKER Skönt att dom gick.

(Röst från VIVANS DOTTER.)

VIVANS DOTTER Hjälp, vi har kört fast. – Jerker!

JERKER *(störtar glad ut)* Lugn, rör inget *(Han lämnar över barnet till BOJJAN.)* Jag kommer.

(Musikövergång: "Harriets flykt".)

SCEN 25
SKRIBENTEN
PÅ MENTALSJUKHUS
1958

(Alla i ensemblen passerar i en jämn lunk.

SKRIBENTEN går i sjukhusrock fram och tillbaka. En annan – uppknäppt PATIENT provocerar henne.

Musikövergången slut.)

PATIENTEN Gu va långa cigaretter du har. Jag har just knullat ihop till mina i parken. Det tog hela förmiddan. *(Visar sin hand full med små fimpar, smuttar på en. SKRIBENTEN viker undan.)*

SKÖTARE Det är besök!

(Skrik hörs.)

PATIENT HJÄLP MEJ HJÄÄÄÄÄÄÄÄLP MEJ!

SKÖTARE *(strängt)* Hur skulle det gå om alla ropade så!

(Skribentens yngsta nu tonåriga dotter och Bojjan kommer in. Dörarna stängs bakom dem. De känner sig illa till mods och studeras närgånget av PATIENT 1 och 2. SKRIBENTEN vänder sig om och tittar passivt på dem.)

DOTTERN Mamma . . . hej . . . jag tog med mej en teckning med hälsning från syrrans ungar. Titta på den . . . här är en buss med fönster . . . och här sitter du . . . Är den inte fin, titta här så dom klistrat . . . bilderna här . . . titta!

SKRIBENTEN Tack ska ni ha.

(Hon rullar ihop teckningen och tiger, pausen blir större.)

PATIENT 2 *(reser sig)* Va gulligt med barnteckning.

PATIENT 1 Äh du ska inte säga nåt om barn, dina har inte hälsat på på 25 år . . .

(PATIENT 2 sitter tyst och stilla.

BOJJAN arvaktar i bakgrunden.)

DOTTERN Mamma hur mår du . . .

SKRIBENTEN Bra. Maten är lite enformig.

DOTTERN Behöver du nåt, skrivmaskin eller . . .

SKRIBENTEN *(likgiltigt)* Nä. Använd den du.

DOTTERN Några böcker . . . skall jag skaffa . . .

SKRIBENTEN *(klipper snabbt)* Nä tack. *(Paus.)* Å va gör du då?

DOTTERN Jag går i skolan . . . Jag går i skolan . . . i skolan . . .
(SKRIBENTEN nervös, vänder sig bort. DOTTERN snabbar på.) Vi tänkte att det kunde vara roligt att du träffade några gamla vänner . . . så jag har tagit med mig . . .

SKRIBENTEN *(vänder sig hastigt om, vred. Går ifrån henne. Dottern följer efter henne olyckligt.)* Vad är det för dumheter. Jag har inga vänner.

DOTTERN Men mamma . . . *(De TVÅ PATIENTERNA tittar på.)* Vi tänkte att det kunde vara roligt att få höra lite om vad som händer . . . ute . . .

SKRIBENTEN *(halvropar uppbragt)* Jag vill vara ifred. Bråka inte med mej. Jag är trött . . .

(BOJJAN besvärad av de andra kvinnornas närvaro, kramar sin påse med frukt.)

BOJJAN Jag tänkte komma och se hur du har det här. *(SKRIBENTEN vänder ryggen mot henne.)* . . . Vill du kanske att jag skall komma en annan gång? *(SKRIBENTEN vänder sig om. BOJJAN tveksamt.)* . . . Du ser blek ut, Harriet.

SKRIBENTEN *(lätt)* Samma Bojjan, samma förebråelser.

(BOJJAN ler lite. RAGNHILD, ASTA, MYRAN försiktigt in. Föreningen kommer att stå med patienterna i en ring runt SKRIBENTEN med DOTTERN som åskådare. En patient, 2, går med i gruppen och rör sig kontaktsökande.)

RAGNHILD Vi tyckte det var viktigt att komma allihop . . .

MYRAN Jag har tagit med lite av mina trädgårdsblommor . . .

SKRIBENTEN *(mumlar stelt)* Det var snällt.

(Samtalet går mycket trögt.)

ASTA Vad går du på för medicin?

SKRIBENTEN *(tar sej lite åt huvudet)* Jag vilar upp mej lite bara.

RAGNHILD . . . Det skulle behövas nån som du i föreningen . . . Vi saknar dina idéer.

SKRIBENTEN *(undvikande)* Det finns så många andra . . .

BOJJAN Du borde försöka skriva lite . . .

MYRAN *(entusiastiskt)* Vi arbetar mest med atombombsfrågan nu, hela förbundet är på fötterna och socialdemokraternas kvinnor har . . .

SKRIBENTEN *(likgiltigt)* Är ni för eller emot?

(MYRAN blir osäker och tittar frågande på RAGNHILD.)

RAGNHILD *(går fram till skribenten)* Hur är maten här?

SKRIBENTEN *(liten grimas)* Fisk . . . man får se upp så den inte är förgiftad . . .

(De andra byter blickar.)

RAGNHILD Jaså . . . hur då menar du?

SKRIBENTEN Vill ni ha nåt att dricka? Jag har kokat vattnet för säkerhets skull.

(De andra avvärjande. Mycket hastigt och osäkert. Skribenten avlägsnar sig plötsligt.)

MYRAN Nä, vi drack kaffe på väg hit.

ASTA Adjö Harriet. Det var roligt att se dig.

(Alla tar adjö av henne.)

(Sång: "Harriets flykt".

Sjungs av 2 patienter.)

HARRIETS FLYKT

Så hård blev verkligheten
att hoppet brast
att golvet sjönk
att alla svek
så hård blev verkligheten
att hon tvingades till flykt

Fly, fly, fly
golvet gungar
fly, fly, fly
hoppet brister
fly, fly, fly
alla sviker
fly, fly, fly
verkligheten

Livet är hårt för många
och ingen kan bevisa
att just hon blev sjuk av sitt liv
somliga går under
och andra överlever
att några gråter långa stunder
är nåt vi vant oss vid.

Fly, fly, fly
golvet gungar
fly, fly, fly
hoppet brister
fly, fly, fly
alla sviker
fly, fly, fly
verkligheten

Den pinsamma Kvinnofrågan

SCEN 26 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1962

*Föreningen anordnar basar för Vietnam och diskuterar namnbyte.
(Projektion: 1962*

Det är ett dystert litet möte. Få medlemmar. RAGNHILD är ordförande. MYRAN gråter och tänder ljus. RAGNHILD dunkar klubban tre gånger för avlidna medlemmar.)

RAGNHILD Asta, vår avhållna vän och grundare av föreningen har avlidit idag 1962 i en ålder av 71 år.

MYRAN *(snyftar till)* Alla försvinner. En efter en. Och just nu när vi har så mycket att göra. Asta hade blivit så besviken om hon fått veta hur föreningen krympt.

RAGNHILD Första punkt på dagordningen. Rapport om Vietnamarbetet, så skulle Vera ha rapporterat om uppvaktningen i debatten "Hur ändra rådande könsrollsmönster" men hon är inte här.

*(ELNA kommer försent och ursäktar sig.
Gänglig tonårstjej kommer in med liten väska.)*

RAGNHILD Varsågod Elna!

(MYRAN bär fram en korg med saker.)

ELNA Ja vi har ju börjat diskutera en insamling till Vietnams kvinnor och barn. Vi har haft kontakt med dom som Ragnhild träffade förra året i Paris. Men vi har ju som vanligt inga pengar. En bra grundplåt vore att ordna en sån där loppmarknad.

MYRAN (*visar*) Den här sjalen har Ragnhild skänkt. Den fick du på din Sovjetresa på 30-talet. (*Visar.*) Sen har vi en låda böcker som vi fått arva av Asta . . . (*Snyftar till.*) Ja, vi tänkte att Asta skulle bli glad om de kom till användning på det här sättet.

ELNA (*avståndstagande*) Och Vera har skänkt lite omoderna kopparfat och konstiga vaser med blommönster på.

MYRAN (*tar upp nån klänning vi känner igen*) Och här har vi Agnes alla klänningar genom åren. Hon tänker skaffa en ny garderob när hon kommer ut efter operationen. säger hon.

RAGNHILD (*Drivet, på ASTAS plats nu.*) På lördag träffar vi de andra lokalföreningarna. (*ELNA och MYRAN sätter sig.*) Ja, så har vi punkten "nya medlemmar". Med anledning av krisläget för förbundet har vi här en representant på besök från vår förbundsstyrelse. Välkommen.

(*Hon öppnar en dörr och där står GÄSTEN som går fram till publiken och tar över.*)

GÄST (*beskäftigt*) Eftersom medlemsantalet är katastrof i hela förbundet och även i er förening hade vi tänkt föreslå ett namnbyte. Tidens nya signaler har ni hört. Kvinnofrågan känns nästan pinsam, det finns något trött och tantigt över hela begreppet. (*RAGNHILD blundar och lyssnar, gungar lite.*) Vi föreslår att ni döper om er och går in för något med människor.

RAGNHILD (*tittar igen, vänligt*) Ja, det är väl en taktisk fråga och kan vi bredda kampen på det sättet . . .

MYRAN (*på alerten*) Det är väl tokigt. Vi är ju kvinnor.

(*ELNA förvirrad.*)

GÄST Och på det sättet får vi ju också männen med oss. Och det handlar ju om hela familjens situation.

RAGNHILD Ja LO kommer att kalla sitt "kvinnoråd" för familjeråd.

ELNA (*viskar*) Det är först om fem år.

RAGNHILD (*viskar tillbaka*) Vi har alltid legat före i alla frågor.

GÄST Förbundet kommer i alla fall att döpa om Fria kvinnor till Fria människor.

MYRAN Nej va tokigt.

GÄST (*hade väntat hårt motstånd*) Ska jag säga rakt ut. För många kvinnor känns det löjligt att vara med i en kvinnoförening. Om vi blir människor så slipper vi det där med män och kvinnor. Männen kommer att stödja oss medmänniskor. Dom kommer att göra det. Nä, vi avskaffar kvinnofrågan. (*Entusiastiskt. Svag applåd.*) Vi gör oss till människor.

RAGNHILD Vi får se det här beslutet taktiskt. Vi måste ligga före i utvecklingen. (*Får bråttom.*) Vilka röstar för människor istället för flickor? (*Klubban faller.*) Majoritet för människor.

MYRAN (*prövar*) Jösses människor!

MANSSIDAN Små pullor, små pullor, konjunkturen stiger. Nu skall vi satsa på er vuxenutbildning. Små pullor, det här är er stora chans, ty industrin behöver er arbetskraft . . .

(*HELA ENSEMBLEN, utom föreningen på fötter. De rusar fram entusiastiskt för att mötas av kalla handen från MANSSIDAN. FLICKORNA hoppar lesset tillbaka. Projektionen 1962 blir 1974.*)

MANSSIDAN Tyvärr, konjunkturen . . . sjuuuuuuuunker . . . det blev inget jobb.

(*FLYGBLADSFLICKORNA sjunger glättat för att sedan ändra karaktär vid "vi har bara några frågor kvar". De för fram kvinnomärkets röda näve.*)

TIDSVERS 1974

Jösses flickor se tillbaka
på allt det vi fått försaka
under alla femtio år som gått.
Kanske har just du lagt grunden
kämpat i den rätta stunden
tvivla inte, se på vad vi fått.
Vi har bara några frågor kvar
när blir arbete en rättighet
när blir barnen allas angelägenhet
när får vi en ekonomisk jämlikhet?

Döttrarna

SCEN 27 FÖRENINGEN JÖSSES FLICKOR 1973

(FÖRENINGSMEDLEMMARNA sätter på sig gråa peruker som de bara har i denna scen.

Projektion: 1973.

Närvarande: BOJJAN, RAGNHILD, SIGRID, ELNA och VERA. Kaffekoppar och kakfat på bordet. De rör i kopparna och smårörplar. Scenen spelas ömsint och "tanterna" bör vakna till liv mycket tydligt när de får en ny idé.)

ELNA Jag kanske skulle informera om jämlikhetsdelegationen i kanslihuset. Jag var på sånt där referensmöte i går igen.

BOJJAN Träffade du Palme?

ELNA Nä det var den där Thage Peterson. Jaja, det är intressant det hela men inte har vi i Jösses något inflytande där. Vi sitter liksom bara med.

BOJJAN Man får ju ändå vara glad att regeringen inte kan gå förbi kvinnofrågan. Det får ni tacka oss inom socialdemokratiska kvinnoförbundet för.

RAGNHILD Har dom startat några nya jämlikhetsexperiment?

ELNA Nä just nu är det dom gamla som rullar på; kvinnor i tunga industrin och prat om makt och inflytande. *(Argsint.)* Konstigt att det ska kallas experiment när det handlar om självklara rättigheter.

MYRAN (*in andfådd, upprörd*) Flickor, flickor, har ni hört? Jag är så kränkt. Min dotter kom hem igår och sa att dom ska starta en ny kvinnogrupp.

ALLA Näää...

RAGNHILD Ja det startas ju många grupper nu.

ALLA Jaaa...

MYRAN Men gissa vad den ska heta? Jo, Befrielsen är nära.

ALLA Näää...

MYRAN Det är ju vår paroll.

ALLA Jaaa...

RAGNHILD (*läxar upp de andra*) Vi får inte vara småaktiga. Det är roligt att kvinnofrågan har medvind. Det finns mycket kvar att göra Myran.

ELNA Är det efter det där amerikanska mönstret? Dom är bra och fräcka tycker jag. Bränner behåar och sänt. (*Stöter MYRAN i sidan.*) Har du bränt din Myran? (*ELNA skrattar gott.*)

MYRAN Men dom säger att dom är de första kvinnorna, de nya kvinnorna. Och att vi inte gjort ett dugg. Hon sa... reformistiska kafferepstanter. (*ALLA släpper koppar och kakorna.*) Varför kommer dom inte till oss...

RAGNHILD (*blundar eftertänksamt*) Vi kanske skulle döpa om oss igen, till Jösses Tjejer. Ur taktisk synpunkt menar jag.

ELNA Nä det går dom inte på. Vi är ju tanter.

BOJJAN Ja tänk om dom gått med i Jösses.

RAGNHILD Ja nu när även du har kommit tillbaka.

BOJJAN Det var ju 10 år sen.

SIGRID Nej, vi får inte vara egoistiska.

MYRAN (*uppbragt*) Och vi som har femtioårsjubileum i nästa månad. Hur ska vi fira det – vi tanter?

ELNA (*praktiskt, lakoniskt*) Det är nog lika bra att inte låtsas om

det. Vi skulle kunna avlida i tysthet.

BOJJAN *(prövande)* Om vi skulle ta och bjuda in dom . . .

(Alla livas upp. Stor entusiasm utbryter, alla talar ivrigt i munnen på varandra.)

VERA . . . och så samlar vi alla i ett stort tåg med plakat om sex timmars arbetsdag.

SIGRID . . . och fackmöten på betald tid och rätt till arbete.

MYRAN . . . och längre barnledighet för både honom och henne.

RAGNHILD . . . och så kallar vi tåget "Befrielsen är nära". För det måste väl vara dags snart . . .

ELNA Ja det gör vi. Det tycker nog alla kvinnoorganisationer.

MYRAN Men törs vi?

(Alla sjunger tillbaka.)

BOJJAN Visst törs vi. Och sen försöker vi värva några egna unga. Så vi inte kommer bara tanter.

SCEN 28 A
BOJJANS DOTTER
(ERIKA)

<i>Scen 29 a) BOJJANS dotter (ERIKA)</i>	}	<i>utspelas simultant</i>
<i>Scen 29 b) SKRIBENTENS dotter (EVA)</i>		
<i>Scen 29 c) VERAS dotterdotter (KARIN)</i>		

(Interiör livsmedelslager. Vi ser en fackordförande med lista i handen tillsammans med en KVINNA.)

ORDFÖRANDE Har ni inte en kvinna här på lagret som vi kan föreslå till styrelsen? En enda...

ARBETSKAMRAT Lessen men jag kan inte. Ja, fixar du barnvakt – Fråga Erika. Hon har i alla fall en karl. *(ERIKA in på gaffeltruck. Till ERIKA.)* Nu måste du ställa upp. Annars blir det inte en enda kvinna i fackstyrelsen i år.

ORDFÖRANDE Ja din man har ju ställt upp till omval. Alla på möbellagret vill ha honom med.

ERIKA Nä är han med, kan ni stryka mig.

ORDFÖRANDE Nåja, familjen är ju ändå väl representerad. Nån gång blir det din tur.

ARBETSKAMRAT Fråga Kerstin på livsmedel då?

ORDFÖRANDE *(på väg ut)* Det har jag redan gjort.

(ARBETSKAMRAT ut. Vi hör deras röster. ERIKA kvar på gaffeltrucken.

BOJJAN in på scenen, bärande termos.)

ERIKA Mamma! Hur kom du förbi vaken?

BOJJAN Jag smet förbi. Jag ville se hur du har det här. I ditt nya karlyrke. *(Tittar sig omkring storögt. DOTTERN brummar fram på sin gaffeltruck. De hojtar till varandra över bullret. DOTTERN arbe-*

tar på i bakgrunden. Lastar på och av.) Usch vad jag är trött på alla grannfruar som skryter med sina ungar. Men den där som står på verkstadsgolvet talar man aldrig om. Och du som var så läsbegåvad.

ERIKA Vaa . . .

BOJJAN Vad var det för fel på kontoret egentligen? Du kunde ju ha avancerat så småningom.

ERIKA Jag tycker det är roligt att köra truck. Jag vill inte ha nåt vanligt kvinnojobb. Hälsa dina vänner i Jösses att jag spränger könsrollsvallen.

BOJJAN Men måste man göra det med ett tungt smutsigt jobb?

ERIKA Men jag är bra på det här. *(Ironiskt.)* Dom säger att vi kvinnor kör med större precision, att vi är mer rädda om truckarna.

BOJJAN Men jag hade önskat att du fått det lättare, inte så slitsamt.

ERIKA Men arbetsvillkoren måste man förändra med facket.

BOJJAN Hur ofta går du dit då?

ERIKA Uffe går.

BOJJAN Ja, det gjorde pappa också.

(DOTTERN kör in trucken och höjer gaffeln.)

ERIKA Jag får lita på att Uffe för även kvinnornas talan. Det här är en arbetarfråga, ingen kvinnofråga.

BOJJAN Det där gick jag också på en gång. Men nu är jag tillbaka i Jösses.

ERIKA Jag tror inte att kvinnorna ska hålla på för sig själva i olika förbund. Jösses . . . ni har ju inte gjort något för kvinnorna i fabriken under alla dessa år. Vår ställning har inte förbättrats. Nej, vi är inte med i kvinnogrupper.

(Dottern får en mugg.)

BOJJAN Ni är ju inte med i några grupper alls.

ERIKA Men vi är trötta och vi har barn.

BOJJAN *(klättrar upp på gaffeln)* Ja, men därför är det ju så viktigt

att vi kvinnor tillsammans slåss för reformer. Att vi kan vara kompromisslösa. Partipolitik är ofta ett rävspel. (*Fäktar med en mugg och en kanna. Häller kaffet i muggen.*) Man håller sig med *en* vardagsmoral och *en* partimoral. Men i Jösses har vi *en* moral. Sex timmars arbetsdag t.ex. . . . det behöver du nu. Inte om tio år. Erika, kan du inte komma med på demonstrationen, "Befrielsen är nära" . . .

ERIKA Hur nära då?

SCEN 28 B
SKRIBENTENS DOTTER
(EVA)

(Vi kommer in i ett gräl mellan dottern EVA och hennes MAN. SKRIBENTEN sitter tyst och passiv i rummet. Grälet har pågått över hennes huvud.)

MANNEN Men det är också mitt barn. Jag vill ha det.

DOTTERN EVA Nej jag vill inte ha det, jag vill inte behålla barnet . . . jag kommer inte att föda det.

(RAGNHILD kommer för att hämta SKRIBENTEN till sjukhuset, blir indragen.)

EVA Ragnhild, han vill ha barn, men han vill inte stanna hemma.

MANNEN Vi ska ha barn.

RAGNHILD Nä, va roligt.

EVA Här ser du Ragnhild ett exempel på den hårda verkligheten. Nu har mannen fått möjlighet att stanna hemma och dela ansvaret för barnet . . . men mannen har inte tid!

MANNEN *(vädjar till RAGNHILD)* Det är bara nu jag inte klarar att vara borta från jobbet. Men nästa sommar . . .

EVA Det gäller mej med. Jag kan inte riskera att vara borta från tiden.

MANNEN Du får ju barnledigt.

EVA Det får du med om du vill. Jag vill göra saker lika gärna som du. Jag är lika viktig på mitt arbete som du . . . Jag måste vara lika bra som du, om inte bättre. Om det börjar så här att båda inte kan vara med barnet från starten, kommer du aldrig att dela hela ansvaret med mej. *(Provokativt.)* Skall vi vara jämlika människor kan jag inte ha barn i vårt förhållande. Titta på mammas liv, jag skulle aldrig ha fötts.

SCEN 28 C
VERAS DOTTERDOTTER
(KARIN)

KARIN (*jagar ut sitt barn och slänger leksaker efter henne*) Spring ut på gården har jag sagt. Jag måste få SOVA. Fort, annars slår jag ihjäl er. Ut, ut, ut . . .

VERA (*in*) Lugna ner dej. (*Bestämt.*) Karin, du skrämmer livet ur barnen.

KARIN Mormor är det du! (*Hon sätter sig på sängen och storgräter.*) Ååhhh mormor jag är så trött, så trött . . . Hur mycket är klockan? Jag måste hinna handla, barnen har inte ens fått lunch . . .

VERA (*städar upp lite*) Lugna dej nu, har du vakat i natt?

KARIN Jaaa.

VERA Vem passar barnen på dagarna?

KARIN Grannfrun tittar till dom ett par timmar . . .

VERA Men på nätterna då . . .

KARIN Jag lägger dom . . . å sen lägger grannfrun och jag av lu-
ren . . .

VERA Men det här är ju katastrof. Jag pratade med mor din senast i
förra veckan och hon sa att du har det så bra.

KARIN (*Snyter sig. Drar upp rullgardinen.*) Jag håller skenet uppe
för henne. Hon är så arg för skilsmässan.

VERA Hon borde ju själv ha skilt sig så bedragen som hon har blivit.
Men hon har stannat för er skull förstås.

KARIN Det är ditt fel alltihop.

KARIN Mamma kunde inte skilja sig av rädsla för att vi skulle få det
som hon hade det när hon var liten . . . Och jag var tvungen att skilja
mig för att inte få det som mamma . . . och sen får mina barn det ännu
värre . . . Nej alltihop är ditt fel.

VERA (*ganska kyligt*) Men varför bryter du inte den här onda kvinnocirkeln . . . och låter pappan ta hand om barnen? Han har ju ett fint arbete.

KARIN Och ska gifta om sig. Jag har extravakat och skött småbarn medan han utbildat sig. Och plötsligt ska han få barnen också. Jag hinner aldrig gå ut och träffa någon . . . ska nu allt tas ifrån mej . . . menar du det?

VERA Men ett par år, så du hinner skaffa dej utbildning och vänner . . . ja sen kan ni väl hjälpas åt.

(Barnet kryper in för att leta efter leksaker.)

KARIN Åååh, lilla gumman, förlåt att jag skrek så åt dej. (*Kramar om henne.*) Gammelmormor har kommit. Spring ut och lek ett tag. (*Till VERA.*) Så kul var det väl inte för dej att ha mamma bortlämnad hela tiden?

VERA (*hårt*) Jag hade inget val.

KARIN Och jag har inget val. Fast jag önskar att allt var annorlunda, att jag var en perfekt mamma.

VERA Jag kom ju inte för att diskutera det, utan jag kom egentligen för att fråga dej om en sak. Du vet att Jösses fyller femtio år. Och vi tänkte ordna en demonstration med yngre kvinnor. "Befrielsen är nära" skulle tåget heta.

KARIN Det låter nästan religiöst.

VERA Ja, och med krav på sex timmars arbetsdag, daghem och så.

KARIN Får jag en kväll ledigt vill jag gå ut och dansa. Jag tänkte övertala mamma att vara barnvakt. Jag vill träffa en kille istället för alla sjuka och barn jag ser hela tiden.

VERA Men ta barnen med i tåget. Så kommer jag och passar barnen en danskväll.

KARIN Åååh, mormor!

SCEN 28 B
SKRIBENTENS DOTTER
(EVA)

EVA Titta på mammas liv, jag skulle aldrig ha fötts.

RAGNHILD (*avvärjande*) Du var hennes kärleksbarn.

EVA Det var pappa hon älskade. Inte oss. Vi tog all tid och koncentration från dej mamma, gjorde vi inte.

SKRIBENTEN (*avvärjande*) Ni var söta när ni var små.

EVA Du sa alltid att vi var vackrast när vi sov, kommer du ihåg det?

RAGNHILD Harriet slet som ett djur för er skull.

EVA Vi var ivägen hela tiden. Jag har bestämt mej. Jag föder inte barnet.

MANNEN (*gråter*) Det är inte rätt att det bara är du som skall få bestämma det.

RAGNHILD Det är ett stort beslut att avstå från att skaffa barn när man är 35.

(*Paus.*)

SKRIBENTEN (*blir orolig*) Jag tror att dom serverar kaffe på avdelningen nu . . .

RAGNHILD (*reser sig upp, hjälper SKRIBENTEN på med kappan*) Du förändrar ju bara din egen situation genom ditt beslut, inte andra kvinnors.

EVA Jag gör större nytta utan barn, titta på dej Ragnhild. Du har alltid kunnat ställa upp på andra – på oss. Du skaffade aldrig egna barn.

RAGNHILD Jag hade aldrig ett sånt val. Jag hade inget välbetalt jobb som du. Ingen man som ville vara med mej heller. Sen blev det för sent.

SKRIBENTEN Det är sent. Vi åker.

MANNEN Jag kör Harriet till sjukhuset.

RAGNHILD Och så följer du med mej till demonstrationen "Befrielsen är nära".

EVA Nej. Jo – jag kommer!

SCEN 28 A
BOJJANS DOTTER
(ERIKA)

ERIKA Hur nära då?

BOJJAN Bestäm själv!

ERIKA Nä kom igen när jag är fyrtio. Då kan jag vara aktiv. Nu behöver ungarna mej. Barnen kommer alltid i kläm. Glöms bort.

BOJJAN Äsch det finns inga kvinnor som glömmet barnen. Just för barnens skull finns det ju så mycket att förändra.

ERIKA Men du har ju alltid ställt upp på syrran och mej. Även om du offrat dej.

BOJJAN Men det gjorde jag ju för att ni skulle göra allt det som jag inte kunde. Erika, du får inte skjuta upp det ytterligare en generation.

ERIKA Men du bortser från de praktiska problemen. Vem ska passa dom, ja, nu när även mormor är aktiv. *(ERIKA kliver upp på trucken.)*

BOJJAN Jerker. Han är beredd nu när han går i pension. Här har du affischerna, sätt upp dom. *(Hon lägger sig på marken.)* Annars kan du lika väl köra över mej med trucken.

ERIKA Häng med nu morsan!

(BOJJAN hoppar upp.)

Befrielsen är nära

SCEN 29

(Musik ligger svagt under. MYRAN kommer in med gamla plakat.)

UNG KVINNA/MYRANS DOTTERDOTTER Men mormor, varför tog du med dej den där bråten? Vi har ju gjort nya aktuella plakat.

MYRAN Men några av dom här kanske passar. *(Hon tar upp plakat med "åtta timmars arbetsdag".)*

UNG KVINNA Nä SEX timmar ska det stå.

MYRAN *(lyfter generat bort det)* Ja det här är gammalt. Fast de flesta kvinnor har ju mer idag, nära det dubbla.

UNG KVINNA För en liberalare abortlagstiftning. *(Självhävande.)* Nä det där har ju VI fixat nu.

MYRAN *(stillsamt)* Ja det har vi.

RAGNHILD Hon kan aldrig passa tiden. Precis som sin mor.

BOJJAN *(in, med armbindel)* Har det varit någon här och frågat efter mej?

VERA Är det nån som har sett en långhårig trött en med två småbarn? *(Får syn på KARIN.)* Jo, där kommer hon. Karin . . . Karin här står vi.

BOJJAN Bara Jerker hann dit i tid så hon har kommit iväg.

UNG KVINNA *(läser)* "Rätt till arbete – nej till prostitution och reglementering." Mormor, Bjarne undrar om det inte finns en risk att kvinnorörelsen fastnar i de här reformistiska kraven.

MYRAN Nä inte en dag längre än nödvändigt. Oh jag är så nervös.
Jag undrar hur många som kommer.

(Högtalarröst i bakgrunden: "Uppställning på led fyra och fyra.")

RAGNHILD *(kommer in och tar MYRAN i handen)* Lugn Myran.
Vi är början till en massrörelse.

*(SIGRID in med SMÅFLICKORNA, de vecklar ut banderollen som
SIGRID sytt på i hela pjäsen: "Befrielsen är nära", guldbokstäver på
röd sammet.)*

SIGRID Det här har jag arbetat på i hela mitt liv.

(ALLA KVINNOR kommer in, ställer upp på ett led och trampar.)

Jösses flickor upp på fötter
låt oss slita alla rötter
av ett tusenårigt långt förtryck.

(KVINNORNA går fram. De visar upp kvinnoparollerna och på baksidan finns sångtexten.)

Vi har bara några frågor kvar . . .
när blir arbete en rättighet
när blir barnen allas angelägenhet
när får vi en ekonomisk jämlikhet . . .

*(Under sången kommer KARLARNÄ in med barnvagnar. De sprider
sig och går in i ledet.)*

Befrielsen är nära
tiden är nu mogen.
Nu vaknar vi kvinnor
Å, alla kära systrar
dagen är äntligen här
då vi ger varandra stöd
att ta det stora steget
att klara av vårt sista prov
fram till rosor och bröd
åt var och en efter dens behov.

MÄNNEN:

Men, kan ni? Vill ni? Törs ni?

KVINNORNA:

Ja vi kan! Vi vill! Vi törs!

Och en dag skall barnen säga
tack mödrar det gjorde ni bra.
Ja en dag skall barnen säga
denna mänskliga värld vill vi ha.

Men, kan vi? Vill vi? Törs vi?
Ja vi kan! Vi vill! Vi törs!

MUSIKEN TILL JÖSSES FLICKOR

Musiken till *Jösses Flickor* finns inspelad på grammofon: "JÖSSES FLICKOR", YTF/Kvinnokultur 50 190, kassett 73 190 (tel YTF 08/743 00 75).

BEFRIELSEN ÄR NÄRA!

Be - friel - sen är nä - ra li - den är nu mogen. Nu
 vak - nar vi kvin - nor. Å, alla kära sys - trar
 dagen är äntligen här då vi ger va - randra stöd att
 ta del stora steget att kla - ra av vårt sis - ta prov
 fram till ro - sor och bröd åt var och en efter dens behov. Men,
 kan vi? Vill vi? törs vi? Ja vi kan! Vi vill! Vi törs. Men
 kan vi? Vill vi? Törs vi? Ja, vi kan, vi vill, vi törs. Och en
 dag ska barnen säga tack mödrar det gjorde ni bra. Ja en
 dag ska barnen säga denna mänskliga värld vill vi ha.

TIDSVERS 1924

Fm Bbm

Fm Jönes flickor upp på fötter låt oss slita alla rötter
 Fm av ett huren-årigt långt förbräck.
 Fm Nu har vi vår rösträtt lagit fienderna har vi slagit
 Bbm låt oss göra några hårda ryck och vi
 Bbm stormar in i poli- liken
 Bbm färgar den med våran kvinnlighet
 skapar rättvisa och jämlik- het

RAGNHILD VAKNAR

Dm Gm6

A Nej, ingen kan hindra oss att jag
 vet att en dag är det vi som styr till
 Gm6 Dm Gm6 A
 Dm allas vårt bästa nej, ingen kan hindra
 oss! Gunnar Elander

DEN TOMMA LIVMODERN

Nej inte förs man skaffa barn i
 dessa e-ländiga tider när Hitler tagit
 makten och arbetslös-heten stiger. Fast
 valet är så värt så ska jag inte
 vackla för barn gör kvinnan känslig så
 defen-siv så ängslig. Nej
 inte förs man föda barn i dessa eländiga
 tider när läget kräver hårdhet och
 skoningslösa skider Fast valet är så
 värt så här jag inte vacklat. Nej
 jag ska hålla livmodern tom och slås för redan
 födda barn.

Gunnar Elander

ALLTID SPLITTRAS TANKARNA

A E
 Alltid splittras tankarna när jag
 B A
 satt mej ner Barnen kräver
 B A
 uppmärksamhet ibe- lät krä- ver
 E A
 ostörd- het så väcker den inre
 E B
 skulden. De oskrivna bladen blir
 A E
 fler och fler...
 B C#m B E
 jobba, jobba fort för din idé för
 B C#m
 innan mån är överbyggad ropar barnet
 Gunna Erlanda
 " kom och se! "

DEN FRIA KÄRLEKEN

Å tack för allt han fann mej Å
 tack för allt vi fann varann för var han en
 annan kvinnas man ja jag kan be-
 klaga och hon kan nog anklaga men
 kärleken är fri och nu älskar vi För
 ingen äger en änn allt är till låns min-
 sanna och nu älskar vi varann i
 evighet Ryck upp dej kära
 syfter ta dej samman nu den
 fria kärleken har o-fria offer
 och det är du som gräker
 nu.

NÄR VI KOMMER UR DET HÄR

flyr undan malbrist krig och
 lednad och drömmer små enkla saker till
 sist om vi kommer ur det
 här om vi kommer ur det
 här så lova mej då med
 armen om min hals att jag
 aldrig ska laga dina skumpor mer att jag
 aldrig ska äta några fiskbullar mer att vi
 aldrig ska grä-la mer
 när vi kommer ur det här
 när vi kommer ur det här.

Chord symbols: Dm, Am, F, Bb, C, Gm, Am6.

NÄR JAG GÅR I GRAVEN

Dm Gm
 Medveten blev jag från början jag
 fick det med modersmjölken min
 mamma tvätta kläder i dom rikas hus men
 fick en piga styck så koka mamma över hon
 välte deras byk och sen så gick hon
 hem... MIN MAMMA SA: När jag går i graven ska jag
 veta allt jag har försökt allt gö - ra
 något.

Gunnar Edlander

VI STÅR PÅ VARSIN BARRIKAD

Nej, jag är inte sviken nej
 bara satans besvi-ken. Vi
 står på varsin barri-kad och
 kampen är ge-mensam trots
 samma mål och mening
 känner jag mej ensam.
 Ditt liv är där borta mitt liv är här hemma. Men
 även en kvinnlig kamrat kommer alltid till korta jag
 kunde flytta dit men du ville aldrig
 hit Nej, jag är inte
 sviken nej bara satans be-
 sviken.

Gunna Edlander

JAG VILL INTE SUDDAS UT

Nej, jag vill inte suddas ut
 för kärleks skull även om han som
 suddar är öm och kärleksfull. Nej,
 - full. Du ser mig som en tavla som
 andra kluddat på. Du vill suddas
 allting bort och fylla den med egna tecken och
 skriva dit: "Låt stå!" Nej, låt dej inte
 suddas ut för kärleks skull
 även om han som suddar är öm och kärleks-
 full ...

Gunnel Eklund

HARRIETS FLYKT

Cm
 I så hård blev verklig-heten att
 hoppet brast att golvet sjönk att alla vek så
 Eb Bb
 hård blev verklig-heten att hon tvingades till
 Cm F Cm
 flykt Fly, fly, fly golvet gungar
 F Cm F
 fly, fly, fly hoppet brister fly, fly, fly alla
 Cm
 wiker fly, fly, fly verklig-heten...

INNEHÅLL

Förord	7
Kärleksföreställningen	25
Musiken till Kärleksföreställningen	89
Jösses flickor befrielsen är nära	107
Musiken till Jösses flickor	233

"Kärleksföreställningen" är en pjäs om den hjärtlösa kärleksindustrin och dess offer.

"Jösse flickor – Befrielsen är nära" är en pjäs om mödrar och mormödrar – om kämpande kvinnor under femtio år.

Det är kvinnorörelsen som inspirerat oss och det är kvinnor som gjort pjäserna till publiksuccéer. Kvinnokampen går vidare. Använd dessa pjäser i studiecirkel och i föreningar. Spela dem, läs dem!

Vi hoppas att de ska kunna fungera som en inspirationskälla. Befrielsen är nära! Hur nära då? Bestäm själv!

Suzanne Osten Margareta Garpe

